

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Проблеми законотворчості у світлі сучасних реформаційних процесів

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua
Юридична лінія

15 червня 2017 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2017**

Проблеми законотворчості у світлі сучасних реформаційних процесів:
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. -
Тернопіль, 2017.- 125 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюднені на
інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

*Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції
включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".*

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 0979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**PERSONAL AUTONOMY IN LEGAL DOCTRINES OF AYN RAND
AND KARL MARX**

Yurii Sheliashenko

LL.M., postgraduate at KROK University of Economics and Law

In the world of social inequality where grows gap in the wealth of rich and poor people, law and justice morally obliged to overcome poverty by resolving conflicts of economic interests concerning fair distribution of goods. Every conflict reveals extreme approaches, needed to be reconciled on the ground of rule of law. In the political economy such extremes are socialism and capitalism. Judging capitalist and socialist policies, according to principle “audi alteram partem” I propose to compare and analyze legal foundations of both policies represented by socialism’s advocate Karl Marx and capitalism’s advocate Ayn Rand. Proponents of reason, practical knowledge and limitation of government, both influential philosophers propose different view on personal autonomy as the scope of individual rights and freedom to choose legal approaches to realize own interests.

Legal ideal of Ayn Rand is pursuing individual happiness by rational self-interest and growing private property, excluding physical coercion (and neglecting non-physical), preferring economic power to political power, motivating others to cooperate by money instead of gun, reward instead of punishment, and pleasure instead of fear [1]. She recognizes the only coercive monopoly of government on the use of physical force and claim fairness of economic distribution by free trade on unregulated market. In Rand’s view, government enacts objective laws by authority of consent of the governed, as an agent of their self-defense, aimed to protect human from physical violence. Objective laws are clear and reasonable knowledge, what exactly is forbidden and why, what penalty will incur crime [2].

Legal ideal of Karl Marx is community of labour, work for common good and equality of wages paid out by communal capital, pursuing unity of man with nature, consistent naturalism of man and the consistent humanism of nature in the form of society, where man produces man, himself and the other man, without self-estrangement of individual as the social being. By the free labour society produces man and man produce society; Marx claims that private capital is pernicious, unfree objectification of labour, loss the natural senses of reality for satisfying greed, delusional sense of having, alienation of life in form of private property [3]. In his view, law is production of confrontation between greedy capitalists and exploited workers: capitalist government suppresses

community to defend private property; socialist government suppresses capital to defend life of community [4].

Taking to consideration that personal autonomy have moral dimension of ideals and legal dimension of will, the best way to describe difference between Rand's and Marx's legal approach lay in the sphere of self-enforcement, sort of Kantian categorical imperative, applicable to self and to every person – ideal purification of will by rejection of some thoughts supposed to be irrational. Marx restrains thinking of needs to have, his radical socialism (communism) attributes to each man identity of worker with predictable needs to be covered by unification of production and distribution. Rand restrains thinking of obligations to give, her radical capitalism (objectivism) attributes to each man identity of capitalist with predictable capacity to own and enjoy private property protected by unified security forces. Controversial totality of promoted identities reveals blind desire to avoid conflicts by simple unification, possible root of poverty. Good legal system must be compatible with all forms of freedom, including capitalism and socialism, providing subsidiarity of justice which mean that everyone is free to live by own rules if capable, but common rules help to avoid incapability and abuses.

References:

1. Rand, A., Branden, N., Greenspan, A., & Hessen, R. (1967). Capitalism: The unknown ideal. New York: Signet.
2. Rand, A., & Branden, N. (1964). The virtue of selfishness: A new concept of egoism. New York: New American Library.
3. Marx, K. Economic and philosophic manuscripts of 1844.
4. Marx, K., & Engels, F. (1848). Manifesto of the Communist Party.

ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРИРОДИ В УРСР

Бойчук Андрій Юрійович

кандидат юридичних наук, суддя Приморського суду м. Одеси

Актуальність теми дослідження пов'язана з трьома причинами. По-перше, поняття принципів права є одним з найбільш актуальних та проблемних питань юридичної науки. В них відображається зміст права, його сутність, складові елементи та особливості. Принципи права являють собою достатньо стійку систему, яка динамічно розвивається та трансформується у зв'язку зі зміною суспільно-політичних умов. По-друге, питання юридичної відповідальності за злочини проти природи від незаконних посягань набули в сьогоденній Україні особливо важливого

значення з причини кризи, яка охопила майже всі сфери суспільних відносин. Удосконалення юридичної відповідальності за злочини проти природи потребує більш детального вивчення її принципів, які можуть суттєво допомогти в підвищенні ефективності діючого законодавства. З іншого боку, принципи юридичної відповідальності в сфері охорони природи визначаються специфікою цього інституту та пов'язані з правозастосовною діяльністю державних органів. По-третє, дослідження принципів юридичної відповідальності за злочини в сфері охорони природи мають давнє історичне коріння, а одним з важливіших етапів їх розробки є радянський період. На цьому етапі розвитку права відбулося їх зародження, формування та становлення єдиної системи як вихідних засад функціонування цього юридичного інституту з метою забезпечення режиму законності в сфері охорони природи. Важливою характеристикою принципів юридичної відповідальності в сфері охорони природи є та обставина, що вони являють собою вектор нормативного вираження юридичної відповідальності та впливають на зміст прийнятих в даній сфері нормативно-правових актів.

Аналіз публікацій показує, що питання понять, класифікації принципів юридичної відповідальності були темою досліджень О.Ф. Скакун, А.М. Колодія, Н.В. Вантєєвої, О.П. Мітічева, О.О. Іванова, О.М. Болсунової, А.Ф. Черданцева, Т.Н. Нешатаєвої, М.В. Задніпровської та ін. При цьому, принципи юридичної відповідальності за правопорушення в сфері охорони природи розглядалися побіжно при вивченні більш загальних питань в роботах В.Л. Мунтяна, Ю.С. Вовка, Ю.С. Шемшученка, О.С. Колбасова, І.В. Гиренко, М.М. Бринчука та ін. З цієї причини принципи юридичної відповідальності, які використовувались в часи радянської України, потребують свого вивчення, систематизації та подальшої розробки.

Метою роботи є розкриття змісту загальних принципів юридичної відповідальності за злочини проти природи.

Викладення матеріалів дослідження необхідно розпочати з того, що принципи права становлять певну систему, яка складається з трьох рівнів. Першими з них являються загальні принципи, на яких базується система права, другий рівень – міжгалузеві принципи, що лежать в основі декількох суміжних галузей права, третій – галузеві принципи, що зумовлюють структуру окремої галузі права. Вирішення поставленого завдання потребує з'ясування поняття та сутності загальноправових принципів юридичної відповідальності за злочини проти природи, які мають різновекторний, складний та неоднозначний характер. Розгляд юридичної літератури, присвяченої даній проблемі, показав, що найбільш змістовним представляється визначення Н.В. Вантєєвої, яка запропонувала наступне [1,с.26]. Принципи юридичної відповідальності –

це фундаментальні ідеї, які виражають правову природу юридичної відповідальності і забезпечують високу якість і ефективність юридичної практики в області встановлення і здійснення її заходів. Значний інтерес представляє радянський досвід з'ясування сутності принципів юридичної відповідальності за злочини проти природи. Так, у цей історичний період дане поняття було пов'язане з ленінським вченням стосовно соціалістичної законності, яка вважалась найважливішим інструментом в справі побудови соціалізму і комунізму в СРСР. Зміст загальноправових принципів юридичної відповідальності за злочини проти природи, які діяли в радянський період, можна вивести зі змісту Конституції УРСР 1978 р. Розглядаючи її зміст, можна прийти до висновку, що до числа загальноправових принципів радянські вчені відносили наступне. Це – соціалістична законність (ст. 4), принцип виключної державної власності на природні ресурси (ст. 11), принцип науково обґрунтованого раціонального використання землі та її надр, водних ресурсів, рослинного і тваринного світу (ст. 18), принцип рівності перед законом і судом (ст. 154), принцип, пов'язаний з тим, що без вироку суду ніяка особа не може бути визнана винною (ст. 158). До числа цих принципів радянські ідеологи додатково відносили принцип гуманізму та справедливості, які на їх думку були властиві радянській системі права. В цілому, загальноправові принципи були основою, які визначали сутність радянської системи права та інституту юридичної відповідальності за злочини проти природи. Наступним етапом дослідження стало з'ясування змісту загальноправових принципів, серед яких на першому місті стояла **соціалістична законність**. Згідно з радянським підходом, ця категорія являла собою один з основних методів здійснення диктатури пролетаріату, що виражається в безумовному та точному дотриманні всіма державними органами, посадовими особами та громадянами законів та інших нормативних актів соціалістичної держави. Цей принцип забезпечував стійкість соціалістичного правопорядку, визначав повноваження органів влади, права та обов'язки посадових осіб та громадян, зміцнював державну дисципліну. Стосовно юридичної відповідальності за злочини проти природи, цей принцип означав дотримання всіма органами держави, посадовими особами та громадянами, громадськими організаціями норм з охорони природних об'єктів та відповідальність за їх порушення. На практиці реалізація цього принципу в УРСР мала декларативний характер з причини того, що за даними В.Є. Борецького в багатьох випадках органи влади УРСР давали дозволи на скиди неочищених стоків, проведення полювання на рідкісних і цінних видів тварин та птахів, незаконний лов риби, нічим не обмежені рубки лісу з метою забезпечення будівництва заводів, фабрик, житлових масивів [2, с. 129, 281].

Принцип виключної державної власності на природні ресурси являв собою основну засаду природоохоронної галузі, яка забезпечує право державної власності на землю, надра, ліси та всі інші природні об'єкти. Даний принцип знайшов своє відображення в одному з перших актів, прийнятих в радянській Росії – Декрети «Про землю» від 26.10.1917 р., «Про соціалізацію землі» від 19.02.1918 р., які регламентували проведення націоналізації землі та всіх розташованих на ній природних ресурсів. Результатом практичної реалізації цього принципу була поява положення про те, що природні об'єкти в СРСР надаються тільки у користування, а за його порушення встановлювалась кримінальна відповідальність. Так, згідно зі ст. 199 КК УРСР 1960 р., самовільний захват або обмін чи купівля-продаж земельної ділянки або інші дії, що порушують закони про націоналізацію землі, каралися виправними роботами на строк від 6 місяців до 1 року або штрафом у розмірі до 300 карбованців [3].

Принцип науково обґрунтованого раціонального використання землі та її надр, водних ресурсів, рослинного і тваринного світу означав використання прогресивних агротехнічних технологій, які суттєво зменшують ерозійні процеси, забезпечують родючість ґрунту, заощадливе використання лісів, рослин, обмеження полювання на деяких видів тварин та птахів, збереження водних об'єктів, недопущення скидів неочищених вод, їх забруднення. З метою забезпечення виконання цього принципу в КК УРСР 1960 р. увійшли ст. 160, яка встановлювала кримінальну відповідальність за незаконну порубку лісу, ст. 161 – незаконне полювання, ст. 162 – незаконне заняття рибним або водно-добувним промислом, ст. 163 – проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів [3]. В повсякденному житті УРСР у багатьох випадках, як вказує В.Є. Борецько, цей принцип постійно порушувався шляхом прийняття підзаконних нормативно-правових актів, згідно з якими дозволялось полювання, рибна ловля на цінних та вимираючих видів тварин, птахів, риб, рубки лісу з перевищенням допустимих обсягів [2, с. 176, 269].

Принцип рівності означав однакове застосування юридичної відповідальності за злочини проти природи до всіх державних, недержавних та громадських організацій, посадових осіб, громадян. Положення цього принципу також порушувалися згідно з вказівками керівництва комуністичної партії та знаходили своє відображення у часто секретних підзаконних нормативно-правових актах.

Принцип, пов'язаний з тим, що без вироку суду ніяка особа не може бути визнана винною, означав необхідність проведення збору доказів вини та проведення їх судового розгляду.

Принцип гуманності в радянській моделі виходив із зв'язку особи і колективу. Вважалось, що соціалістичний гуманізм знаходить своє практичне втілення в реальному соціалізмі, який вирішує такі завдання, як визволення трудящих від капіталістичної експлуатації, від політичного гніту, від національного поневолення. Цей принцип мав декларативний характер, а практичним аспектом його реалізації був зафіксований в Кримінальному кодексі УРСР 1960 р. достатньо широкий діапазон мір покарання від виправних робіт чи ув'язнення до використання штрафів за цілою низкою злочинів, пов'язаних з юридичною відповідальністю за злочини проти природи [3]. Доказом подвійності цього принципу є зміст постанови Ради Міністрів УРСР «Про знищення лисиць на території Української РСР» від 14 жовтня 1958 р., який дозволяв нічим не обмежене полювання на цей вид тварин.

Принцип справедливості полягав у вимозі співмірності юридичної відповідальності з допущеним правопорушенням. Так, в КК УРСР 1960 р. в статтях, що торкаються охорони природи, найбільш висока санкція у вигляді позбавлення волі строком до 10 років передбачалась ст. 89 за підпал, умисне знищення лісових масивів, яке дійсно могло завдати цьому природному ресурсу значну шкоду [3]. Менш жорсткі санкції у вигляді виправних робіт строком на 1 рік передбачалися в ст. 158 КК УРСР 1960 р. за порушення правил боротьби з хворобами і шкідниками рослин; ст. 159, яка передбачала кримінальну відповідальність за умисну потраву посівів або умисне пошкодження захисних лісонасаджень, що завдали великої шкоди державному, колгоспному чи іншому громадському господарству [3]. Даний принцип означав невідворотність покарання, що ґрунтувалося на положенні, що соціалістичному суспільству та державі має бути відома будь-яка особа, що скоїла правопорушення. Ідеологічною основою даного принципу були вказівки В.І. Леніна, який виступав проти формалізму у виконанні законів і при визначенні покарання вимагав враховувати всі обставини справи. Таким чином, виходячи з вказівок вождя світового пролетаріату, принцип справедливості повинен був поєднуватися зі «здоровим глуздом» засобів юридичної відповідальності. Наприклад, в КК УРСР 1960 р. кримінальна відповідальність стосовно багатьох видів злочинів настає при наявності завдання об'єктам природи значної шкоди – ст.ст. 89, 90, 159, 160 [3]. Незважаючи на всі ідеологічні нашарування, радянська модель принципу справедливості відповідала світовій практиці юридичної відповідальності за злочини проти природи базувалася на формулі, що «кожен особисто відповідальний за свою вину».

Література:

1. Вантеева Н. В. Принципы юридической ответственности. Структурно-функциональный анализ : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. – М.: РГБ, 2005. – 192 с.
2. Борейко В. Е. История охраны природы Украины. X век – 1980 г. / В. Е. Борейко. – К. : Киев. екол.-культ. центр, 2001. – 544 с.
3. Кримінальний кодекс Української РСР від 28.12.1960 р. Державне видавництво політичної літератури УРСР. К., 1961. – 133 с.

ПОРУШЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ З ПЕРШИХ РОКІВ ПОЛЬСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Верьовкін Віктор Васильович

*кандидат історичних наук, професор кафедри гуманітарних дисциплін,
Рівненський державний базовий медичний коледж*

Правове становище західноукраїнських земель у складі Польщі було двояким. З одного боку, існував Ризький договір 1921 р., який визнавав лінію східного кордону Польщі й містив положення, що зобов'язували польський уряд гарантувати права національних меншин (передусім українців) та забезпечити вільний розвиток їхніх культури, мови, віросповідання. З іншого боку, за міжнародними договорами, укладеними у 1918-1920 рр., Західну Україну формально і фактично не визнавали частиною Польської держави. Польщу вважали тільки тимчасовим військовим окупантом, чие правове становище регулював відповідний міжнародний статус, затверджений на Паризькій мирній конференції 25 червня 1919 р. Зокрема, державний суверенітет Східної Галичини належав Антанті. Але невдовзі на вимогу польського уряду Рада послів Антанти узаконила анексію Західної України Польщею (14 березня 1923 р.).

Окупувавши Західноукраїнську територію, Польща відразу змінила назву цієї споконвічної української землі. Вона стала Східною Малопольщею і була поділена на воєводства: Волинське, Львівське, Поліське, Станіславське і Тернопільське. Це становило 35% польської території та 30% населення. Було встановлено режим терору і насилля з метою залякати український люд, змусити його бути покірним, припинити національно-визвольну боротьбу, визнати владу Польської держави. Великодержавний польський шовінізм було зведено в ранг державної політики [1].

У 1922 р. польський сейм прийняв закон про воєводську автономію, згідно з яким у Львівському, Станіславському і Тернопільському

воєводствах створено воєводські сеймики та їх виконавчі органи – комітети. До компетенції сеймиків належали деякі питання життя краю, а їх рішення здебільшого потребували санкції президента держави. Крім того, воєвода як представник уряду міг призупинити будь-яке рішення сеймика. У 1924 р. було видано закон про заборону української мови в усіх державних і муніципальних установах. Вищі навчальні заклади цілком полонізували, а для осіб української національності встановлювали квоту при вступі до них. У результаті серед студентів вузів Польщі українців було лише 3,1%.

Наприкінці 1920 р. польський сейм прийняв закон про військову колонізацію Західної України, відповідно до якого солдати й офіцери польської армії, котрі брали участь у війні проти більшовиків (так звані «осадники»), безкоштовно отримували в Галичині земельні наділи – 45 га. Відтак сюди було переселено близько 200 тисяч поляків-осадників [1]. Наприклад, тільки у Волинському воєводстві для військового осадництва було виділено 111,7 тис. гектарів кращих земель і вже до кінця 1922 р. створено 3104 господарства військових колоністів. Їхні інтереси захищав «Центральний союз військових осадників», а на місцях – воєводські та повітові союзи. Кількість військових осадників на Волині і в Західній Білорусії на початок 1929 р. досягла 7765 [2, с. 71]. Вони брали активну участь у переслідуванні національно-визвольного руху українського народу.

У червні 1934 р. президент Польщі І. Мосьціцький підписав декрет про створення у Березі Картузькій (тепер Брестська область Білорусі) концентраційного табору для ізоляції «соціально небезпечних елементів». [4, с. 54].

Так, наприклад, у Березі Картузькій сиділи члени українського націоналістичного підпілля «Рівненське гроно», що витворилося на базі місцевої гімназії і до складу якого входили Ростислав Волошин, брати Яків та Олександр Бусли, Олекса Скоропада, Андрій Кисіль, Микола Фридрих, Євген Кисільчук та інші [3, с.9]. 8 грудня 1935 р. комітет по амністії у Станіславі, створений з представників різних партій, скликав масовий мітинг з участю робітників, інтелігенції та селян навколишніх сіл, на якому була схвалена резолюція з вимогою амністії політичних в'язнів у Польщі, ліквідації Берези Картузької. Під час двотисячного мітингу в Калуші було зібрано 500 підписів за амністію. Уряд не міг ігнорувати могутнього руху за амністію політичних в'язнів і санаційні законодавці розробили законопроект часткової, занадто обмеженої амністії [6, с. 35]. За п'ять років існування цієї катівні через неї пройшло близько 10 тисяч чоловік [3], а під кінець 30-х років з усіх в'язнів 40-50% складали українці [5].

Таким чином, польська влада на протязі років окупації західноукраїнських земель робила все для того, щоб полонізувати населення, але українці витримали цей тиск і не скорилися окупантам, а вели наполегливу боротьбу за права і свободи, за соціальне й національне визволення.

Література :

1. Державність і право на західноукраїнській землях у міжвоєнний період та в роки Другої світової війни .- Режим доступу : http://pidruchniki.com/1441092343287/pravo/derzhavnist_pravo_zahidnoukrayinskih_zemlyah_mizhvoyenniy_period_roki_drugoyi_svitovoyi_viyuni
2. Панчук М.І. «Білі плями» героїчного літопису : Із історії Ком. Партії Зах. України / М.І.Панчук.- К.: Політвидав України, 1989.- С. 71.
3. Сергійчук Володимир. Український здвиг: Волинь. 1939 – 1955.- К.: Українська Видавнича Спілка.- 2005.- С. 9.
4. Панчук М.І. «Білі плями» героїчного літопису : Із історії Ком. Партії Зах. України / М.І.Панчук.- К.: Політвидав України, 1989.- С. 54.
5. Державність і право на західноукраїнській землях у міжвоєнний період та в роки Другої світової війни .- Режим доступу : http://pidruchniki.com/1441092343287/pravo/derzhavnist_pravo_zahidnoukrayinskih_zemlyah_mizhvoyenniy_period_roki_drugoyi_svitovoyi_viyuni
6. Нариси історії Івано-Франківської обласної партійної організації / Авт. В.Й.Гараць П.А.Корольов, М.К.Кучеров та ін.. : Редкол. П.Д.Сардачук та ін.. – Ужгород : Карпати, 1979.- С.35.

РЕФОРМА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ РЕФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Волков Михайло Михайлович

курсант, Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У світлі сучасних реформаційних процесів, що відбуваються в Україні, надзвичайно важливим постає реформа українського законодавчого органу – Верховної Ради України. Спробуємо розглянути доцільність, тенденції та основні сфери реформування українського законодавчого органу. Слід зазначити, що дана проблема існує рівно стільки, скільки існує Верховна рада, однак лише зараз, вона справді отримала шанси на вирішення. У час, коли Україна остаточно обрала європейський напрям у всіх сферах суспільного життя, гостро постає питання уніфікації законодавства, державних органів та політично-

правової системи в цілому до європейського зразка. Усе активніше перспективу реформування обговорюють у самому парламенті. Не складно здогадатися, що з вітчизняного законодавчого органу хочуть зробити такий собі європейський аналог.

Для реалізації цієї ідеї парламент Європейського союзу у вересні 2015 року прислав до України свого президента Пета Кокса. Досвідчений європейський політик очолив місію з реформування Верховної ради України. Серед його безпосередніх завдань було дізнатися чи доцільна така реформа взагалі та в разі потреби підготувати так звану «дорожню карту» реформ. Що цікаво, народні депутати України неохоче сприйняли цю ідею та дуже невпевнено взяли участь у важкому процесі реформування законодавчого органу. Навіть на зустріч із Петом Коксом майже ніхто не прийшов. Попри таку своєрідну депутатську гостинність, досвідчений європейський політик з усією відповідальністю поставився до свого завдання. Вже через пів року (в лютому 2016 року) від імені Європейського парламенту було опубліковано документ під назвою «Доповідь та дорожня карта, щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної ради України». Слід зазначити, що серед співавторів доповіді та дорожньої карти найкращі фахівці Європейського парламенту[1].

Серед них члени Генерального Директорату зовнішньої політики Союзу, інновацій та технологічної підтримки, комунікацій, планування та координації законодавчої роботи. Тож вважаю за потрібне розглянути рекомендації фахівців із світовим іменем. Однак спочатку, слід відповісти на питання чи потрібна така реформа взагалі. Європейські фахівці прийшли до однозначного висновку – так, потрібна! І чим швидше, тим краще для нашої держави в цілому, адже від ефективності роботи законодавчого органу безпосередньо залежить якість самого законодавства, а від нього залежить уся ефективність держави, насамперед як налагодженого механізму, що якісно виконує всі свої численні функції[2]. А серед них: захист прав і свобод людини й громадянина, захист територіальної цілісності, правопорядку, світового порядку тощо. А ефективність українського парламенту, на жаль, під великим сумнівом.

Цю думку розділяють як українські, так і європейські експерти, звичайні українці. Більшість громадян чекають від реформи одного – скорочення, а то й повної ліквідації пільг для депутатів. Під час моніторингу стилю життя та матеріального становища більшості народних обранців, стає зрозумілим те, що цей погляд є цілком природним з точки зору звичайних людей[3]. І справді, на думку стороннього спостерігача безліч безкоштовних поїздок, гарем помічниць, службове житло, автомобілі, приймальні, премії за рахунок держави є тягарем для кожного

українця. Але експерти стверджують – такий радикальний підхід до депутатських пільг призведе в першу чергу до зростання корупції та неможливості повноцінного виконання своїх обов’язків. Безперечно питання дискусійне, та народні обранці з радістю використовують ці аргументи проти таких народних ініціатив. Тож, хоча й певні зрушення в питаннях депутатських пільг відбуваються (наприклад законопроект номер 1075, ухвалений 28. 02.2014), однак серйозних зрушень очікувати не варто. На думку фахівців, першочергового реформування потребують апарат ВРУ, парламентські фінанси та регулювання роботи депутатів.

Єдине питання, в якому безсумнівно сходяться думки експертів і звичайних українців - це необхідність скорочення кількості народних обранців. І справді, коли населення нашої держави складало 52 мільйона, існування 450 депутатів ще можна було вважати доцільним. Однак зараз, за найоптимістичнішими підрахунками, населення України складає трохи більше 35 мільйонів. А кількість депутатів незмінна. А ось політексперт Петро Олещук стверджує, що кількість народних обранців мало що вирішує. «Від того буде в нас 450 депутатів або 200, двопалатний парламент або однопалатний, нічого суттєво не зміниться» - стверджує експерт, і в той же час наголошує на невідкладності реформування системи парламентських фінансів. У даному питанні, він все ж згадує й депутатські пільги й надбавки, але в контексті загального скорочення витрат на утримання апарату депутатів, комітети та інші інституції. Петро Олещук вважає, що утримання ВРУ зараз обходиться надто дорого і такий підхід до фінансування державного органу є радянським атавізмом.

Основною проблемою фахівець називає відсутність важелів тиску на парламентарів. Це призводить до нахабства й безкарності народних обранців. Добре відомі випадки, коли окремі депутати не з’являються на робоче місце роками або сплять у сесійному залі. Непоодинокі випадки бійки між слугами народу. Такі факти є неприпустимими. Ця проблема викликала відповідне занепокоєння комісії Європарламенту. Вихід із ситуації вони знайшли в розробці та інституалізації так званого Кодексу народного депутата. І якщо запровадження звичайних корпоративних норм можна піддати сумніву, то передбачений європейцями механізм контролю та похідна від нього відповідальність безперечно дієві. Голова ВРУ повинен мати владу відсторонити депутатів за поведінку, що має ознаки насильства або спрямована на зрив роботи ВРУ. Крім того необхідно розглянути можливість фінансових стягнень. Загалом вивчаючи рекомендації місії Європейського парламенту, що були затверджені постановою ВРУ від 17 березня 2016 року «Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України», можна стверджувати, що всі аспекти реформи визначені й довершені. Необхідно гарно попрацювати,

щоб відшукати хоча б якусь прогалину[4,С.100]. Серед рекомендацій, окрім згадуваних, слід виокремити найважливіші. Перехід до електронного парламентаризму, зокрема впровадження цифрового документообігу. Це значно підвищить прозорість і ефективність парламентських процесів. До рекомендацій щодо прозорості та відкритості ВРУ також віднесли забезпечення коментування законопроектів звичайними громадянами (насамперед в мережі Інтернет), визначення каналів донесення інформації за допомогою онлайн платформи, а також залучення незалежних медіа. Малий коефіцієнт ухвалених рішень буде значно збільшений запровадженням прийняття рішень більшістю присутніх при наявності кворуму (а не необхідної більшості конституційного складу). Відсутність злагоджених дій різних політичних сил урегулюється створенням окремого підрозділу з питань міжпартійного діалогу. Щодо взаємодії виконавчої та законодавчої влади, а саме Кабінету Міністрів України та ВРУ, рекомендується в структурі ВРУ скоротити кількість комітетів до 20 (найважливішим є не факт скорочення, а чітке співвідношення їх до сфер відповідальності міністерств). Ще одним нововведенням має стати щорічна розробка кожним комітетом плану здійснення нагляду за виконавчою гілкою влади[5,С.51]. Це дозволить здійснювати контроль системно, а не ситуативно. Отже, вивчивши ідеї звичайних українців, досвідчених фахівців та європейських політиків, можна стверджувати, що реформа Верховної Ради України необхідна. До того ж у вигляді рекомендацій місії Європейського парламенту, вміщених у 52 ґрунтовних та вичерпних пунктах затверджених самою ВРУ, ми бачимо готову якісну дорожню карту для такої реформи, що дісталася нам задарма. Лишається питання: чи здатні ми виконати її та змінити наше життя та життя нашої держави?

Література:

1. Доповідь та дорожня карта щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України// <http://www.europarl.europa.eu/.../201603.../20160301RES16508.pdf>
2. Стаття Яни Полянської в інтернет-виданні "Радіо Свобода" "Хворий парламентаризм: чому реформи так важко проходять через Верховну Раду" //<https://www.radiosvoboda.org/a/28538419.html/>.
3. Стаття Анастасії Оратовської в інтернет-виданні "Слово і діло" "Чи потрібна Україні реформа Верховної Ради?"// <https://www.slovoidilo.ua/2015/09/15/stattja/polityka/chy-potribna-ukrayini-reforma-verhovnoyi-rady>
4. Хаустова М.Г. Механизм модернизации та критерии эффективности правовой системы// Журнал «Legea și viața» ("Закон и Жизнь") Республика Молдова— №12, 2016. —С. 98-101.

5. Хаустова М.Г. Міжнародні стандарти в контексті євроінтеграційних процесів в Україні// Вісник Академії правових наук України.– №2(89).– 2017.–С. 48-57.

Науковий керівник: Хаустова Марина Геннадіївна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ В КК УСРР 1927 Р.

*Грабовий Владислав Владиславович
аспірант кафедри теорії та історії держави і права Університету
Державної Фіскальної Служби України*

Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що питання охорони власності завжди перебували в центрі уваги суспільства від найдавніших часів до сьогодення. Відношення, пов'язані з цією категорією, завжди були основними, відрізнялись складністю та займали одне з ключових місць в змісті нормативно-правових актів. В сучасній Україні розвивається ринкова економіка, здійснюється конституційна та адміністративна реформи, тому проблема відповідальності за порушення прав власності отримує свій новий розвиток. Удосконалення діючого законодавства потребує вивчення історичного досвіду, накопиченого в радянський період. Незважаючи на ідеологічні нашарування, пов'язані з комуністичними теоріями побудови «нового» суспільства, завдяки доробку вчених-юристів було створено теоретичну базу для розкриття феномену права власності та її охорони органами державної влади. Разом з тим, проблема кримінальної відповідальності за злочини проти власності в Кримінальному кодексі УССР 1927 р. розглядалась епізодично і потребує свого подальшого вивчення.

Аналіз публікацій показує, що питання кримінальної відповідальності за злочини проти власності за радянським законодавством розглядалися в роботах А.А. Жижиленка, М.М. Ісаєва, Г.А. Кригера, В.Д. Меньшагіна, П.Т. Некіпєлова, А.А. Піонтковського, Г.Р. Смолицького, А.С. Шляпошникової, П.П. Михайленка, О.В. Волох, І.Й. Бойка. Незважаючи на значний обсяг таких досліджень, питання, пов'язані з кримінальною відповідальністю за злочини проти власності в КК УСРР 1927 р. не були темою окремих досліджень, а розглядалися в контексті вирішення загальних проблем кримінального законодавства.

Метою роботи є дослідження особливостей системи покарань за злочини проти власності у КК УСРР 1927 р.

Викладення матеріалів роботи необхідно розпочати з історико-правового аналізу історичних умов та причин прийняття КК УСРР 1927 р. [1] Так, період кінця 20-х рр. минулого століття характеризувався активним наступом більшовицької партії на права та свободи громадян, створення тоталітарної системи, яка мала забезпечити панівне становище правлячої комуністичної верхівки. Першим кроком до реалізації цієї політики стали прийняті 31 жовтня 1924 р. «Основні засади кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік», до змісту яких увійшли багато норм загальної частини кримінального права та на підставі яких союзні республіки повинні були підготувати нові редакції кримінальних кодексів. Як вказує І. Й. Бойко, така робота в УСРР була проведена і 8 червня 1927 р. Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет (ВУЦВК) затвердив Кримінальний кодекс УСРР [2,с.351]. Кодифікований акт складався з двох частин – загальної та особливої, перша з них мала 25065 знаків, друга – 70601, а в цілому нормативний акт містив 95666 знаків. Загальна частина складалася з 6 глав та 53 статей, а до складу особливої частини входило 9 глав та 153 статей.

Розгляд змісту КК УСРР 1927 р. та статей, за якими встановлювалась кримінальна відповідальність за злочини проти власності, показав, що вони розміщувались в 4 главах кодифікованого акту (табл. 1). З них 2 статті входили до глави II «Злочини проти порядку управління», 1 стаття – до глави III «Службові злочини», 4 статті – до глави V «Господарські злочини» та 7 статей – до глави VII «Майнові злочини».

Розгляд кількості знаків, пов'язаних з кримінальною відповідальністю за злочини проти власності показав, що найбільша їх кількість входить до глави VII «Майнові злочини» – 3601 знаків, а найменша кількість – 752 – до глави II «Злочини проти порядку управління». В цілому, загальна кількість знаків, пов'язана з такими видами злочинів, дорівнює 7455, що складає 7,8% від загальної кількості матеріалу в КК УСРР 1927 р.

Таблиця 1

Розміщення статей з кримінальної відповідальності за злочини проти власності у КК УСРР 1927 р.

№ п/п	Глава II. Злочини проти порядку управління	Глава III. Службові злочини	Глава V. Господарські злочини	Глава VII. Майнові злочини
1.	ст. ст. 82, 83	ст. 97	ст. ст. 104, 116, 117	ст. ст. 170, 171, 173, 174, 179, 181, 189
2.	752 зн.	1330 зн.	1772 зн.	3601 зн.

Так, до змісту глави II «Злочини проти порядку управління» увійшла ст. 82, яка передбачала кримінальну відповідальність за порушення правил, встановлених в інтересах охорони лісів від розкрадань та знищення. В свою чергу, ст. 83 Ч. 2 встановлювала кримінальну відповідальність за таке діяння, як купівля у вигляді промислу лісу, завідомо здобутого шляхом незаконної порубки. До змісту глави III «Службові злочини» увійшла стаття, пов'язана зі зловживанням владою (ст. 97). В свою чергу, глава V «Господарські злочини» мала ст.ст. 104, 116, 117, пов'язані з кримінальною відповідальністю за злочини проти власності та складалася з 1772 зн. Розгляд цих статей показує, що до їх числа входили такі злочини, як привласнення або розтрата майна (ст. 104), безгосподарність (ст. 116), укладення посадовою особою явно не вигідних угод на шкоду своєму підприємству чи установі (ст. 117).

Найбільша кількість знаків припадала на главу VII «Майнові злочини» – 3601, яка включала до себе такі злочини, як крадіжка з державних або громадських складів за умови нанесення особливо великої шкоди (п. «е» ст. 170), крадіжка коней, волів чи іншої великої худоби (ст. 171), явне загарбання чужого майна в присутності особи, що володіє (ст. 173), розбій (ст. 174), злісне банкрутство (ст. 181), умисне знищення або пошкодження майна приватних осіб (Ч. 2 і 3 ст. 189).

Особливістю юридичної техніки КК УСРР 1927 р. є та обставина, що в тексті кодифікованого акту є статті, в яких міститься пряма вказівка про посягання на чуже майно, а також статті, в яких нема такої вказівки, при цьому законодавець мав на увазі цю категорію. Наприклад, у ст. 170 «Крадіжка», «Таємне викрадення», ст. 173 «Грабіж», ст. 174 «Розбій», ст. 176 «Викрадення майна шляхом приведення потерпілого у непритомний стан», ст. 177 «Привласнення» вказується термін «чуже майно». В свою чергу, не використовується термін «чуже майно» в ст. 104 «Привласнення або розтрата майна, що перебуває у віданні посадової особи», в ст. 118 «Розтрачання орендаром наданого йому майна», в ст. 178 «Утаювання знайденого майна», в ст. 189 «Знищення або пошкодження майна приватних осіб».

Новими складами злочинів, поява яких у КК УСРР 1927 р. зумовлена змінами соціально-економічних умов, є крадіжка електричної енергії (ст. 172), злісне банкрутство (ст. 181) та відчуження або застава майна, придбаного, згідно із законом про купівлю-продаж, за готівку з розстрочкою платежу до повної виплати встановленої ціни, без згоди продавця (ст. 179).

Розгляд мір покарання за злочини проти власності, передбачені КК УСРР 1927 р., змінювались в широкому діапазоні від 6 місяців, згідно зі ст. 97, до вищої міри покарання, яка передбачалася ст.ст 104 і 174. Систематизація цих мір з виділенням максимального покарання, яке в

деяких випадках передбачало застосування штрафів, а в деяких – позбавлення волі, представлена в табл. 2.

Таблиця 2.

Міри покарання в статтях КК УСРР 1927 р.

Статті	82	83	97	104	116	117	170	171	173	174 Ч. 2	179	181	189
Строк покара ння	3 р.	3 р.	6 міс.	вищ а міра	2 р.	1 р.	5 р.	8 р.	5 р.	вищ а міра	6 міс.	5 р.	10 р.

Так, Ч. 2 ст. 174 передбачала санкцію у вигляді розстрілу за розбій з метою заволодіння чужим майном, що спричинив за собою смерть або тілесне пошкодження. Така ж сама міра покарання передбачалась Ч. 2 ст. 104 за привласнення та розтрату майна. Санкцію у вигляді 10 років позбавлення волі передбачала ст. 189 «За вмисне знищення або пошкодження майна, що належить приватним особам», санкцію у вигляді 8 років позбавлення волі передбачала ст. 171 «Крадіжка коней, волів та іншої великої худоби», санкцію у вигляді 5 років позбавлення волі передбачала ст. 170 «Крадіжка», а також ст. 181 «Злісне банкрутство». Менш сувора санкція у вигляді позбавлення волі строком на 3 роки передбачали ст. 82 «Винищення лісів», ст. 83 «Покупка лісу, добутого шляхом самовільної рубки». Терміни ув'язнення строком на 2 роки передбачала ст. 116 «Безгосподарність», 1 рік – ст. 117 «Заклучення невігідних договорів», 6 місяців – ст. 97 «Зловживання владою або службовим становищем».

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки. По-перше, статті, пов'язані з кримінальною відповідальністю за злочини проти власності були включені до кримінального кодексу не єдиним масивом, а розміщувались в чотирьох главах. Міри покарання за таку категорію злочинів мали досить широкий діапазон від вищої міри покарання, передбаченої в ст.ст. 104 і 174 до шести місяців позбавлення волі згідно зі ст. 97 «Зловживання владою або службовим становищем».

Література:

1. Уголовный кодекс УССР. – Х. : Изд-во Наркомюста УССР. – 1927. – 135 с.
2. Бойко І. Й. Кримінальні покарання в Україні (ІХ–ХХ ст.): навч. посіб. / І. Й. Бойко. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 408 с.

ВПЛИВ НАЦИСТСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ НА ПРАВОСВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ

Долгорученко Катерина Олегівна

*старший викладач кафедри теорії та історії держави і права,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Сучасний період розвитку України супроводжується зростанням зацікавленості суспільства у минулому як важливому способі розуміння проблем сьогодення. Зокрема, Велика Вітчизняна війна та нацистська окупація суттєво вплинули на подальший духовно-емоційний та політико-правовий розвиток українського суспільства та держави. Нацистська пропаганда, як ефективний метод ведення психологічної війни проти окупованого населення, виявилась і дієвим засобом формування правової свідомості українців у специфічних умовах «нового порядку».

Серед дослідників проблеми особливостей формування правосвідомості в умовах тоталітаризму немає єдиної думки щодо визначення чинників і форм прояву деформації відповідного явища. Загальне наукове обґрунтування деформації правосвідомості знайшли відображення у роботах О. Данильяна, Ю. Калиновського, О.Скакун, М. Требіна та ін. Незважаючи на те, що вивченням цього соціально-правового феномену займалось не одне покоління науковців, чіткої конкретизації понять «правосвідомість» та «деформація правосвідомості» і досі немає. Відсутні і змістовні напрацювання у контексті проблематики форм прояву деформації правосвідомості в умовах специфічної антиправової реальності періоду нацистської окупації. З огляду на це, проблема впливу нацистської пропаганди на правосвідомість українців залишається актуальною та потребує подальшого теоретико-правового дослідження.

Як уже зазначалось, юридична категорія «правосвідомість» має безліч варіантів сучасного трактування. Це, певною мірою, обумовлено наявністю філософської, юридичної, соціально-політичної та моральної складових змісту категорії. Зокрема, О.Скакун трактує поняття правової свідомості як систему ідей, уявлень, емоцій і почуттів, які виражають ставлення індивіда, групи, суспільства до чинного, минулого та бажаного права, а також до діяльності, пов'язаної з правом [12, с.145]. У рамках такого підходу правосвідомість є ідейним вираженням об'єктивних суспільних відносин.

Світові війни ХХ століття, економічні та соціальні кризи, панування тоталітарних режимів та, разом з цим, утвердження пропаганди як засобу впливу на свідомість, призвели до викривленого деформованого

відображення суспільством правової реальності. Деформація (від лат. «спотворення») правової свідомості - це явище, що характеризує викривлене розуміння цінності права і виражає негативне ставлення до законності і правопорядку.

На думку Ю.Дмитренка, деформація правової свідомості - це негативне соціально-правове явище, що характеризує такий стан правосвідомості, коли у його носіїв є певні погляди, ідеї, подання, які перекручено відбивають правову дійсність і виражають негативне відношення до права, правосуддя та законності [5, с.431]. Таким чином, як складне суспільне явище, деформація правової свідомості детермінована негативними процесами соціального середовища і впливає на суспільну поведінку в цілому.

На підставі аналізу наведених вище дефініцій «правосвідомості» та «деформації правосвідомості» доцільно виокремити проблему детермінації деформації правосвідомості. На думку Л.Куренди [10], серед основних причин деформації правової свідомості є зміна політичних та правових переконань у масовій свідомості, що була спричинена конфліктом між старим та новим суспільним порядком. У такому контексті деформація правосвідомості проявляється у викривленні її раціонально-ідеологічних, емоційно-психологічних і поведінкових компонентів.

Негативні радикальні зміни у суспільній правосвідомості відбулись під час становлення та розквіту тоталітаризму. Сутність тоталітаризму полягає не стільки в особливій формі державного устрою, скільки в обсязі управління - цей обсяг стає всеохоплюючим. Це означає, що при тоталітарному режимі не закон регулює суспільні відносини, а партійні чи вождистські накази. При тоталітаризмі законослухняна поведінка досягається жорстким державним тиском. Як справедливо зазначає Ю.Калиновський, «це законослухняність зі страху» [8, с.218].

Науковець О.Данильян виділив характерні риси тоталітарної правосвідомості. До них автор відносить ідеологізацію, міфологізацію, масовізацію, варваризацію, маргіналізацію, атрофію (деградацію), стандартизацію суспільної правової свідомості. О.Данильян приходить до висновку, що сталінська диктатура породила масову тоталітарну правосвідомість українців, яка в умовах нацистської окупації зазнала ще більшої деформації – від правового інфантилізму до тотального нігілізму та сприйняття права як караючої сили. Фактично це і є типові риси так званого контрольованого «тоталітарного натовпу», який сприймає всі дії влади беззастережно, некритично.

Тоталітарний режим обумовлює процес так званої «масовізації» свідомості суспільства. Масова свідомість відкидає ідею особистої свободи, натомість культивується колективне, безособове. Людина у

такому суспільстві розглядається лише як засіб у досягненні колективної мети – чи то державно-партійної, чи то класової, чи то національної.

Під поняттям «масовізація» суспільства, зокрема, Х.Арендт розуміє «руйнування соціальних зв'язків і появу соціально-атомізованої маси, що є крайнє деіндивідуалізованою» [2, с.354]. Тобто, «людині маси» притаманні колективний розум, цінності та потреби. Правосвідомість тоталітарного суспільства набуває відповідних рис «масовізації». До сутнісних рис масової правосвідомості ми відносимо: одновимірне моністичне сприйняття правової реальності, знецінення конституційних прав і свобод, гранична політизація та ідеологізація правової системи; сприйняття державного терору та репресій як об'єктивної необхідності. Суспільство у тоталітарних державах визнає пріоритет волі владних інститутів над законом. О.Данильян з цього приводу зазначає, «право, що відокремлено від обов'язків, перетворюється у свою протилежність – привілеї, а обов'язок, який відокремлений від права, трансформується у поневолення даної особи на користь, зокрема, державних інституцій [4, с.121]. Тому масова суспільна правосвідомість, яка може виправдовувати будь-які злочини заради колективної мети – в ім'я «світової революції» чи розширення «життєвого простору», суперечить самій природі права. Вона є по своїй суті глибоко деформованою.

Деформація масової суспільної правосвідомості полягає у викривленому, зазвичай негативному, індиферентному чи ідеалізованому сприйнятті діючого права тоталітарного режиму. Відповідно, такому типу деформованої правосвідомості будуть притаманні наступні ознаки:

- є однією з форм вираження тоталітарної правової культури;
- є системою почуттєвих (психологічних) і мислених (ідеологічних) образів, що мають викривлену комунікативно-вольову спрямованість;
- усвідомлення суспільством цінностей та потреб, що будуть відображати колективну волю мас, масові настрої та масову поведінку (маса або маси розглядаються як соціальний суб'єкт);
- некритичність мислення мас, схильність до маніпулятивного впливу;
- у системі правопорядку може розцінюватись як дисфункція суспільної поведінки, що тягне за собою правові наслідки.

Дисфункція поведінки мас, в умовах панування тоталітарного режиму, як правило, проявляється у таких формах: конформізм (пасивне дотримання норм права, пристосування до специфічної тоталітарної правової реальності); маргінальна поведінка мас (вважається правомірною, але знаходиться на межі з асоціальними діями); асоціальна неправомірною поведінка (поведінка, що суперечить закону й праву і здатна завдати шкоди правам і інтересам особі чи суспільству в цілому). Варто уточнити, що деформація правосвідомості не завжди має прояв у

поведінці мас. Але це завжди негативні зміни у ідеях, настроях та почуттях суспільних мас, що потенційно можуть призвести до неправомірної поведінки.

В умовах Другої світової війни та нацистської окупації українських земель, коли загальнолюдські цінності та правові ідеї зазнали системної кризи, деформація суспільної правосвідомості стає цілком закономірним явищем. Одним із ефективних та універсальних засобів впливу на суспільну правосвідомість стає пропаганда. Науковці Г.Джууэтт та В. О'Доннел запропонували досить ємне трактування поняття пропаганди: «це умисні, систематичні спроби змінити сприйняття, маніпулювати пізнанням та спрямовувати суспільну поведінку для досягнення реакції, яка веде до поставленої цілі пропагандиста» [6, с.22]. Пропаганда не змушує, а тільки переконує, маніпулює мотиваційною сферою поведінки людей. Пропаганда уніфікує мислення, оціночні судження та реакції людей, перетворюючи суспільство на у монолітні маси, яким притаманна деформована правосвідомість та тоталітарна культура.

Тоталітарна ідеологія поглибила процеси масовізації суспільства, його культури та правосвідомості. Правова ідеологія нацистів постулювала: «Закон не може суперечити інтересам народу і Райху. Народ – це фюрер. Фюрер – це і є закон». Фактично, нацистська тоталітарна правова система базувалась на принципі фюрерства - «законом є те, що фюрер визначає як «закон». Правове поняття «народ» обмежувалось окремою національною групою, яка оголошувалась вищим суб'єктом правовідносин і справжнім носієм владного суверенітету. Правовий статус «особистості» розглядався як похідна від статусу основного соціально-правового суб'єкту. Тобто, нація (народ) має право визначати права і обов'язки кожної особистості. У «Майн Кампф» А.Гітлера зазначається: «Людина належить у першу чергу не самій собі, а своєму народу, адже саме народ визначає місце людини у житті» [14, с.225].

Отож, нацисти повністю відмовились від таких концептуальних понять традиційної європейської теорії права як «особистість», «суб'єкт права», «правомірність», «правоздатність», замінюючи їх новими псевдо юридичними категоріями – «повноцінні і неповноцінні суб'єкти права», «право раси», «право імперського народу», та ін. Виходячи з даної політико-правової доктрини, ідея виключного права німців арійської раси розширювати етнічний (Deutschtum) та життєвий (Lebensraum) простори стала «законним» підґрунтям для загарбницької політики на окупованих територіях.

Будь-яка пропаганда розрахована на ініціювання практичної діяльності. Пропагандисти сприяли встановленню комунікативного контакту з місцевим населенням, спонукаючи їх на активну співпрацю. Без такого співробітництва окупаційна система не могла тривалий час

залишатись дієздатною. Комплекс взаємовідносин в усіх сферах життя між окупантом та окупованим населенням є сутністю явища колабораціонізму.

Наслідком впливу нацистської пропаганди на правосвідомість українського населення стала злочинна співпраця цивільного населення в умовах окупації. Прикладом злочинної колаборації є діяльність загонів української допоміжної поліції та батальйонів «шуцманшафту», які брали участь у диверсійних операціях проти радянських партизан та проводили розстріли та катування людей. До того ж, вагомим проявом деформації суспільної правосвідомості є реалізація нацистської пропагандистської кампанії українськими агентами спецслужби «Вінета» міністерства народної освіти і пропаганди Райху. Окрім поширення злочинних ідей нацизму, расизму та антисемітизму, популяризації окупаційного законодавства, агенти проводили розвідувальні та вербувальні операції в інтересах Райху.

Таким чином, нацистська пропаганда мала сильний негативний вплив на правосвідомість українського населення. Пропаганда стала засобом деформації суспільної правосвідомості. Поширеними формами прояву деформації правосвідомості стали: правовий нігілізм - зневіра у радянській правовій системі та водночас заперечення соціальної та моральної цінності законів окупаційної влади; правовий конформізм - через корисливі чи пристосуванські мотиви пасивне прийняття ворожої окупаційної влади, безапеляційне визнання встановлених законів, норм та правил поведінки; правовий інфантилізм - низька правова соціалізація, відсутність оцінного правового мислення, що стали притаманними для українців ще за часів сталінської диктатури; правова індіферентність - відсутність інтересу до соціально-правової дійсності, терпимість до масових злочинів окупантів, зокрема розстрілів місцевого населення, депортації та ін.; правовий ідеалізм - ідеалізація нацистського законодавства та окупаційної політики Третього Райху, що була викликана сподіваннями українського народу на можливість самостійного державотворення, зокрема у перший рік окупації; правове переродження - готовність до прямого свідомого порушення закону.

Література:

1. Данильян О. Деякі проблеми формування правової культури в сучасній Україні / О.Данильян // Правова культура і громадянське суспільство в Україні: стан і перспективи розвитку. – К., 2009. – С. 8-10.
2. Дмитрієнко Ю. Актуальні аспекти української правосвідомості як категорії правознавства / Ю. Дмитрієнко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. – Харків : ХДУХТ, 2007. – Вип. 2 (6). – С. 430–436.

3. Калиновський Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність: Монографія / Ю.Калиновський – Харків: Право, 2008. – 288 с.
4. Куренда Л. Сучасні причини деформації професійної правосвідомості юриста / Л.Куренда // Наук.вісник Херсонського держ.ун-ту. Серія: юридичні науки. – 2013, - Вип.3. – С.29 – 33.
5. Требін М. Правовий нігілізм як українська реальність / М.Требін // Четверта наукова конференція Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 16-17 квітня 2008 року: Матеріали конференції. – Х.: ХУ ПС, 2008. – С. 249-250.

НАЦИСТСЬКА ПРОПАГАНДА ЯК ФАКТОР КРИЗИ ПРАВОСВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ (1941-1944 РР.)

*Долгорученко Катерина Олегівна
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

*Яцик Дар'я Віталіївна
курсант I курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового
розслідування, Дніпропетровський державний університет внутрішніх
справ*

Пропаганда є однією з головних методів маніпуляції суспільством. Під час Другої світової війни зіткнулися дві найпотужніші пропагандистські машини – більшовицька СРСР та нацистська Німеччина. У період з 1941-1944 рр. українське населення зазнало ідеологічно-психологічного тиску, що у свою чергу залишило негативний слід на правосвідомості нашого народу.

Це питання є дуже цікавим та досить не цілком розкритим, але яскравими представниками досліджень в цьому напрямку є М.Михайлюк, С. Червінський, В.Чефранов та багато інших.

Перш ніж розглянути кризу правосвідомості українців, слід визначити дефініцію поняття «правосвідомість». Відомий український вчений П.М. Рабінович дає наступне визначення поняття: «Правосвідомість – це специфічна форма суспільної свідомості, система відображення правової дійсності у поглядах, теоріях, концепціях, почуттях, уявленнях людей про право, його місце та роль щодо забезпечення свободи особи та інших загальнолюдських цінностей» [1, 164].

На думку І.А. Омельчука «правосвідомість» – це духовна система уявлень, ідей, поглядів, переконань, концепцій, теорій, почуттів, емоцій, настроїв, психологічних переживань тощо, які складаються з приводу правової дійсності, в ході її відображення, осмислення, пізнання, відчуття і перетворення. Ключовий аспект правосвідомості за даним визначенням — усвідомлення людьми цінностей природного права, прав і свобод людини й оцінка чинного права з погляду його відповідності загальнолюдським цінностям. З огляду на це, правосвідомість - це і усвідомлення суспільством потреби у встановленні загально значущих правил поведінки, і здатність оцінювати ступінь справедливості чинного правового порядку.

Світові війни XX століття, економічні та соціальні кризи, панування тоталітарних режимів та, разом з цим, утвердження пропаганди як засобу впливу на свідомість, призвели до викривленого деформованого відображення суспільством правової реальності. Сутність тоталітаризму полягає не стільки в особливій формі державного устрою, скільки в обсязі управління - цей обсяг стає всеохоплюючим. Це означає, що при тоталітарному режимі не закон регулює суспільні відносини, а партійні чи вождистські накази. При тоталітаризмі законослухняна поведінка досягається жорстким державним тиском.

Так, 23 серпня 1941 року вийшов указ А. Розенберга про те, що населення на окупованих територіях повністю підпорядковується німецьким законам, а їх невиконання буде тягнути за собою смертну кару [3, 133]. Вони заперечували абсолютну цінність особистості та розглядали людину як засіб досягнення великоімперської мети. Уся законодавча база, що регламентувала життя українців, зводилася до двох основних постулатів – цілковитого послуху та жорстокого покарання.

Відповідно, пропаганда, як ефективний засіб формування суспільної правосвідомості, була спрямована на популяризацію правової доктрини нацистів. Однак, слід зазначити, що пропаганда для українського окупованого населення мала пріоритетним напрямом не поширення ідей націонал-соціалізму, а знецінення радянської ідеології, підрив державного устрою та правової системи СРСР; розпалювання антибільшовицьких, антиросійських та антисемітських настроїв; формування лояльного ставлення місцевого населення до окупантів.

Отже, аналізуючи все вищезазначене можна зробити висновок, що правова свідомість є необхідною складовою функціонування суспільства. Вплив нацистської пропаганди на духовне життя соціуму, масову правосвідомість призведе до занепаду людського розуміння, в цьому випадку людина стає не вимогливою щодо надання прав та свобод. Необхідно зазначити, що колишнє минуле негативно впливає на

правосвідомість українського народу у сьогоденні, спричиняє певні особливості у сприйнятті права, свободи, справедливості та ін.

Література:

1. Колодій А. Теорія держави та права : навч. посіб. / за заг. редакцією С. Лисенкова, В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2002.- 164 с.
 2. Racism // Encyclopedia Britannica [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.britannica.com.
 3. Михайлюк М. Нацистська пропаганда в окупованому Києві / М. Михайлюк // Укр. іст. журн. - 2006. – № 1. - С. 131 – 144.
- Червінський С. Провал нацистської пропаганди в Україні (1943 - 1944 рр.) / С. Червінський // Історичний журнал. - 2003. - № 2. - С. 54 - 58.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ СУЧАСНИХ РЕФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЗАКОНОДАВСТВА

Ніколаєнко Владислав Юрійович

*курсант, Інститут підготовки юридичних кадрів для СБ України
Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого*

Для кожної демократичної країни суспільні відносини є основною складовою її існування. Вони підтримують суспільство, забезпечують його стабільність, розвиток, процвітання та подальше удосконалення людини та держави в цілому. На сьогоднішній день українське законодавство продовжує розглядати теоретичні питання щодо удосконалення політичної системи України, зокрема питання державного устрою, законотворчості Всеукраїнського референдуму, оптимізації повноважень Президента України, структури і правових засад діяльності Верховної Ради, концептуальні підходи до створення Коіфікаційної Комісії України. Тому питання проблем правового регулювання суспільних відносин в умовах сучасних реформаційних процесів законодавства набуває високої актуальності для життєдіяльності нашої держави. На сучасному етапі Україна переживає реформаційний підхід у всіх галузях суспільного і державного життя. Однією з таких галузей є Програма збереження навколишнього природного середовища.

Ратифіковавши Угоду про асоціацію між Україною і Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їх державами-членами, Україна отримала інструмент для відповідних перетворень. Виконання положень вказаної Угоди дає можливість Україні стати повноцінним членом в ЄС. У зв'язку з цим Президентом України було

схвалено Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020", яка визначила першочергові пріоритети оборонних, політико-правових, соціально-економічних умов розвитку України[1]. Особливу увагу зосереджено на безпеці життя та здоров'я людини, яка неможлива не тільки без ефективної медицини, захищеності соціально вразливих верств населення, але і без безпечного стану довкілля, доступу до якісної питної води, а також без безпечних харчових продуктів та промислових товарів. Проблема попередження і ліквідації суперечливих ситуацій в правовому регулюванні суспільних відносин регламентована багатьма нормативно-правовими актами різної юридичної сили. Проте кількість зростання законодавства не означає його якісної досконалості через те, що не становить єдиної системи, містить колізії та прогалини[2,с.162].

У зв'язку з цим основними напрямками у врегулюванні суспільних відносин при надзвичайних соціальних ситуаціях є формування правового простору, а саме: □ Підвищення стійкості та ефективності функціонування об'єктів та галузей економіки; □ Вдосконалення та забезпечення реалізації соціальної політики держави у сфері функціонування державної системи і реагування на надзвичайні соціальні ситуації; □ Фінансове та матеріально-технічне забезпечення; □ Контроль з боку держави та нагляд за виконанням заходів щодо забезпечення реалізації суспільних відносин з боку суспільних суб'єктів; □ Самосвідоме ставлення суб'єктів суспільних відносин до неухильного їх здійснення; Законодавство у сфері регулювання суспільних відносин при виникненні надзвичайних соціальних ситуацій включає в себе значну кількість нормативно-правових актів. Я вважаю, що головними напрямками вдосконалення нормативно-правового забезпечення державного регулювання щодо суспільних відносин є наступні: □ Удосконалення процедур оцінки соціуму та соціального захисту населення; □ Врахування міжнародних, національних, регіональних та місцевих особливостей розвитку; □ Стимулювання обізнаності широких верств населення з новітніми нормативно-правовими актами, що стосуються суспільних відносин та соціуму взагалі; Проблема регулювання суспільних відносин та забезпечення громадської безпеки набула особливої актуальності в умовах ситуації, яка склалася в Україні наприкінці 2013 року та триває досі. Революція Гідності відкрила нові можливості для реформування політичної системи України. До того ж потрібно констатувати складність політичної і економічної ситуації в Україні через причини суб'єктивного і об'єктивного характеру. Після зміни влади залишилися побудовані на корупційно-бюрократичних засадах неефективні економіка і державно-політична система суспільства. Потрібна радикальна, системна, сутнісно-організаційна і негайна реконструкція основних засад механізму управління суспільством та державою. Сьогодні правове становище

Верховної Ради України гіперболізоване. Вона необґрунтовано домінує над іншими гілками влади. Гілки влади мають бути рівноправними у розподілі своїх повноважень. ВРУ не повинна мати право наділяти саму себе, а особливо інші гілки влади, владними повноваженнями.

Для забезпечення якості законодавчої роботи ВРУ, потрібно: 1. Відмовитись від системних виборів за партійними списками. Як показує практика, партії включали до своїх списків не завжди тих, хто становить інтелектуальний потенціал України і може забезпечувати високу якість законодавства. Натомість, партії мають висувати своїх кандидатів у виборних округах на рівні з іншими суб'єктами виборного процесу і там доводити якісні переваги свого кандидата; 2. Кількісний склад ВРУ скоротити до 150 народних депутатів, тобто по 6 народних депутатів від кожної адміністративно-територіальної одиниці(області та АР Крим); 3. Одна й та сама особа повинна обиратися до ВРУ як і Президент України – не більше двох разів; 4. Робота депутатів повинна здійснюватися у сесійному порядку та на безоплатній основі, щоб працювали люди, які зацікавлені в плюралістичному розвитку та процвітанні нашої країни; Систематичне удосконалення законодавчого та нормативно-правового забезпечення, приведення його у відповідність до соціальних та економічних можливостей держави є важливим фактором підвищення ефективності діяльності держави щодо регулювання суспільних відносин в умовах реформаційних процесів законодавства.

Література:

1. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» від 12.01.2015р. №5/2015// zakon2.rada.gov.ua
2. Хаустова М.Г. Трансформація правової системи України в умовах глобалізації: общетеоретические аспекты// Журнал «Legea și viața» ("Закон и Жизнь") Республика Молдова— №8(272), 2014. – С.166-172.

Науковий керівник: Хаустова Марина Геннадіївна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії держави і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО И ЧЕЛОВЕК В УСЛОВИЯХ
РЕФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ**

Дорофеева Виктория Игоревна

*аспирантка кафедры конституционного права и сравнительного
правоведения, Ужгородский национальный университет*

Конституционное право в условиях современных реформационных процессов, определённо, претерпевает изменения. В отечественной юридической сфере такие изменения затрагивают, в первую очередь, финансовое (экономическое) право, а также коммерческое и экологическое право, но также влияют на конституционные механизмы реализации и защиты прав человека.

Евроинтеграционный курс, который взяла Украина, рассчитан также на изменение законодательства, внедрение общеевропейских законодательных норм в отечественную правовую систему. В связи с этим законодательный процесс сближения европейской модели правовой системы и украинской затрагивает в том числе и механизм защиты базовых прав человека. Основными инструментами реформации правовых процессов будут выступать гармонизация и унификация разных сфер правового регулирования. Защита конституционных прав человека в свете современных процессов — это новый уровень взаимозависимости между странами. Уже сегодня, присоединяясь к разным нормативным соглашениям, Украина берет на себя обязательства постепенно выходить на новый уровень законодательной защиты прав и свобод человека. Многие международные акты содержат внутригосударственные нормы, которые успешно применялись ранее в той или другой стране.

Важно отметить, что государства, встающие на этот путь, должны понимать, что национальная правозащитная система (в том числе суды, общественные организации) больше не является единственным источником защиты прав человека, а возможность человека защищать свои права выходит на международный уровень, а иногда и на общемировой. Таким образом, возможности человека защищать свои права и отстаивать свои интересы — расширяются.

Для более мягкого внедрения механизма защиты прав человека в условиях реформационных процессов некоторые ученые предлагают учитывать культурные особенности региона (страны) в процессе перехода от национального к международному регулированию обеспечения прав человека. Это обусловлено тем, что требования в сфере прав человека

могут рассматриваться обществом, как нечто навязанное извне, например, европейские ценности в сфере прав человека в некотором своем проявлении противоречат мысли среднестатистического украинского гражданина о том, какие законы должны регулировать права человека в стране. Чаще всего, такая консервативность свойственна странам с низким уровнем правовой культуры и недостаточно развитым гражданским обществом.

В целом, законотворчество, которое происходит в условиях глобальных реформационных процессов, способствует демократизации национального законодательства, а также его переориентирования на гуманистические идеалы и принципы.

Также стоит отметить, что озвученные процессы в правовой сфере ведут к единению и упрочнению связей в международном сообществе, а это, в свою очередь, дает возможность странам более эффективно справляться с глобальными мировыми угрозами: терроризм, угроза войны, истощение природных ресурсов, проблемы здравоохранения (сотрудничество между странами в процессе разработки вакцин от смертельных болезней), социальное неравенство, загрязнение окружающей среды и т.д.

Многие из этих проблем взаимосвязаны с основными конституционными правами: право на охрану здоровья, право на достаточный жизненный уровень, право на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду и т.д.

ПРОТИРІЧЧЯ НОРМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ У ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНІЙ СФЕРІ ТА КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ НА ЖИТЛО І ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ

Карачевцев Я.М.

помічник адвоката

В теперішній час дуже поширеними є випадки відключення жилих помешкань від житлово-комунальних послуг за борги користувачів цими послугами. Нормативне підґрунтя для таких дій було розроблено Кабінетом Міністрів України.

Вперше Постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 1997 р. N 1497 «Про затвердження Правил надання населенню послуг з водо-, теплопостачання та водовідведення», пунктом 35 було введено і передбачено право виконавця *«припиняти надання послуг у разі несплати вартості наданих послуг понад три місяці або понад термін, встановлений договором (але не менш як на три місяці)»*. Зазначена постанова втратила чинність на підставі

Постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 р. N 630 «Про затвердження Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення та типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення», якою були введені нові правила. В цих правилах не має норми, яка б надавала право припиняти постачання послуг з водо-, та водовідведення, але вона містить відсилочну норму на Постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. N 1198 «Про затвердження Правил користування тепловою енергією», пунктом 30 якої передбачено, що *«Теплопостачальна організація відповідно до договору має право частково або повністю припиняти постачання теплової енергії споживачеві у разі:*

несплати за спожиту теплову енергію протягом строку, визначеного в договорі, крім споживачів, відключення яких заборонено законодавством».

Постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 1999 р. N 1357 «Про затвердження Правил користування електричною енергією для населення» було встановлено, що *«27. У разі несплати за спожиту електричну енергію протягом 10 днів після терміну, зазначеного у договорі чи платіжному документі, та неотримання енергопостачальником повідомлення про оплату на 20 день споживачу надсилається попередження про відключення електричної енергії.*

У разі несплати за спожиту електричну енергію на 30 день після отримання споживачем попередження енергопостачальник має право відключити споживача від електричної мережі.

Забороняється відключення споживачів перед вихідними та святковими днями.

28. У разі відсутності у споживача коштів на оплату заборгованості він повинен звернутися до енергопостачальника із заявою про складання графіка погашення заборгованості або відстрочення терміну оплати та надати довідки, що підтверджують його неплатоспроможність».

Постановою Кабінету Міністрів України від 9 грудня 1999 р. N 2246 «Про затвердження Правил надання населенню послуг з газопостачання», пунктом 6 абзацем 3 встановлено, що *«Газопостачання припиняється у разі: порушення споживачем строків сплати за надані послуги з газопостачання, встановлених в абзаці п'ятнадцятому пункту 10, у пункті 17 цих Правил».*

Але виконання зазначених постанов Кабміну вступає у протиріччя з іншими нормами матеріального права України. Так, 379 Цивільного Кодексу України передбачає, що *«Житлом фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше жилає приміщення, призначені та придатні для постійного проживання в них».* Відповідно до роз'яснень Науково-практичного коментаря до Цивільного Кодексу України під загальною редакцією д.ю.н., професора, завідувача кафедри цивільного права Одеської національної юридичної академії Харитонова Є.О. [1] *«Найважливішою ознакою житла є придатність його для постійного проживання фізичних осіб в ньому. Придатне для проживання житло утворює житловий фонд України (ст. 4 ЖК УРСР)...*

Придатність житла для проживання передбачає відповідність його будівельним, архітектурним, санітарним тощо нормам

Відповідно до Положення про порядок обстеження стану жилих будинків з метою встановлення їх відповідності санітарним і технічним вимогам та визнання жилих будинків і жилих приміщень непридатними для проживання, затвердженого Постановою Ради Міністрів УРСР від 26 квітня 1984 р. № 189 (далі - Положення), обстеження стану жилих будинків державного і громадського житлового фонду провадиться не менше одного разу на п'ять років».

Відповідно до діючих санітарних норм і вимог до жилих приміщень, жилі приміщення повинні отоплюватися, мати варочний газ, електрику, постачання питної води, мати каналізацію, а будинки вище п'яти поверхів повинні бути обладнані ліфтом. Таким чином припинення подання житлово-комунальних послуг є порушенням санітарних норм.

Відповідно до статті 15 Закону України "Про житлово-комунальні послуги" від 24 червня 2004 року № 1875-IV «Мінімальні норми житлово-комунальних послуг встановлюються з метою забезпечення санітарно-гігієнічних вимог проживання людей та їх перебування в приміщеннях, забезпечення технічних вимог до експлуатації будинку (споруди)...»

Стаття 92 Конституції України передбачає, що «Виключно законами України визначаються: 1) права і свободи людини і громадянина..., 5) засади ... організації та експлуатації енергосистем, 8) правові засади і гарантії підприємництва...». Стаття 21 Конституції стверджує, що «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах». Стаття 91 Цивільного Кодексу України передбачає, що «Юридична особа здатна мати такі ж цивільні права та обов'язки (цивільну правоздатність), як і фізична особа...». Таким чином, відповідно до вищезгаданих правових норм, права юридичних та фізичних осіб встановлюються виключно законами України. Діючи закони України, в тому числі й Закон України «Про житлово-комунальні послуги» (статті 21 і 22) не передбачають наявності права у виконавця чи виробника житлово-комунальних послуг на припинення подання житлово-комунальних послуг у зв'язку з наявністю заборгованості.

Відповідно до статей 15, 16, 20 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» житлово-комунальні послуги надаються безперебійно. Ці статті встановлюють мінімальний обсяг житлово-комунальних послуг, які не можуть бути обмежені.

Постановою Верховної Ради України «Про інформацію Кабінету Міністрів України про стан і формування цін та тарифів у житлово-комунальній сфері», абзацем 3 преамбули передбачено, що «Законом України "Про прожитковий мінімум" встановлений перелік товарів та послуг, їх обсяги, що конкретизує, конституційні гарантії прав громадян по чотирьох соціальних і демографічних групах населення». На виконання зазначеного закону Кабінетом Міністрів України розроблені і впроваджені у життя ПКМУ від 14 квітня 2000 р. N 656 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і

демографічних груп населення» конкретні норми житлово-комунальних послуг. Так, у середньому, на місяць, вони складають:

Користування житлом (загальної площі) на одну особу, кв. метрів – 21.

Водопостачання та водовідведення: 1) у будинках з водопроводом і каналізацією без ванн і гарячого водопостачання, куб. метрів на одну особу - 3,2 (водопостачання), 3,0 (водовідведення), 2) у будинках з водопроводом, каналізацією, ваннами і газовими підігрівачами - 4,4 та 4,3 відповідно, 3) у будинках з водопроводом, каналізацією, централізованим гарячим, водопостачанням, ваннами 1500-1700 міліметрів, душем – 5,8 та 5,6 відповідно.

Теплопостачання у розрахунку на одну особу в середньому по Україні:

1) опалення житлових будинків з централізованими системами теплопостачання, Гкал на кв. метр – 0,009, 2) гаряче водопостачання в житлових будинках з централізованими системами теплопостачання, Гкал на одну особу – 0,1, 3) опалення житлових будинків з централізованими системами теплопостачання, Гкал на одну особу – 0,2.

Газопостачання: 1) для споживачів з установленою плитою газовою за наявності централізованого гарячого водопостачання, куб. метрів на середньо-статистичну сім'ю – 31,36, 2) для споживачів з установленою плитою газовою за відсутності централізованого гарячого водопостачання та газового водонагрівача, куб. метрів на середньо-статистичну сім'ю – 58,56, 3) для споживачів з установленою плитою газовою та водонагрівачем, куб. метрів на середньо-статистичну сім'ю – 75,52, 4) для споживачів з індивідуальним опаленням у будинках не вище двох поверхів, куб. метрів на середньо-статистичну сім'ю – 431,2.

Електроенергія: 1) для квартир, що обладнані газовою плитою, кВт.г на середньо-статистичну сім'ю – 110, 2) для квартир, що обладнані електроплитою, кВт.г на середньо-статистичну сім'ю – 225.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2016 р. № 780 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» були встановлені наступні мінімальні норми споживання:

Набір житлово-комунальних послуг та зв'язку

Найменування послуги	Одиниця виміру	Кількість на рік	Кількість на місяць
Користування житлом	кв. метрів загальної площі на одну особу		21
Користування послугами з централізованого постачання холодної води	куб. метрів на одну особу	28,8	2,4
Користування послугами з централізованого водовідведення	куб. метрів на одну особу	48	4

Теплопостачання:			
централізоване опалення	Гкал на 1 кв. метр опалюваної площі в опалювальний період	0,129	0,0215
користування послугами з централізованого постачання гарячої води	куб. метрів на одну особу	19,2	1,6
Газопостачання	куб. метрів на одну особу		6
Електропостачання (до 31 грудня 2017 р.)	кВт•г на одну особу		90
Електропостачання (з 1 січня 2018 р.)	кВт•г на одну особу		70

На нашу думку ніхто не має право обмежувати людину у користуванні цими мінімальними нормами споживання житлово-комунальних послуг, так як вони конкретизують зміст права на достатній життєвий рівень, який є гарантований людині Конституцією нашої держави, і обмеження споживання будь-яким із видом послуг, конкретизованих Кабінетом Міністрів України на виконання ЗУ «Про прожитковий мінімум» спричиняє шкоду здоров'ю людини. Цей висновок підтверджується абзацом 3 Постанови Верховної Ради України «Про інформацію Кабінету Міністрів України про стан і формування цін та тарифів у житлово-комунальній сфері» від 7 червня 2001 року» № 2456-III у якому чітко визначено, що «Законом України "Про прожитковий мінімум" встановлений перелік товарів та послуг, їх обсяги, що конкретизує, конституційні гарантії прав громадян по чотирьох соціальних і демографічних групах населення. При підрахунку рівня прожиткового мінімуму закладено, що рівень витрат на житлово-комунальні послуги в структурі прожиткового мінімуму становить в середньому 12 відсотків». Цією постановою зазначено, що діяльність Уряду України через формування цін і тарифів у житлово-комунальній сфері є грубим порушенням прав людини, закріплених як Конституцією України і законами України, так і нормами міжнародного права. В обгрунтування цього висновку Верховна Рада України зазначала, що «при середній заробітній платі в Україні в лютому 2001 року 263,66 гривні, середня сума плати за житлово-комунальні послуги на одну людину становила 105,9 гривні, тобто 40 відсотків від зарплати. Середня пенсія в Україні становить 97 гривень (при прожитковому мінімумі для працездатних осіб 331,05 гривні, для осіб, що втратили працездатність, - 248,77 гривні). Політика субсидій не вирішує цієї проблеми.

Висновки. З системного аналізу вищенаведених Законів України «Про житлово-комунальні послуги», «Про прожитковий мінімум», «Про державні соціальні стандарти та державні гарантії», статей 4, 50 Житлового Кодексу

УРСР слідує, що ніхто не має права обмежувати постачання житлово-комунальних послуг у межах, що використовуються для підрахунку прожиткового мінімуму, а тим паче зовсім відключати жилі помешкання від водо-, газо-, електро-, теплопостачання, водовідведення, так як у цьому разі порушуються конституційні права людини на житло, на достатній життєвий рівень (статті 47, 48 Конституції України), право на користування мінімальними нормами житлово-комунальних послуг, право одержувати вчасно та відповідної якості житлово-комунальні послуги (статті 15, 20 Закону України “Про житлово-комунальні послуги”). Одночасно, у таких випадках має місце порушення санітарно-технічних вимог проживання людей у жилих приміщеннях, які встановлені на виконання статті 50 Житлового Кодексу. В зв’язку з чим при реформуванні чинного законодавства необхідно увести в дію запропоновані висновки щодо неприпустимості обмежувати користування мінімальним набором житлово-комунальних послуг, а також передбачити, щоб субсидія забезпечувала громадянам України 12% сплати від отримуваного доходу за всі спожиті житлово-комунальні послуги. Невжиття владою вищевказаних заходів буде сприяти подальшому зменшенню кількості населення України, так як скрутне матеріальне становище більшості громадян відштовхує їх від планів щодо народження дітей, через насторогу щодо настання злиднів та неможливості забезпечити дитині мінімальні норми споживання, які необхідні для збереження її здоров’я, так як згідно із статистикою та власних статичних розрахунків у лютому 2017 року прожитковий мінімум для працездатного населення становить 3019 грн. на міс., а для непрацездатного – 2180 грн. Частина населення, яке проживає за межею бідності по прожитковому мінімуму складає 68%. Вартість споживчого кошику у лютому 2017 р., який би забезпечував збереження здоров’я людини і нормальне функціонування організму становить 6600 грн. на місяць. Бідність, оцінена за споживчим кошиком, становить більш ніж 95% населення [2, 3].

З огляду на тлумачення права на достатній життєвий рівень позитивною тенденцією в постановах Кабінету Міністрів України є припис правил користування електричною енергією про необхідність постачальника пересвідчитись у платоспроможності користувача та поява у 2007 році відсилочної норми про існування певних категорій споживачів, яких заборонено відключати від теплопостачання.

Література:

1. Цивільний Кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання третє перероблене та доповнене - Х.: ТОВ "Одисей", 2007. - 1200 с.
2. Карачевцев, Я.М. Справедливий розподіл суспільного продукту – запорука розвитку України [Текст] / Я.М. Карачевцев // Економічний розвиток держави, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, 18–19 травня 2017 р. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). - С. 241 – 242.

3. Карачевцев, Я.Н. Бедность как нарушение права на жизнь [Текст] / Я.Н. Карачевцев // European Journal of Humanities and Social Sciences (Special Issue for Ukraine). – 2017. - № 1 – С. 6 - 12.

О ПРОБЛЕМНЫХ ВОПРОСАХ ПРИНЦИПА НЕВМЕШАТЕЛЬСТВА В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ

Колесникова Вита Константиновна

*слушатель 2-го курса, Дипломатическая академия Украины при
Министерстве иностранных дел Украины*

Принципы права являются ключевой категорией правовой системы. Поэтому их изучение имеет важное практическое и теоретическое значение. Принципы права - это основные идеи, руководящие положения и обобщенные нормы, отражающие характерные черты и главное содержание права. Их несоблюдение ставит под сомнение ценность самой идеи права, искажает его главное назначение - служение на благо людей.

Одним из основополагающих принципов международного права является принцип невмешательства. Прежде всего, необходимо обратиться к нормативному закреплению этого принципа в международных документах. В п. 7 ст. 2 Устава ООН провозглашается, что «Настоящий Устав ни в коей мере не дает Организации Объединенных Наций права на вмешательство в дела, по существу входящие во внутреннюю компетенцию любого государства, и не требует от Членов Организации Объединенных Наций представлять такие дела на разрешение в порядке настоящего Устава; однако этот принцип не затрагивает применения принудительных мер на основании Главы VII», то есть действия в отношении угрозы миру, нарушений мира и актов агрессии. Несмотря на упоминание в Уставе ООН, принцип невмешательства разъясняется в ряде иных международно-правовых актов, таких как Декларации ООН о недопустимости вмешательства во внутренние дела государств, об ограждении их независимости и суверенитета, о принципах международного права, о недопустимости интервенции и вмешательства во внутренние дела государств, Пакт Лиги Арабских государств, Уставы Содружества Независимых Государств, Организации американских государств, Организации Африканского Единства и т.д.

Несмотря на закрепление принципа во многих международно-правовых документах, толкование его содержания является неоднозначным, сами термины вызывают множество дискуссий, которые охватываются смыслом данного принципа. Речь идет об интерпретации

таких понятий как «внутренние дела», «внутренняя компетенция государства» и самого термина «вмешательство».

Доктрина международного права не знает четкого определения внутренней компетенции государства. Н.А. Ушаков утверждал, что «объем внутренней компетенции того или иного государства непостоянен. Он меняется как в зависимости от развития международных отношений и международного права, так и в результате принятия государством новых международных обязательств»[1]. В науке международного права сложилось несколько точек зрения по этому вопросу. Первую доказывал еще Г.Кельзен, утверждая, что если вопрос урегулирован нормой международного права-то он не относится больше к внутренней компетенции государства, поскольку, по его мнению, к внутренним делам относятся лишь те, в отношении которых не существует никакой нормы международного права. В своих трудах он прямо говорит, что «нет вопросов, которые по своему характеру относятся исключительно к внутренней компетенции государства. Каждое дело может стать объектом международного соглашения и тем самым выйти за рамки исключительной компетенции договаривающихся сторон»[2]. Но многие ученые наоборот полагают, что можно указать определенную категорию исключительно внутренних дел, которые всегда относятся к внутренней сфере компетенции государств. А.И. Ботвин в своей статье «О принципе невмешательства в современном международном праве» пишет «Сфера дел, входящих во внутреннюю компетенцию, включает прежде всего область исключительной внутренней компетенции любого государства. Сюда относятся все вопросы, связанные с внутренним строем, — общественно-политическая и социально-экономическая система, государственное устройство и т. п. Эти вопросы ни при каких условиях не могут подлежать международно-правовому регулированию. Далее, внутренние дела включают обширную область экономических, политических, социальных, и культурных, отношений внутри государства, регулируемых, нормами национального права»[3]. К.А. Багинян также указывает, что «к внутренней компетенции государств относятся любые вопросы, проистекающие из деятельности данного государства во внутренних и внешних делах в сфере, не затрагивающей интересы международного мира и всеобщей безопасности»[4]. Безусловно, не может быть исключительно внутренним делом такие коренные вопросы жизни государства как права человека, демократия, верховенство права. Но определенный круг вопросов, отнесенных к исключительной компетенции государства должен существовать.

И весьма важным, как уже говорилось, является вопрос определения понятия «вмешательство». Он представляется наиболее актуальным и сложным в современном международном праве. Интервенция в каком бы

виде она не осуществлялась, будь-то военная, политическая, экономическая или даже культурная, не одобряется международным сообществом. Все виды интервенции несовместимы с Уставом ООН и запрещены международным правом. В преамбуле Римского статута Международного уголовного суда, от 17 июля 1988 года, подчеркивается, что «ничто в настоящем Статуте не должно восприниматься как дающее какому-либо государству-участнику право вмешиваться в вооруженный конфликт или во внутренние дела любого государства». И действительно, многие под понятием вмешательства непременно предполагает насилие. Но, к сожалению, история знает кровавые примеры того, когда такое вмешательство было крайне необходимо, но оно не осуществлялось. Как оправдать Совет Безопасности ООН, НАТО и другие организации и государства, что не отреагировали на режим Пол Пота в Камбодже, который в 1976-1979 годах уничтожил четверть населения своей страны - около 3 миллионов; как забыть режим Иди Амина в Уганде, который в 1971-1979 годах уничтожил 500 тысяч человек; как объяснить замешательство и несвоевременное оказание помощи ООН Руанде, когда в 1994 году там происходил геноцид, число убитых за 100 дней которого составило по разным данным от 500 000 до 1 030 000 человек.

Надо, однако, признать, что в последнее время все больше в теории и практике поднимается вопрос допущения вмешательства, в частности гуманитарной интервенции. Еще Г. Лаутерпахт приводил семь «правовых оснований» интервенции и даже при отсутствии таковых признавал допустимой интервенцию «в целях самосохранения», в интересах сохранения «равновесия держав» и во имя гуманных целей. Английский юрист Дж. Старке также приводит ряд «исключительных случаев», которые якобы придают законность интервенции (превентивная оборона, защита граждан и т. д.). Но следует ли оправдывать многочисленные интервенции США во Вьетнаме, на Гренаде, в Панаме, Афганистане, Ираке; СССР в Афганистане; НАТО в Югославии и Ливии, особенно с формулировкой «принуждения к миру»? Тем более, когда весь мир понимает, что прикрываясь идеями гуманитарной интервенции, странами двигала политическая заинтересованность и экономическая выгода.

Поэтому понятие и смысл принципа невмешательства в международном праве остается крайне сложным и неразрешенным по сей день. С одной стороны правительствам нельзя использовать его как щит для оправдания незаконных действий внутри страны, с другой, международным организациям и экономически развитым и сильным государствам закрывать глаза на утверждение этого принципа и, ссылаясь на оговорку статьи 2 Статута ООН, в целях мира проводить выгодные им в политическом и экономическом смысле кампании. Следовательно, учитывая ошибки прошлого, в теории и практике международного права

должны быть разработаны концепции реализации данного принципа в современном мире на благо всего населения.

Литература:

1. Н. А. Ушаков, ук. соч., стр. 152.
2. Н. Kelsen. Peace through Law. 1944, p. 33. (цит. по кн.: Я. Томко, ук. соч., стр. 134).
3. Ботвин, А. И. О принципе невмешательства в современном международном праве /А. И. Ботвин. //Правоведение. -1968. - № 3. - С. 116 — 122.
4. К. А. Багинян. Принцип невмешательства и Устав ООН. «Советское государство и право», 1957, № 6, стр. 63.

Научный руководитель: Космина В.Г., доктор исторических наук, доцент, профессор

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПИТАННЯ ЙОГО ДУАЛІСТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Коломійчук Ірина Леонідівна

*студентка Вінницького відділення Ірпінського державного коледжу
економіки і права*

Місцеве самоврядування є одним з невід'ємних елементів сучасної демократичної держави та громадянського суспільства. Йому відводиться провідна роль в управлінні територіями, адже, виконуючи цю функцію в окремо взятих населених пунктах чи їх об'єднаннях, воно виконує загальну функцію держави хоч і не у державний спосіб.

Спроби визначити природу місцевого самоврядування, а відтак відповісти на дуже важливе наукове запитання: чи є публічна влада, яку здійснюють територіальна громада та органи, які вона формує, відмінною від державної влади, чи ця влада має все таки державну природу, і вона делегується органам місцевого самоврядування державою в процесі її децентралізації та деволюції її владних повноважень на рівень територіальних спільнот громадян, призводять до постійних дискусій між дослідниками.

Однак, оскільки однозначної відповіді на це питання до цього часу ще немає, то продовжують існувати та впливати на світову практику державотворення дві основні концепції місцевого самоврядування: громадівська та державницька, а також різні їх модифікації [4, с. 15].

Громадівська концепція ґрунтується на ідеї «суверенітету» територіальної громади у відносинах з державою, що випливає з постулату природного права територіальної громади, адже вона як суспільно-організаційна форма управління з'явилась задовго до виникнення держави. Тобто право територіальної громади, яке реалізується через утворені нею органи управління, є первинним і має форму публічної влади відмінну від влади державної, а відтак є незалежною від неї. Місцеве самоврядування співіснує з державою за формулою «дозволено все, що не заборонено законом».

Ідеї децентралізації та деконцентрації державної влади, делегування органами державної влади певних, визначених законом владних повноважень органам місцевого самоврядування для виконання державою своїх функцій лежать в основі державницької концепції місцевого самоврядування. В межах держави є лише одна влада – державна, причому як в центрі, так і на місцях. Проте для якісного функціонування держави частину своїх функцій, які прив'язані безпосередньо до відповідних територій і населення, держава передає на місця, визнаючи і гарантуючи місцеве самоврядування, яке за своєю функціональною конструкцією є більш гнучкою системою управління ніж державна вертикаль. Однак самоврядування може діяти лише на підставі, в межах і у спосіб визначені законом (державою). Відповідна формула співіснування держави і місцевого самоврядування – «дозволено лише те, що визначено законом».

Поєднання в Основному Законі громадівської і державницької теорій місцевого самоврядування дозволяють зробити висновок про певний дуалізм правового статусу місцевого самоврядування в Україні. Разом з тим є необхідність в аналізі норм Конституції, що закріплюють цей статус місцевого самоврядування.

Питання сутності місцевого самоврядування, на нашу думку, полягає не лише у з'ясуванні чи є воно владою і якщо так, то якою саме, а й у визначенні кола суб'єктів, які здійснюють функції самоврядування.

З одного боку не можна не погодитись із визначенням ч. 2 ст. 5 Конституції України: носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ.

Отже за цим визначенням суб'єктом, володавцем є увесь народ, а не якась його частина, обмежена територією відповідних населених пунктів чи інших адміністративно-територіальних утворень. Поняття «влада» територіально обмежується лише кордонами держави. А відтак місцеве самоврядування не може мати своєю ознакою саме (суто) владу, що є ознакою держави.

Конституція України виділяє територіальну громаду як суб'єкт права на місцеве самоврядування (ч. 1 ст. 140), але при цьому не визначає

територіальну громаду владодавцем (джерелом влади). Отже постає питання: чи є право мешканців населених пунктів самостійно вирішувати питання місцевого значення владою?

Вочевидь так, якщо брати до уваги норми Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», які визначають, наприклад, виключну компетенцію сільських, селищних, міських рад (ст. 26) чи повноваження виконавчих органів цих рад (гл. 2 роз. 2). Але яка природа цієї влади? Визначаючи коло повноважень виконавчих органів місцевих рад, Закон поділяє їх на власні (самоврядні) та делеговані. Отже держава визнає, що перекладає на місцеве самоврядування частину своїх функцій і жоден із науковців цього не заперечує.

Проблема, на нашу думку, полягає у тому, що держава ніби «грається» у місцеве самоврядування. До такого висновку підштовхує сам Закон: навіщо чітко виписувати власні повноваження і при цьому визначати в Конституції, що питання місцевого значення можна вирішувати самостійно, але лише в межах Конституції і законів України (ч. 1 ст. 140)? Тобто держава визначає не окремі правила самоврядно-державної гри, а абсолютно усі [2, с. 41].

Підтвердження цієї думки знаходимо і в ч. 1 ст. 143 Основного Закону, адже визначаючи загальні повноваження територіальних громад та органів місцевого самоврядування, які вони утворюють, йдеться саме про ті питання, що віднесені до їх компетенції законом.

Таким чином спрацьовує принцип державницької концепції місцевого самоврядування: «дозволено лише те, що визначено законом». І при цьому цей принцип спрацьовує в статтях Конституції, які наводять прихильники громадівської концепції щодо правоти своїх теоретико-правових позицій [1].

До того ж місцеве самоврядування на рівні районів і областей має чітко дуалістичний самоврядно-державний характер, що, на наше переконання, має негативний вплив на розвиток відповідних територій. Наприклад, важко навіть теоретично уявити, як мають втілюватись рішення обласної ради, яка за чинним законодавством виражає спільні інтереси територіальних громад, що входять до складу відповідної адміністративно-територіальної одиниці, якщо функції її виконавчого комітету виконує обласна державна адміністрація (ст. 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»), котра є місцевим органом виконавчої влади з чітким вертикальним підпорядкуванням, і ніякої дієвої відповідальності перед облрадою ні голова такого «виконкому», ні інші посадові особи облдержадміністрації не несуть [2, с. 42].

Українська модель місцевого самоврядування, на наш погляд, вразлива невідповідністю поняття територіальної громади з її дійсними функціями. На розходження між конституційним і фактичним статусом

територіальної громади вказував і В.М. Кампо [3, с. 13]. Аналіз базового закону про місцеве самоврядування дозволяє зробити висновок, що роль територіальної громади зводиться лише до виборів відповідних місцевих рад, сільського, селищного, міського голови та старости. А вже ради, виконавчі органи, які вони формують, посадові та службові особи органів місцевого самоврядування виконують управлінські, господарські, розпорядчі та інші функції.

Література:

1. Батанов О.В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні / О.В. Батанов // – К., 2001. – 362 с.
2. Єлісєєва І. О. Конституційний дуалізм місцевого самоврядування в Україні // Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 2. С. 41-44.
3. Кампо В. М. Місцеве самоврядування в Україні / В.М. Кампо // – К.: Ін Юре, 1997. – 36 с.
4. Корнієнко М.І. Муніципальне право України. Концептуальні та організаційно-правові питання. Навч. пос. / М.І. Корнієнко // – К.: Алерта, 2005. – 144 с.

Науковий керівник: Петров Олег Іванович, викладач Вінницького відділення Ірпінського державного коледжу економіки і права

МІСЦЕ ДОГОВОРУ ПІДРЯДУ НА ПРОЕКТНІ РОБОТИ В СИСТЕМІ ДОГОВОРІВ УКРАЇНИ

Вожакін Олег Валерійович

студент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Актуальність теми. В умовах розвитку ринкової економіки в Україні договір підряду стає одним з основних засобів регулювання відносин між суб'єктами господарювання. Таким договором є і договір на виконання проектних робіт.

Стрімкий розвиток економіки не можливий без реконструкції існуючих та зведення нових об'єктів інфраструктури. Будівництво займає важливу ланку в економіці країни. Створення об'єктів архітектури передбачає комплекс робіт з підготовки містобудівних умов, здійснення передпроектних робіт, пошуку архітектурних рішень, розроблення, погодження і затвердження проекту, виконання робочої документації для будівництва та саме будівництво об'єкта архітектури [1]. Під час здійснення такого комплексу робіт виникає низка приватноправових відносин, що регулюються договорами, важливе місце серед яких займає договір підряду на проектні роботи.

Метою даної роботи є дослідження правової бази укладання, характеристика юридичного змісту договору підряду на проектні роботи та визначення його місця в системі договорів України.

Договору підряду на проектні роботи присвячено 4 параграф 61 глави Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Договір підряду на проектні роботи об'єднаний Законодавцем з договором підряду на пошукові роботи, що, на мою думку, не дуже слушно. І зазначений вище параграф має назву «Підряд на проектні та пошукові роботи»[2].

За визначенням, наведеним в ч. 1 ст. 887 ЦК України, договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт – це договір за яким підрядник зобов'язується розробити за завданням замовника проектну або іншу технічну документацію та (або) виконати пошукові роботи, а замовник зобов'язується прийняти та оплатити їх.

До договорів підряду на проектні роботи застосовуються спеціальні положення Цивільного кодексу України (ч. 2 ст. 887 ЦК України), та загальні положення про підряд. В разі якщо даний договір укладається в полі господарсько-правових правовідносин (між суб'єктами господарювання) то до нього також застосовуються норми

Господарського кодексу України (далі – ГК України), зокрема ст. ст. 318, 324 ГК України.

Даний договір може будуватись за системою субпідрядних договорів (якщо інше не встановлено договором). Підрядник в праві доручати виконання всієї роботи або її частини третім особам за договором субпідряду, залишаючись відповідальним перед замовником за результати виконаної субпідрядником роботи.

Предметом договору на проектні та пошукові роботи є виконання підрядником (проектантом) проектних та пов'язаних із ними підготовчих робіт, які повинні завершитись складанням проектно-кошторисної документації [3; с. 588]. Таке визначення предмету наводиться в підручнику «Цивільне право України. Особлива частина» за редакцією О. В. Дзери. Я пропоную дещо розширити визначення предмету зазначеного договору, адже наведене вище визначення не охоплює предмет договорів що складаються, наприклад, тільки на вишукувальні роботи або, що часто має місце при залученні субпідрядників, на виконання певного розділу проектно-кошторисної документації. Тож предметом договору підряду на проектні та (або) пошукові роботи є виконання підрядником проектних, пошукових та пов'язаних із ними підготовчих робіт, результатом яких є складена відповідно до вимог законодавства проектно-кошторисна документація та (або) технічний звіт за результатами вишукувань або їх окремі розділи, встановлені договором.

Сторонами в договорі підряду на проектні роботи, як і в більшості договорів підряду, виступають замовник та підрядник. В юридичній літературі підрядника також називають проектантом або проектувальником. Згідно з визначенням, наведеним в Наказі Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житло-комунального господарства України «Про затвердження Порядку розроблення проектної документації на будівництво об'єктів» від 16.05.2011 № 45, проектувальник – це юридична особа, яка має в своєму складі відповідних виконавців, що згідно з законодавством одержали кваліфікаційний сертифікат, або фізична особа, яка згідно з законодавством має відповідний кваліфікаційний сертифікат [4]. Замовником в даному договорі можуть бути як юридичні так і фізичні особи.

Договір підряду на проектні та пошукові роботи відокремлено від договору підряду на будівництво зважаючи на його особливий предмет. Ці обидва договори укладаються щодо будівництва або зміни об'єктів архітектури. Але предметом договору підряду на будівництво є виконана робота зі зведення, реконструкції об'єктів архітектури тощо, а предмет договору на проектні роботи – це певна документація, виконана згідно з завданням на проектування та нормативними документами.

Законодавець розташував зазначені договори в ієрархічному порядку. Тобто спочатку в Цивільному кодексі (параграф 3 глава 61 ЦК України) розміщений договір будівельного підряду в якому в обов'язки підрядника може включатися розроблення проектної документації, а потім договір підряду на проектні та пошукові роботи. І навіть в назві останнього проектні роботи зазначаються першими, так як в договорі підряду на проектні роботи досить часто прописується обов'язок проектувальника виконати і необхідні пошукові роботи. Щоправда зустрічаються пропозиції щодо зміни порядку розташування зазначених вище договорів в ЦК України (І. С. Лукасевич-Крутник «Юридична природа договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт»). Автор даної пропозиції виходить з того, що роботи, які є предметами перелічених договорів, виконуються в наступній послідовності: спочатку – пошукові, потім – проектні та тільки після виконання проектно-кошторисної документації – будівельні роботи. Тож І. С. Лукасевич-Крутник пропонує розмістити договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт параграфом 3, а договір будівельного підряду - 4 у главі 61 ЦК України [5; с. 155]. Але, на мою думку, їх розміщення в Цивільному кодексі цілком логічне і недоречно змінювати їх послідовність.

Важливою ознакою договору на проектні роботи є наявність певної творчої складової. Такі роботи мають виконуватись на основі творчого підходу. С приводу цього виникає питання щодо слушності об'єднання договорів підряду на виконання проектних та пошукових робіт в одному параграфі ЦК України. Хоч результатами виконання обох договорів є певна документація але підходи до її виготовлення зовсім різні. Так пошукові роботи проводяться для документального вираження існуючих умов будівництва (гідрогеологічні умови, геодезична зйомка ділянки будівництва, тощо), а проектна документація створюється на неіснуючий об'єкт архітектури (крім проектів реконструкції), така робота потребує творчого підходу, як від архітекторів – авторів проекту, так і від інженерів-проектувальників, які втілюють архітектурні рішення. Тож наявність творчої ознаки наближає цей договір до договорів на виконання творчих робіт (договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських робіт, договір франчайзингу, тощо) [6; с. 34], коли договір на виконання пошукових робіт більш близький до договорів на надання послуг.

Тож, зважаючи на різницю в предметі даних договорів, можна запропонувати виокремити договір підряду на пошукові роботи в окремий 5 параграф в 61 главі ЦК України, тим самим розділивши його з договором на виконання проектних робіт.

Так договір підряду на проведення проектних робіт за своєю правовою природою є двостороннім, консенсуальним, оплатним

договором. Він входить в систему договорів підряду. Обумовлює виконання проектної документації для будівництва (реконструкції) об'єктів архітектури. Спеціальні ознаки предмету цього договору та вимоги до виконавців виокремлюють його серед інших договорів підряду і дозволяють займати окреме місце в системі договорів України.

Література:

1. Про архітектурну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України / Офіційний веб-портал Верховної Ради України – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/687-14>
2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Цивільне право України. Особлива частина [Текст] : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
4. Про затвердження Порядку розроблення проектної документації не будівництво об'єктів [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житло-комунального господарства України / Офіційний веб-портал Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0651-11/paran17#n17>
5. Лукасевич-Крутник І. С. Юридична природа договору підряду на проектні та пошукові роботи [Текст] // І. С. Лукасевич-Крутник // Університетські наукові записки, 2007, вип. № 1 (20). – С. 152-157.
6. Великанова М. М. Правова природа договору підряду на проведення проектних та пошукових робіт [Текст] / М. М. Великанова // Юридичний вісник, 2010, вип. № 2 (15). – С. 33-35.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ КАК ПРИЗНАК ПРАВОСУДИЯ

Джавадов Хикмет Аловсат оглы

кандидат юридических наук, научный сотрудник, докторант Института государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины

Проблемы содержания правосудия по гражданским делам, его признаков и характеристик рассматриваются в работах многих авторов, в частности, таких ученых как С. Ф. Афанасьев, С. Л. Дегтярев, В. С. Бигун, Т. М. Кучер, Б. В. Малышев. Достаточно внимания уделено также анализу гражданского судопроизводства в контексте его эффективности. В перечне работ, в которых раскрывается указанная тема, следует назвать труды таких авторов как М. А. Плюхина, С. Ф. Демченко, С. А. Короед, А.

В. Цихоцкий. Однако, исследование проблемы применения понятия «эффективность» в оценке правосудия, не проводилось. Таким образом, целью данной работы является исследование соотношения категорий «правосудие» и «эффективность» в гражданском процессе.

При этом важнейшим вопросом, по нашему мнению, является проблема того, возможна ли оценка правосудия с позиций эффективности? Такой подход, кстати, весьма распространен среди ученых [1, 2]. Возможно ли неэффективное правосудие? Представляется, что поставленные вопросы весьма неоднозначны, а ответы на них далеки от прямолинейности. Полагаем, что правосудие как элемент механизма правового регулирования априори эффективно и является критерием и эталоном оценки функционирования всех иных его элементов и составляющих. Система правового регулирования, в которой правосудие оценивается как неэффективное, не соответствует общечеловеческим ценностям, правовым идеалам, попирает основы правового устройства государства и общества. Поэтому правосудие как инструмент правового регулирования, элемент правовой системы, процесс и результат правоприменительной деятельности всегда эффективно, иначе оно утрачивает свои сущностные качества и больше не может называться правосудием.

В то же время нельзя исключить постановку вопроса в плоскости «цены» правосудия для государства, общества, отдельного индивидуума, и, соответственно, о его эффективности в механизме тех или иных социальных процессов. Достижение правосудия предполагает определенные средства, требует привлечения ресурсов, имеет свою стоимость. Средства достижения правосудия должны оцениваться как составляющая часть судебной деятельности наряду с качеством вынесенных решений. Поэтому использование противоправных средств исключает правосудность процесса, а инструментальные аспекты эффективности (соотношение средств и результата) не применимы к правосудию ввиду полной дискредитации результата в таком случае. Проблема стоимости правосудия является достаточно актуальной, однако, в данном случае непосредственным объектом оценки эффективности будет не само правосудие, а организационно-правовые механизмы его достижения. По нашему мнению, можно оценить механизм достижения правосудия как неэффективный ввиду его чрезмерной затратности (речь идет о деньгах, времени, организационных мерах), но нельзя оценить правосудие как неэффективный результат ввиду несопоставимости социальной ценности правосудия и организационно-финансовых ресурсов. Поэтому в таком случае непосредственно подлежит оценке не правосудие, а собственно судопроизводство.

И, наконец, возможна оценка правосудия с позиций эффективности в контексте социальных, политических, государственных процессов – как инструмента соответствующего воздействия. В этой связи следует поддержать Л. А. Алексееву в выводе о том, что социальная эффективность правоприменительной деятельности связана с отдаленными целями и характеризуется позитивными изменениями, происходящими в обществе в результате правоприменения [3, с. 8]. В таком контексте С. А. Жинкиным исследуется эффективность права в целом как социального и духовного регулятора [4, с. 10]. Не исключается аналогичный подход и к оценке отдельных правовых явлений, в частности правосудия. Представляется, что оценка правосудия как неэффективного или недостаточно эффективного инструмента с таких позиций неприемлема. Однако, при этом следует учесть, что подобные исследования и выводы выходят за пределы правовой науки и должны учитывать целевые установки соответствующих сфер.

Таким образом, полагаем, что в правовых исследованиях постановка вопроса об эффективности правосудия несколько некорректна. Теория эффективности в гражданском процессе имеет перспективу развития в направлении разработки понятия правосудия как качественной характеристики процесса и результата судебной деятельности. Иначе говоря, понятие правосудия имманентно включает в себя свойство эффективности. Утрата эффективности ведет к обесцениванию правового смысла категории «правосудие».

Литература:

1. Астафьев А. Ю. Процессуальные гарантии эффективности осуществления правосудия по уголовным делам судом первой инстанции : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Астафьев Алексей Юрьевич ; Воронежский государственный университет. – Воронеж, 2013 – 23 с.
2. Губенок И. В. Эффективность правосудия как гарантия защиты нарушенного права : проблемы теории и практики : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Губенок Игорь Васильевич; Нижегородская академия МВД России. – Нижний Новгород, 2007. – 26 с.
3. Алексеева Л. А. Соотношение социальной и юридической эффективности правоприменительной деятельности : на примере органов внутренних дел : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Алексеева Лилия Алексеевна ; Академия управления МВД России. – М., 2002. – 20 с.
4. Жинкин С. А. Эффективность права : антропологическое и ценностное измерение : дис....д-ра юрид. наук.: 12.00.01. / Жинкин Сергей Алексеевич; Кубанский государственный университет. – Краснодар, 2009. – 401 с.

ПРАВО НА ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Клюєва Олена Анатоліївна

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту №4 Національної академії внутрішніх справ

Актом міжнародного визнання України як демократичної правової держави став її вступ в листопаді 1995 року до Ради Європи та ратифікація в липні 1997 року Верховною Радою України Європейської Конвенції про захист прав і основних свобод людини та одинадцяти Протоколів до неї [3]. Саме завдяки ефективному забезпеченню прав людини, що, зокрема, передбачає право на індивідуальне звернення за захистом порушених прав, Конвенція стала першим міжнародним правовим документом, спрямованим на захист широкого спектра громадянських та політичних прав. Ратифікувавши названу Конвенцію, наша держава визнала для себе обов'язковою юрисдикцію Європейського Суду з прав людини. Одночасно в Україні було запроваджено механізм гармонізації національної правової системи з нормами та стандартами Ради Європи. Стратегічний курс України на повноцінну інтеграцію у Європейський Союз, перспективним формальним результатом якого на рівні внутрішньо-державних нормативних документів утверджено набуття Україною членства в Європейському Союзі, у найближчі періоди має визначат зміст та форми суспільних перетворень у нашій державі.

Цілком очевидним є те, що основним гарантом закріплених за громадянами правових можливостей виступає держава, яка вимагає неухильного дотримання законності, насамперед, від службових осіб державних установ та організацій. До того ж, право на судовий захист і процесуальні гарантії його реалізації, виступають головним фактором у забезпеченні ефективності цивільного судочинства. Матеріали судової практики свідчать, що в Україні з кожним роком збільшується кількість позовів про відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду. Але на жаль, національна правова система в переважній більшості випадків не спрацьовує: процес розгляду справи викликає чимало труднощів для потерпілих або ж рішення прийняте, але з невідомих причин не виконується, що змушує останніх шукати справедливості поза межами своєї держави, в міжнародному суді.

Європейська Конвенція з прав людини є одним з основних міжнародних правозахисних документів. Відповідно до ст. 8 Загальної декларації прав людини, прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, кожна людина має право на ефективне відновлення

компетентними національними судами її порушених основних прав, наданих законом. Згідно з п.1 ст.6 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод, прийнятої Радою Європи 4 листопада 1950 року, кожен має право при визначенні його цивільних прав й обов'язків на справедливий публічний розгляд справи в розумний строк незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону.

При тлумаченні Європейським судом з прав людини положень Європейської конвенції наголошується, що положеннями п.1 ст.6 закріплюється “право на суд”, яке включає в себе три елементи. По-перше, це право на розгляд спору незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону, що містить в собі вимогу до держави щодо належної організації судової системи. По-друге, це право на розгляд у суді спору про цивільні права. Цей елемент містить правило про підвідомчість справ судовим органам. По-третє, це право на доступ до правосуддя, із якого прямо випливає обов'язок держави організувати судоустрій і судочинство з урахуванням положень принципу доступності правосуддя [2, с.96].

Гарантії особистої недоторканості, наявність чітко визначеної та законної діяльності правоохоронних органів, існування незалежного суду, роль та авторитет судової влади в Україні, пильна увагу та контроль за дотриманням прав людини з боку європейської спільноти – ті складові, від яких значною мірою залежить загальна характеристика суспільства, оцінка держави як правової. Названі питання є індикатором, за допомогою якого можна робити висновок про демократичність держави, рівень розвитку її правової системи. Рівень нинішнього економічного й соціального розвитку нашої держави значно відстає від середньоєвропейського. Тим часом для того, щоб українська правова система відповідала загальноєвропейським стандартам судового захисту, необхідно не тільки вдосконалювати законодавство й судову практику, а потрібно виділяти значні фінансові ресурси на вдосконалення організації й діяльності органів судової влади, а не лише на забезпечення їхньої поточної діяльності, як це відбувається нині.

Література:

1. Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: крізь призму України // Право України. – 2007. - №3. – С.130.
2. Нешатаева Т.Н. Стаття 6 Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод и право на суд // Вестник Высшего арбитражного суда Российской Федерации. – 1999. - №5. – С.96.
3. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950р., Першого протоколу та протоколів №2,4,7 і 11 до Конвенції: Закон

Науковий керівник: Полішко Наталія Леонідівна, доцент кафедри цивільного права і процесу НАВС

ОСОБИ, ЯКИМ ГАРАНТОВАНО ПРАВО НА ПІДПРИЗНАЧЕННЯ ВІДКАЗООДЕРЖУВАЧА

Ковальчук Ярослав Вадимович

юрисконсульт 1-ої категорії Служби приміських пасажирських перевезень Регіональної філії «Південно-Західна залізниця» Публічного акціонерного товариства «Українська залізниця»

Чіткий зміст заповіту може охоплювати підпризначення відказоодержувача. Яким учасникам цивільних відносин дозволено робити таке розпорядження?

Національне законодавство не надає жодної відповіді на задане запитання. Зокрема в ЦК України відсутня юридична норма про особу, якій гарантовано право на вчинення підпризначення відказоодержувача [1].

Станом на сьогоднішній день, доктриною спадкового права передбачено єдиний підхід стосовно з'ясування когорти осіб, які мають право на заміну основного відказоодержувача. Зокрема нині в юридичній літературі відсутні суттєві дискусії щодо розкриття змісту даного питання. Що це означає?

Як вказує В. Серебровський, правом на підпризначення відказоодержувача володіє тільки заповідач. Доцільність вищевказаного доктринального підходу даний дослідник намагається обґрунтувати такими судженнями.

По аналогії з відповідним законом заповідач може мати певні можливості. Зокрема зазначеній особа повинно бути гарантовано право вказати в заповіті другого відказополучателя на випадок настання певних юридичних фактів, наприклад, смерті першого призначеного їм відказоодержувача, яка настала до моменту відкриття спадщини чи небажанням вказаної особи скористатися встановленим на її користь правом на заповідальний відказ [2, с. 140].

Окрім В. Серебровського, точку зору про гарантування тільки заповідачеві права на заміну основного відказоодержувача в своїх наукових дослідженнях обстоюють інші вчені. До переліку вказаних

науковців, наприклад, належать: А. Нікітова і В. Харітонова [3, с. 70], І. Шагівалєєва [4, с. 161] та ін.

На нашу думку, право на призначення додаткового відказоодержувача має виключно заповідач. Доцільність такої точки зору ми спробуємо підтвердити за допомогою таких доводів.

По-перше, заповіт за своєю юридичною суттю є одностороннім правочином. Його чіткий і недвозначний зміст може включати в себе різні розпорядження, одне з яких в свою чергу називається «підпризначенням відказоодержувача». Право на складення заповіту гарантовано тільки заповідачу. Звідси випливає, що виключно згадана особа може замінити основного відказоодержувача.

По-друге, тільки заповідач може призначити основного відказоодержувача. Тому виключно він має право на заміну наведеної особи на випадок настання відповідних юридичних фактів, наприклад, її смерті, що в свою чергу настала до моменту відкриття спадщини; вираженої нею відмови від отримання благ, що охоплені заповідальним відказом; а також інших обставин.

По-третє, наявність права на призначення додаткового відказоодержувача в суб'єкта цивільних правовідносин, що не має правового статусу заповідача, може спричинити появу певних юридичних наслідків. Зокрема треба вказати, що складений такою особою заповіт, зміст якого в свою чергу передбачатиме спеціальне розпорядження про можливу заміну основного відказоодержувача, у відповідності до юридичних норм, що передбачені ч. 1 ст. 34, ч. 1-2 ст. 203, ч. 2 ст. 215, ч. 1 ст. 1234 і ч. 1 ст. 1257 ЦК України, буде визнаний нікчемним.

Даний факт стане достатнім підґрунтям для спадкування, що здійснюється на підставі правил, що отримали належне закріплення у відповідному законі. Тобто, до прийняття спадщини, яка охоплюватиметься згаданим правочином, за строгої черговості будуть закликатися фізичні особи, перелік яких отримав своє належне закріплення в ст. ст. 1261-1265 ЦК України.

Загальновідомо, що національне законодавство вміщує в собі істотні вади, що перешкоджають якісному врегулюванню різних за своєю суттю відносин, окремі з яких функціонують внаслідок справедливого поділу спадкової маси. Зокрема ЦК України не закріплює в собі юридичної норми про перелік осіб, кожна з яких володіє правом на призначення додаткового відказоодержувача.

На нашу думку, вищевказана прогалина потребує ефективного вирішення. Враховуючи зазначені судження, рекомендуємо вітчизняному законодавцеві передбачити в книзі VI глави 85 ЦК України статтю 12372 ось такого змісту:

Стаття 12372. Учасники цивільно-правових відносин, яким гарантовано право на підпризначення відказоодержувача.

1. Правом на підпризначення відказоодержувача володіє заповідач.

2. Переліку осіб, які мають право, закріплене в ч. 1 ст. 12372 ЦК України, властива строга вичерпність.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

2. Серебровский В. И. Очерки советского наследственного права. – М.: Изд.-во АН СССР, 1953. – 237 с.

3. Никитова А. В. и Харитонов В. В. Объём правоспособности завещателя как субъекта односторонней сделки // Вестник Российского нового университета. – 2012. - № 3. - С. 67-71.

4. Шагивалеева И. З. Удостоверение завещаний // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2010. - № 3 (109). – С. 159-163.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗІРВАННЯ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ

Процьків Наталія Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри приватного права юридичного факультету Чернівецького національного університету ім.

Ю.Федьковича

В Цивільному кодексі України [1] проголошений принцип свободи договору. Даний принцип лежить в основі всіх норм, які стосуються договорів. Тому принцип свободи договору дозволяє його сторонам за угодою розірвати договір, якщо інше не передбачено законодавством. Крім того, ЦКУ передбачає правомірне одностороннє розірвання договору без звернення до суду на вимогу однієї з сторін при наявності певних умов (порушення договору контрагентом або істотна зміна обставин, з яких сторони виходили при укладенні договору).

Отже, існує ціла система способів розірвання договору, при цьому, право однієї сторони розірвати договір не завжди пов'язано з порушенням його умов іншою стороною. Певні особливості існують у випадку розірвання кредитних договорів, що пов'язано з правовим становищем суб'єктів даних відносин. Так позичальник має право достроково вимагати розірвання договору шляхом дострокового виконання зобов'язань, якщо така можливість прямо передбачена договором. Але в даному випадку припиняється зобов'язання не шляхом розірвання, а шляхом виконання.

Більше повноважень щодо дострокового розірвання договору надано кредитодавцю.

Хоча сторони рідко використовують дану можливість. Тому що банку більш вигідно вимагати відшкодування шкоди, ніж дострокового розірвання договору. Це пов'язано з економічним характером кредитних відносин.

Дострокове розірвання кредитного договору можливо в наступних випадках:

- якщо договором передбачено повернення кредиту частинами (з розстроченням), а позичальник порушує строк, встановлений для повернення чергової частини кредиту;
- при невиконанні позичальником передбачених договором обов'язків по забезпеченню повернення суми кредиту. Наприклад, позичальник не надав поруку третьої особи, яка повинна була засвідчувати забезпечення або погіршення його умов за обставин, за які кредитодавець не несе відповідальності. Така ситуація можлива при заставі товарів в обороті ціна предмета застави знизилась через зниження якості товару, який виробляється третьою особою;
- при невиконанні позичальником умов кредитного договору про цільове використання кредиту.

У всіх випадках позичальник зобов'язаний повернути всю суму кредиту, а також сплатити відсотки за користування кредитом. Крім того, у випадку порушення строку виконання зобов'язань позичальник сплачує і неустойку згідно з Законом України "Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань"[2], за умови, що відповідним договором встановлено конкретний розмір такої відповідальності у вигляді пені.

Складніше вирішується питання розірвання кредитного договору, якщо він був забезпечений порукою або заставою. Оскільки розірвання такого договору у зв'язку з його невиконанням не може бути єдиною підставою для припинення права застави і поруки.

Законодавством не вирішене питання про можливість дострокового розірвання кредитного договору на вимогу позичальника у випадку затримання переводу коштів на рахунок позичальника, якщо кредит надається відповідно до відкритої кредитної лінії. На нашу думку, в даному випадку порушуються права позичальника і тому, він повинен мати право на розірвання договору (якщо це йому вигідно). Таким чином, хоча цивільне законодавство не заохочує до розірвання договору як такого, але тим не менше визнає його як можливий підсумок розвитку договірної процесу.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.
2. Закон України Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань від 22.11.1996р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, N 5, ст. 28.

ПРОБЛЕМЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ТРЕТЕЙСКОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА ПО РОССИЙСКОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ

Скибенко Яна Григорьевна

*студентка, Ростовский государственный экономический университет
(РИНХ)*

Одной из важных проблем относительно состава участников третейского разбирательства является проблема привлечения в процесс третьих лиц. Действие третейской оговорки распространяется исключительно на тех лиц, между которыми она заключена, соответственно, не действует в отношении каких-либо третьих лиц. Поскольку они не заключали третейского соглашения со сторонами спора, то их участие в третейском процессе невозможно.

Тем не менее, потребность в привлечении в дело третьих лиц зачастую возникает как у суда, так и у самих сторон (например, при рассмотрении спора по поводу общей собственности). В связи с тем, что действующее законодательство не регламентирует, как следует поступать суду в данном случае, то постоянно действующие третейские суды, как правило, самостоятельно определяют эту процедуру в своих регламентах. Как правило, для вступления в дело третьих лиц, как заявляющих самостоятельные требования, так и не заявляющих, требуется согласие обеих сторон и, естественно, самих третьих лиц.

Третейский суд по просьбе любой из сторон вправе принимать обеспечительные меры, которые сочтет необходимыми, в отношении предмета спора. Это право подкреплено нормой ч.3 ст.90 АПК, в соответствии с которой «обеспечительные меры могут быть приняты арбитражным судом по заявлению стороны третейского разбирательства по месту нахождения третейского суда, либо по месту нахождения или месту жительства должника, либо месту нахождения имущества должника». Если же ходатайство об обеспечении иска, предъявленного в третейском суде, будет рассмотрено вначале третейским, а затем арбитражным судом, это вызовет неизбежную «двухстадийность» процесса, что обернется удлинением процедуры во времени.

Стоит отметить и такую проблему третейского разбирательства как невозможность обеспечения доказательств и затруднительность истребования их как у участников процесса, так и у третьих лиц. Поскольку, ни один законодательный акт не устанавливает обязательность выполнения требований третейского суда, то и его запросы о предоставлении документов могут исполняться только в добровольном порядке.

Третейские суды должны выступать как инструменты саморегулирования предпринимательского сообщества, но без государственной поддержки третейского разбирательства становление этого института будет неизбежно сталкиваться с препятствиями. Государственная поддержка третейского разбирательства может иметь различные формы: меры по законодательному обеспечению деятельности третейских судов, деятельность, направленная на укрепление взаимодействия между третейскими судами, судами общей юрисдикции и арбитражными судами.

Рецензия: научная статья Я. Г. Скибенко «Проблемы осуществления третейского разбирательства по российскому законодательству» соответствует всем требованиям, предъявляемым к работам такого рода. Данная статья может быть рекомендована к публикации.

Литература:

1. Арбитражный процессуальный кодекс РФ от 24 июля 2002 года №95-ФЗ // Российская газета. - 2002. - 27 июля. - № 137
2. Федеральный закон "О третейских судах в Российской Федерации" от 24.07.2002 N 102-ФЗ (последняя редакция)
3. Морозов М.Э. Шилов М.Г. Правовые основы третейского разбирательства. Издательство «Сибпринт». Новосибирск, 2002. - 80 с.

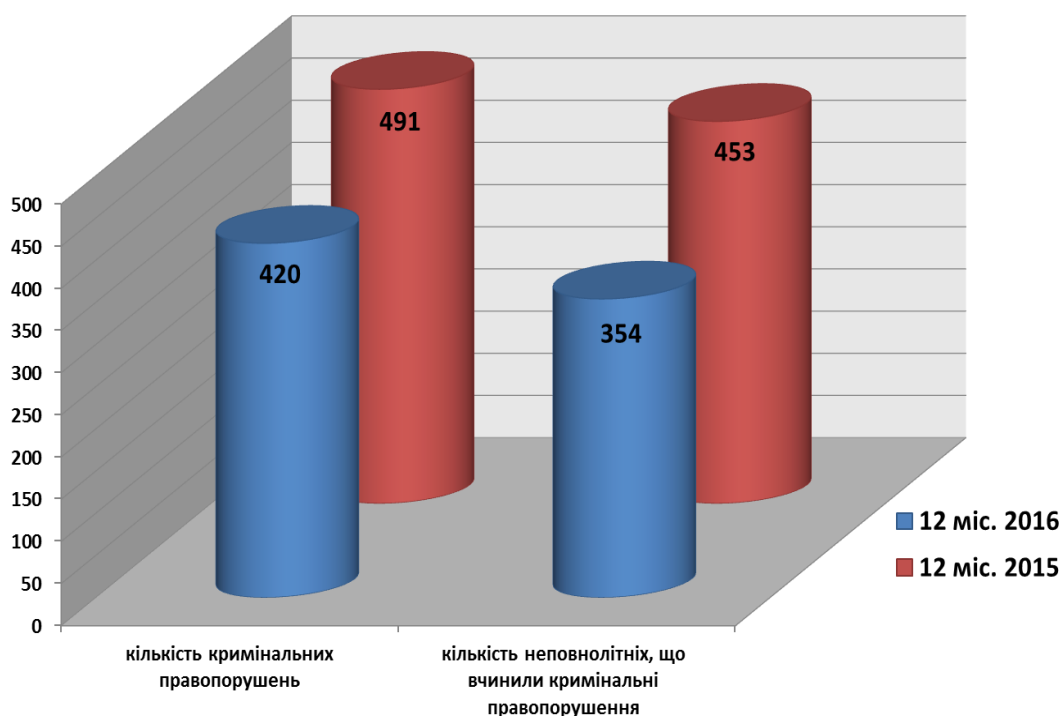
Научный руководитель: Дзюба Любовь Михайловна, старший преподаватель, Ростовский государственный экономический университет

КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ ІЗ ВТЯГНЕННЯМ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Ажмякова Тетяна Геннадіївна
студентка V курсу юридичного факультету, Дніпропетровський
університет митної справи та фінансів

Проблема захисту неповнолітніх від протиправних посягань на їх моральний та фізичний розвиток є дуже важливою та складною для суспільства й держави. Уже давно відома певна залежність злочинності в цілому від злочинності неповнолітніх, оскільки остання є резервом усієї злочинності, яка на сьогодні досягла загрозливого розмаху. Щоб не допустити подальшого її зростання, необхідно приділити особливу увагу попередженню злочинності неповнолітніх, негативний вплив на них, серед яких найнебезпечнішим є втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність. Як свідчать статистичні дані прокуратури Дніпропетровської області та Генеральної прокуратури України вдалося досягти значного зниження рівня злочинності серед неповнолітніх за 12 місяців 2016 року як по злочинам – на 14,5%, так і по особам – на 21,9%. По Україні зниження дитячої злочинності склало 20,6% та 20,5% відповідно.

Стан злочинності серед дітей

За 3 місяці поточного року зниження рівня дитячої злочинності склало 9,2% (з урахуванням правопорушень минулих звітних періодів). Разом з тим, на

11% зростає кількість вчинених неповнолітніми кримінальних правопорушень саме у поточному році. Традиційно неповнолітні визнаються однією з найменш захищених верств населення. Саме тому набуває актуальності законодавче закріплення та захист їх прав і свобод на максимально високому рівні. Такий захист має забезпечуватись не тільки від посягань на права неповнолітніх, а й від дій повнолітніх членів суспільства, спрямованих на втягнення неповнолітніх у вчинення злочинів та інших антигромадських дій. Статтею 304 Кримінального кодексу України визначені як злочинні чотири різновиди поведінки особи : втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, залучення неповнолітніх до пияцтва, втягнення неповнолітніх у заняття жебрацтвом, втягнення неповнолітніх у заняття азартними іграми. Кожен із зазначених видів діяльності має свій специфічний та кримінально-правовий зміст. Обов'язковою умовою для визнання таких дій злочинними є систематичність їх вчинення, тобто не менше трьох разів, причому стосовно одного й того ж або одних і тих же підлітків. Підвищена суспільна небезпека групових злочинів зумовлює той факт, що якщо від втягнення у вчинення антигромадських дій відокремити склад втягнення неповнолітнього у вчинення злочину, то виникає ряд нових кваліфікуючих ознак, у тому числі і втягнення в злочинну групу.

Необхідно враховувати, що дії із втягнення можуть бути вельми різноманітними і застосовуватися у вигляді як психічного, так і фізичного впливу на неповнолітнього. Диспозиція ст. 304 КК України не містить переліку способів втягнення неповнолітнього у злочинну або іншу антигромадську діяльність. Тому, кваліфікуючи дії винного, працівники правоохоронних органів, які проводять розслідування, у більшості випадків обмежуються загальною фразою про втягнення, не вказуючи на конкретний спосіб.

В свою чергу, окрім звичайних для нас способів втягнення у вигляді погроз, обману, та інш., сучасний період кидає сучасні виклики. Так, в Україні, як і в деяких інших країнах світу, все більш набуває популярності серед молоді так звані «групи смерті» по типу «синій кит». Адміністратори даних груп спеціально і свідомо доводять підлітків до самогубства та інших злочинних дій через Інтернет мережі.

Тільки за попередніми підрахунками українських правоохоронців, близько 13 тисяч дітей від 12 до 16 років на даний момент є учасниками суїцидальних груп в соціальних мережах. Деякі з них вступають в «групи смерті» з цікавості, інші, з бажанням «вивести на чисту воду» зловмисників - «кураторів» як ті себе називають. Часто батьки навіть не підозрюють про небезпеку, що загрожує їх дітям. Виховання дітей та юнацтва є одним із головних пріоритетів і невід'ємною складовою освіти в сучасній Україні. Основна мета національного виховання в Україні - виховання свідомого громадянина, патріота, формування у молоді соціального досвіду, високої культури міжособистісних відносин, потреби і вміння жити в суспільстві, духовності і фізичного вдосконалення, моральної, художньої - естетичної, трудової, екологічної культури. Основним напрямком, за яким слід вести таку роботу – це належне патріотичне виховання молодого покоління, розкриття

високого гуманного змісту української державної символіки, її традицій допоможе до певної міри подолати негативні тенденції впливу злочинного світу на неповнолітніх.

Література:

1. Генеральна прокуратури України. Статистичні дані [Електронний ресурс] Режим доступу <http://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>
2. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. М.І.Мельника, М.Л. Хавронюка. - К.: Каннон, А.С.К., 2003. - С. 828.
3. МВС України. Поліція: самогубств не стало більше, однак у "групах" 35 тисяч користувачів з України. [Електронний ресурс] Режим доступу <http://life.pravda.com.ua/society/2017/03/6/222976/>
4. Эффективность борьбы с вовлечением несовершеннолетних в преступную деятельность: Учебное пособие / Под ред. А.И. Марцева. – Омск: Изд-во Омской высш. школы милиции МВД СССР, 1985.
5. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за заг. ред. М.І.Мельника, М.Л. Хавронюка. - К.: Каннон, А.С.К., 2003. - С. 828.

КОЛІЗІЇ VS. БАЛАНСИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Гуртовенко Олег Леонтійович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права

Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат

Недоліки, зокрема, колізійність, є характеристиками різних компонентів соціуму. Люди часто мають справу із колізійністю в медицині та сфері комп'ютерних технологій. Звісно, колізійність характерна і для кримінального права. Вона є одним із порушень принципу збалансованості кримінального права, покликанням якого є забезпечення верховенства права. Існує колізійність кримінального права у його зв'язках із іншими сутностями. Колізії можуть виникати і між різними компонентами кримінального права. Отже, для висвітлення аналізованого питання потрібно звернутися до виокремлення таких компонентів.

В. О. Туляков виділяє рівні соціальної групи, суспільства, держави, міжнародних утворень інституціонального характеру, міждержавних утворень і міжнародний рівень як рівні кримінально-правового регулювання [1, 141-147]. Регулювання є функцією права, стосовно якої всі інші функції постають її проявами. У зв'язку з цим є підстави виділяти, зокрема, і такі компоненти (характеристики) кримінального права (порядок розташування пунктів наведеного нижче переліку є значною мірою умовним з огляду, зокрема, на такі чинники як формально-логічні

співвідношення перетинання між поняттями та явища статичності і динамічності), які також можна вважати класифікаціями видів рівнів кримінально-правового регулювання: 1) кримінальне право в контексті світоглядів, видів соціальних норм, зокрема, в контексті філософії, релігійних норм, норм моралі, ідеології, політики, традицій та звичаїв, технічних норм, прислів'їв та приказок; кримінально-правова політика; офіційне та неофіційне кримінальне право; 2) функції/цілі; 3) принципи і методи; 4) обґрунтованість, витратність, ефективність; 5) типи праворозуміння в контексті кримінального права; 6) відображення кримінального права в різних видах правосвідомості (побутовій, компетентній, професійній); відображення зазначених видів правосвідомості в інших компонентах кримінального права; 7) компоненти позитивного кримінального права; 8) види кримінальних правопорушень і складів кримінальних правопорушень; 9) види розвитку злочинної поведінки, класифіковані за різними підставами кримінально-правового характеру; 10) види заходів кримінально-правового впливу; 11) компоненти положень/правовідносин. Наприклад, структурні компоненти та система іпостасей положення. Ця система дозволяє краще усвідомити співвідношення понять «положення» і «правовідносини». Її можна навести в такому вигляді (це питання відноситься до характеристик положення позитивного права з позицій статичності і динамічності): а) проект положення; б) положення, яке набрало чинності через закріплення на камені, папері і т. ін. (ймовірно, в недалекому майбутньому буде широко використовуватись комп'ютерна форма офіційного оприлюднення юридичних положень); в) виникнення правовідносин (при вчиненні кримінального правопорушення і після нього – між суб'єктом такого правопорушення і жертвою, між зазначеним суб'єктом і відповідними органами публічної влади і т. ін.), зокрема, ADR, судова правозастосовна практика; г) усвідомлення характеристик положення; ґ) кваліфікація на підставі положення. Такі усвідомлення і кваліфікація можуть виникати на підставі кожної із трьох перших іпостасей або після виникнення більше, ніж однієї такої іпостасі (наприклад, при ухваленні вироку судом). Прояв (відображення) однієї іпостасі в іншій (зняття іпостасей) відбувається не тільки в наведеному вище порядку, а й у зворотному (іпостасі є різними проявами однієї й тієї самої сутності). Наведені іпостасі є більш розгорнутою характеристикою питання, ніж слова «створення, тлумачення, реалізація положення, кваліфікація на підставі положення» та стосуються всіх галузей права; 12) дослідницькі ідеї та роботи, доктрини, парадигми, школи теорії та практики кримінального права, кримінально-правові мемлекси, кримінально-правовий мемофонд; 13) компоненти кримінально-правової освіти; 14) види зв'язків кримінального права та інших компонентів соціуму. Наведені питання вивчаються в кримінальному праві і, отже,

відносяться до компонентів кримінального права. Перелік наведених класифікацій не претендує на статус класифікації: його компоненти (класифікації) можуть бути виділені за різними підставами.

Кількість пар сутностей, між якими необхідно створити і забезпечити реалізацію (продовжити створення і забезпечення реалізації, модернізацію) балансів в кримінальному праві, є незліченною, як і взагалі в юриспруденції та соціумі, що пояснюється, зокрема, розмаїттям компонентів кримінального права (вони є похідними, зокрема, від інтересів членів соціуму та колізій між такими інтересами), великими значеннями їх валентності та високим ступенем умовності та динамічності «кордонів» між такими компонентами. Баланс і дисбаланс є парними категоріями. Практично неможливо створити і забезпечити реалізацію (продовжити створення і забезпечення реалізації, модернізацію) балансів між всіма компонентами кримінального права. Викладеним підкреслюється цінність виявлення закономірностей та реагування на них, зокрема, шляхом створення та забезпечення реалізації колізійних положень в кримінальному праві. Колізійні положення повинні відповідати принципу і методу збалансованості. Зокрема, має існувати баланс між питомою вагою сутнісного та умовного компонентів таких положень. Якщо колізія на підставі певного колізійного положення вирішується не на користь більш обґрунтованого із положень, між якими мається колізія, але таке певне колізійне положення є обґрунтованим, то викладене, звичайно, не є недоліком колізійного положення. Обґрунтованість колізійного положення визначається, зокрема, з урахуванням принципу і методу правової певності, а також того, що, як правило (статистично), більшість колізій на його підставі вирішується на користь більш обґрунтованого положення.

В кримінальному праві існують ієрархічні колізії. Наприклад, колізія між положенням міжнародного договору України, адресатом якого є всі суб'єкти правовідносин, на яких розповсюджується юрисдикція України (тобто не тільки український законодавець, а й, зокрема, українські суди), і положенням Кримінального кодексу України (далі – КК України). Так, існує колізія між положенням про дію позитивного кримінального права в територіальному морі держави (це положення передбачено в ст. 27 Конвенції ООН з морського права від 10 грудня 1982 р.) і положенням, передбаченим в ч. 3 ст. 3 КК України. Ось пояснення. Положення, передбачене в ч. 3 ст. 3 КК України, тлумачиться так, що воно розповсюджується і на питання дії КК України у просторі. Водночас між положеннями КК України про дію КК України у просторі і згаданим положенням про дію позитивного кримінального права в територіальному морі держави існує конкуренція, в межах якої спеціальним є відповідне положення про територіальне море. При цьому для реалізації принципу

правової певності (зокрема, для законодавчого нівелювання згаданої колізії) необхідно або продублювати в КК України зазначене положення Конвенції, або вирішити це питання шляхом запровадження нових формулювань в КК України. Відсутність колізії між передбаченим в п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України положенням та підходом, згідно з яким в Україні існують міжнародні кримінально-правові положення прямої дії, потребує додаткової аргументації в окремих роботах.

Існує потреба в колізійних положеннях, які були би спеціальними стосовно темпорального колізійного положення. Ряд таких спеціальних положень існує. Зокрема, в законодавстві України. В кримінальному праві України теж має місце потреба в таких положеннях. Ось приклади колізій, які вимагають винайдення, законодавчого закріплення зазначених спеціальних колізійних положень: 1) колізія між положенням, яке передбачає певний принцип кримінального права, і положенням, яке порушує такий певний принцип; 2) колізія між положенням, яке передбачає певну функцію/ціль кримінального права, і положенням, яке порушує таку певну функцію/ціль; 3) колізія між положенням, передбаченим в ч. 3 ст. 3 КК України, і положеннями Закону України «Про застосування амністії в Україні» від 1 жовтня 1996 р., Переліком майна, що не підлягає конфіскації за судовим вироком, Положенням про порядок здійснення помилування. На практиці на цю колізію не зважають; 4) колізія між положенням Загальної частини КК України і положенням Особливої частини КК України; 5) колізія між положенням КК України, яке передбачає більш гуманне (більш лояльне) ставлення до певної особи, і положенням КК України, яке передбачає менш гуманне (менш лояльне) ставлення до такої певної особи. Необхідно вирішити питання, яке колізійне положення (які колізійні положення) мають застосовуватись до випадків, в яких певне (певні) положення є більш вигідним для одного суб'єкта правовідносин (скажімо, суб'єкта злочину) і менш вигідним для іншого суб'єкта таких правовідносин (скажімо, жертви), ніж інше (інші) положення; 6) закріплення одного й того самого вчинку в ролі адміністративного правопорушення в КУпАП)/Митному кодексі України і в ролі злочину (в подальшому – і в ролі кримінального правопорушення). В передбачено в ч. 2 ст. 9 КУпАП ідеологічно застаріле положення було закладено таку ідею: якщо склад правопорушення дослівно підпадає під положення КУпАП і положення КК України та за характером є більш небезпечним, ніж взагалі характер адміністративних правопорушень, то такий склад вважається складом злочину. Ця ідея є юридично нікчемною і не підлягає реалізації, оскільки суперечить сучасному розумінню права, зокрема, Конституції України, а відповідне положення підлягає заміні на протилежне, яке необхідно закріпити і в КК України; 7) колізія між положенням КК України і положенням КПК України. Закріплення такого

колізійного положення, звичайно, не було би перешкодою для врегулювання в КК України кримінальних проступків. Наведені види колізій підлягають вирішенню на користь першого із наведених в кожній парі видів положень. Такі колізійні положення є придатними (зокрема, *mutatis mutandis*) для використання і в інших галузях права та взагалі сферах соціуму.

Існує потреба і в колізійних положеннях, які передбачали би, як вирішуються колізії між кримінальним правом різних юрисдикцій. В ідеалі, це повинна бути багатостороння конвенція. Такі колізії можуть виникати з огляду на положення про дію кримінального права у просторі, за колом ймовірних суб'єктів злочину, жертв. Юрисдикцій-претендентів може бути дві або більше (скажімо, злочин почато на території юрисдикції А, продовжено на території юрисдикції В, закінчено або припинено на території юрисдикції С; злочином, вчиненим на території держави А громадянином держави В було завдано шкоду громадянину держави С). При створенні відповідних колізійних положень необхідно враховувати, що рішення має бути прийнято згідно із позитивним правом тієї юрисдикції, яке є більш лояльним (м'яким) щодо особи, стосовно якої може вестися/вестиметься кримінальне переслідування, рівно як і згідно із позитивним правом тієї юрисдикції, в якій права жертви кримінального правопорушення захищаються краще, та й взагалі в якій краще врегульовано повноваження суб'єктів відповідних правовідносин. Необхідно також враховувати характеристики наукових підходів, правозастосовну практику та інші реалії відповідних юрисдикцій. При цьому виникають, зокрема, такі запитання: 1) як бути, якщо, скажімо, позитивне право є більш лояльним до особи, стосовно якої може/повинно вестися/ведеться кримінальне переслідування, в одній юрисдикції, а до жертви кримінального правопорушення – в іншій? 2) якими є критерії визначення змісту зазначених понять «більш лояльне (м'яке)» і «краще», і хто має/повинен мати повноваження це вирішувати? 3) де вести кримінальне провадження / розглядати кримінальну справу (питання, зокрема, в тому, що у відповідному процесі існує ймовірність зміни кваліфікації, і тому для особи, стосовно якої може/повинно вестися/ведеться кримінальне переслідування, жертви кримінального правопорушення, інших суб'єктів відповідних правовідносин все може обернутися навпаки)?

Запропоновані колізійні положення тут позиціонуються як тлумачення КК України та як положення, які необхідно прямо передбачити в КК України. Дослідження більш складних колізій і колізійних положень в кримінальному праві є завданням подальших публікацій.

Література:

1. Туляков В. А. Уровни уголовно-правового регулирования [Текст] / В. А. Туляков // Актуальні проблеми держави і права. Одеса : Юрид. л-ра, 2013. – Вип. 69. – С. 141-147.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА САМОПРАВСТВА

Гутиряк Катерина Василівна

студентка, НЮУ ім. Ярослава Мудрого, Інститут прокуратури та кримінальної юстиції

Згідно із Конституцією України усі люди є рівними перед законом. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості[1]. Ці норми стали проявом загальноправових принципів рівності та свободи. Окрім цього доводять, що права людини необхідно забезпечувати не лише з боку держави, але і сама людина повинна обмежити свою свободу на користь інших.

Як слушно зазначав В. Гюго «Усвідомлення права розвиває усвідомлення обов'язку. Загальний закон — це свобода, яка закінчується там, де починається свобода іншого». Однак можуть виникати ситуації, коли через певні прогалини чи неузгодженість законодавства реалізація свого права особою може порушувати права інших.

Для вирішення цих ситуацій у Кримінальному кодексі України (далі – ККУ) встановлено відповідальність за самовільне, всупереч установленому законом порядку, вчинення будь-яких дій, правомірність яких оспорується окремим громадянином або підприємством, установою чи організацією (ст. 356 ККУ) [2]. Дискусійні питання кваліфікації самоправства полягають у тому, що: по-перше, існують проблеми відмежування самоправства із відповідним адміністративним правопорушенням (ст. 186 КУпАП); по-друге, наявна неконкретизованість визначення суспільно небезпечних дій у законі; по-третє, є необхідність відмежування самоправства із суміжними складами злочинів (наприклад, ст. ст. 355, 189, 289 ККУ тощо).

Безпосереднім об'єктом злочину визнається встановлений законодавством порядок реалізації громадянами своїх прав та обов'язків, а родовим – нормальна управлінська діяльність і авторитет органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Характерними ознаками об'єктивної сторони є: 1) самовільне, всупереч встановленому

законом порядку, вчинення будь-яких дій; 2) оспорюваність правомірності цих дій з боку інших громадян або юридичних осіб; 3) заподіяння цими діями значної шкоди правоохоронюваним інтересам; 4) причинний зв'язок між діями винної особи та значною шкодою.

Самовільне, всупереч встановленому законом порядку, вчинення будь-яких дій є обов'язковою передумовою притягнення до відповідальності. Як зазначає А.О. Чернов «будь-яка дія, яка заборонена кримінальним законом є самоправною, оскільки не дозволена регуляторним законодавством і особа зобов'язана утриматись від її вчинення»[3, с.88] Однак, не можна погодитися із цим твердженням, оскільки для самоправства характерним є те, що особа, яка вчиняє самоправні дії, має дійсне чи уявне право і реалізовує його не у встановленому законом порядку. Так, Л.В. Дорош вважає, що «самовільне вчинення будь-яких дій має місце тоді, коли винний реалізує своє дійсне або уявне право незаконними методами, наприклад, вселяється у надану йому квартиру, не дочекавшись, доки її покинуть колишні мешканці...», «самовільно виконує рішення суду про виселення боржника...», «дійсне право – це право, що належить особі в силу закону, договору чи іншої підстави. Уявним (передбачуваним) є право, яке в дійсності особі не належить, але вона помилково вважає, що має це право. Утім і за наявності рішень уповноважених органів, права особи мають бути реалізовані у встановленому законом порядку, а не на власний її розсуд» [4, с.749]. Отже дії, передбачені ст. 356 ККУ є пов'язаними з реалізацією суб'єктивного права і цей зв'язок необхідно встановлювати суду. А оскільки диспозиція ст. 356 ККУ є бланкетною, важливо визначати конкретні норми права інших галузей, де ці положення закріплені (цивільне, господарське, земельне, житлове законодавство тощо).

Оспорюваність самоправних дій означає, що інша особа (фізична або юридична особа публічного чи приватного права) вважає їх незаконними і такими, що порушують її суб'єктивні права. Чи дійсно у винного було відповідне право, чи воно було уявним – значення не має [5, с. 1016].

В. Я. Тацій вважає, що, якщо особа, щодо якої мали місце самовільні дії, не має претензій до особи, яка їх вчинила, склад самоправства відсутній [4, с. 749].

Наявність суспільно небезпечних наслідків є розмежувальною ознакою між адміністративною та кримінальною відповідальністю за самоправство, і вони полягають у завданні значної шкоди інтересам потерпілого. Однак, поняття значної шкоди не міститься у ст. 356 ККУ. Тому на практиці інколи виникають проблеми із визначенням та оцінкою цього наслідку. Таким чином, виникає необхідність законодавчого закріплення поняття «значна шкода» або його судового тлумачення, що призведе до зменшення кількості помилок при кваліфікації діяння як

злочинного самоправства та зменшення ступеня судової дискреції. Окрім того ще одною обов'язковою ознакою є причинний зв'язок між суспільно небезпечними діями та наслідком.

Суб'єкт злочину є загальним – це фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці 16 років. Суб'єктивна сторона при вчиненні самоправних дій характеризується у формі прямого або непрямого умислу. Ю. В. Сапронов характеризує, суб'єктивну сторону виною у виді непрямого умислу, при якому особа усвідомлює, що вона самовільно, всупереч встановленому законом порядку, здійснює дії, правомірність яких оспорується, передбачає, що спричиняє значну шкоду і свідомо це допускає або ж байдуже ставиться до можливості настання такої шкоди [6, с. 24].

Не зважаючи на те, що законодавче визначення самоправства наведено доволі нечітко, дії, передбачені цим складом злочину наділені об'єктивними ознаками, які дають змогу відмежувати їх від адміністративного правопорушення та інших злочинів. А саме, вони повинні бути активними, пов'язаними із реалізацією законного суб'єктивного права (реального чи уявного); оспорюваними, тобто інша особа вважає їх такими, що порушують її права; завдавати суспільно небезпечний наслідок у вигляді значної шкоди інтересам потерпілого; становити причину завдання вказаного наслідку. Сама шкода - оціночне поняття, що відрізняє самоправство від суміжного складу адміністративного правопорушення і встановлюється судом. Тим не менш, існує необхідність подальшого детального дослідження кримінальної відповідальності за самоправство та удосконалення законодавства.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР // Верховна Рада України. - [електронний ресурс]. - 2001. - Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Кримінальний Кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. №2341-III // Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
3. Чернов А.О. Самоправство: кримінально-правова кваліфікація та відповідальність : дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук : 12.00.08./ Чернов Антон Олександрович; Нац. ак. наук України, Інст. Держави і права ім. В.М. Корецького ; наук. керівник Кваша О.О. – Київ, 2015. – 245.
4. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2013. – Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013.

5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.
6. Сапронов Ю. В. Некоторые проблемы разграничения самоуправства от смежных составов преступлений / Ю. В. Сапронов // Российский следователь. – 2004. – № 3. – С. 22–26.

Науковий керівник: Невідома Н.В., асистент кафедри кримінального права №1 Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ОСНОВ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО З РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

Жуков А.А.

*перший заступник начальника ДПП, що координує роботу підрозділів
податкової міліції*

Окремі загальні наукові проблеми процесуальних та організаційних основ діяльності слідчого з розкриття і розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування певним чином вже досліджувались вітчизняними й зарубіжними науковцями. При цьому значна увага приділялась розробленню криміналістичних версій, можливостям і значенню проведення конкретних слідчих (розшукових) дій, їх оцінці, а про конкретні проблеми організаційного та процесуального характеру, що виникають в процесі розслідування злочинів у сфері оподаткування, мова здебільшого не йшла. На даному етапі не знайшла свого остаточного вирішення низка теоретичних питань щодо предмета, завдань, методів і принципів організації діяльності слідчого та практичних положень стосовно діяльності слідчих бригад та слідчо-оперативних груп з розкриття і розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування, організації діяльності слідчого з розслідування даної категорії протиправних дій за територіальним принципом і спеціалізацією тощо. Таким чином, можна стверджувати, що комплексного дослідження процесуальних і організаційних проблем у діяльності слідчого з розкриття і розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування до цього часу не проводилось.

На основі вивчення останніх досліджень з цієї проблематики В. В. Лисенком проаналізовано головні напрями розробки методик розслідування кримінальних правопорушень та наведено систему

криміналістичних методик розслідування злочинів у сфері оподаткування: 1) комплексна методика розслідування злочинів у сфері оподаткування (як базових, так і споріднених та супутніх злочинів); 2) методики розслідування певних груп злочинів у сфері оподаткування – групові методики: а) ст. 204, 205, 209, 212, 216, 222 КК України; б) споріднених злочинів у сфері господарської діяльності (ст. 201, 213 КК України) та ін.; 3) методики розслідування окремих груп злочинів, які входять у класифікаційну групу другого рівня (криміналістичні методики щодо кримінальних банкрутств (ст. 219 КК України); 4) видові методики, що відповідають кримінально-правовій системі норм, та які, відповідно до криміналістичної класифікації, входять до групи злочинів у сфері оподаткування; 5) специфічні методики розслідування окремих злочинів. Дані методики можуть бути побудовані з урахуванням сфери підприємницької діяльності, способів вчинення злочинів, суб'єктів вчинення злочинів (юридичні, фізичні особи). Окремим напрямом у наукових дослідженнях можуть бути методики розслідування злочинів у сфері оподаткування, які вчинені з використанням фіктивних суб'єктів підприємництва [1, с. 21].

На стан розкриття і розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування суттєво впливає і відсутність предметно-галузевих узагальнень слідчої практики та розробки на їх основі практичних рекомендацій щодо переліку й змісту джерел, за допомогою яких встановлюються фактичні дані про вчинення кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. На сьогоднішній день практика розслідування таких правопорушень свідчить про серйозні перешкоди, що виникають на початку досудового розслідування, висунення версій і планування, визначення стратегії розслідування в певних слідчих ситуаціях, а також в процесі проведення окремих слідчих (розшукових) дій [2; 3; 4 та ін.].

Складність ситуації, яка виникла в сфері розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування, викликана специфічними способами їх вчинення та недостатнім рівнем спеціальної підготовки працівників слідчих та оперативних підрозділів податкової міліції. У зв'язку із зазначеним, за сучасних умов підрозділам такої міліції, без належно організованої та ефективно функціонуючої системи криміналістичного забезпечення їх діяльності з розслідування кримінальних правопорушень неможливо виконувати покладені на них завдання та функції. Виникла необхідність внесення певних коректив у зміст викладання спеціальних курсів з криміналістики у спеціалізованому навчальному закладі, який займається підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації кадрів для підрозділів податкової міліції. З урахуванням особливостей діяльності з розкриття і розслідування

кримінальних правопорушень у сфері оподаткування у програмах спеціальних навчальних курсів з криміналістики слід передбачити тематику, яка безпосередньо належить до криміналістичного забезпечення діяльності податкової міліції.

Особливо гостро постає питання правового регулювання діяльності слідчих підрозділів фінансових розслідувань. Положення правової доктрини щодо діяльності такого органу, її спеціальна компетенція не знайшли належного відображення у працях науковців та законотворчій роботі. Наведені аргументи обґрунтовують актуальність і важливість проведення комплексного наукового дослідження організаційно-правових засад діяльності слідчих підрозділів фінансових розслідувань.

В результаті проведення комплексного дослідження теоретичних і практичних проблем криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування В. В. Лисенком було зроблено висновок про недосконалість та неузгодженість окремих нормативних актів, які становлять правову основу діяльності податкової міліції. Він вказував на відсутність нормативної бази, яка б надавала можливість оперативного вивчення фінансового стану платників податків і вносив пропозиції щодо створення єдиної інформаційної бази, яка б давала змогу накопичувати та відслідковувати інформацію про діяльність окремих платників податків. Також ним зазначалось про необхідність прийняття спеціального нормативного акта, який би регламентував діяльність слідчих підрозділів податкової міліції та визначав зміст функцій цього правоохоронного органу щодо розслідування злочинів, які входять до його підслідності [1, с. 23]. Погоджується з даним твердженням і Г. П. Цимбал, яка на основі узагальнення слідчої практики з'ясувала, що під час розслідування злочинів у сфері оподаткування існують певні недоліки та складності, які обумовлені, з одного боку, нестабільністю і нечіткістю норм податкового законодавства, а з другого – неналежним доведенням його приписів до суб'єктів оподаткування, а також недостатнім досвідом працівників слідчих підрозділів фінансових розслідувань в проведенні розслідування [5, с. 87]. Складність розслідування таких кримінальних правопорушень обумовлюється також нерозробленістю нормативно-правової регламентації взаємодії зазначених підрозділів з іншими правоохоронними органами під час досудового слідства в справах про кримінальні правопорушення у сфері оподаткування.

На основі проведеного аналізу відомчих і міжвідомчих нормативно-правових актів, які регулюють взаємодію слідчих підрозділів фінансових розслідувань із правоохоронними та контролюючими органами встановлено, що ці різні за характером акти (постанови, накази, положення, регламенти, інструкції, вказівки) схвалювалися в різні роки,

стосуються різних аспектів взаємодії вказаних суб'єктів, не узгоджуються з прийнятими останнім часом законними та підзаконними актами про вдосконалення господарських відносин і справляння податків і зборів та посилення протидії протиправним діям у цих сферах. У зв'язку з цим обґрунтовується висновок про необхідність систематизації чинних нормативних актів про форми і порядок взаємодії слідчих підрозділів фінансових розслідувань в проведенні розслідування з іншими правоохоронними органами та державними контролюючими установами в процесі розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування та документування її результатів з метою ефективного використання отриманих даних про порушення податкового законодавства в ході розкриття і розслідування підслідних злочинів [5, с. 91].

Особливо гостро постають і питання визначення правового статусу працівників слідчих підрозділів фінансових розслідувань, тенденцій розвитку юридичних гарантій щодо забезпечення його реалізації. Недостатність досліджень щодо аналізу складових елементів правового статусу працівників таких підрозділів, прогалини в діючому нормативно-правовому забезпеченні негативно впливають на реалізацію слідчими своїх правоохоронно-фіскальних повноважень, спричиняють чисельні скарги і судові позови на їх дії та рішення. Фактично, спроба вирішити вказані проблеми була зроблена лише А. М. Кулішем [6].

Проблема криміналізації суспільства посідає чільне місце в діяльності правоохоронних органів. Це ставить перед наукою, законодавчою та правоохоронною практикою завдання нагальної розробки та реалізації нових підходів до протидії кримінальним правопорушенням, відшукування нових форм і методів взаємодії правоохоронних органів, що відповідають реаліям сьогодення.

Чинні нормативні акти про міжнародне співробітництво, враховуючи динамічний стан розвитку економічних відносин, міграцію населення та поширення транснаціональної злочинності, слід доповнити такими формами співробітництва, як: обмін інформацією про порушення податкового законодавства юридичними і фізичними особами на території України та за її межами; створення в необхідних випадках розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування робочих груп за кордоном; обмін досвідом стосовно створення й функціонування інформаційних систем, що використовуються в практиці розслідування таких протиправних дій; взаємодія з питань здійснення заходів, направлених на розкриття та розслідування цих кримінальних правопорушень; проведення міжнародних науково-практичних конференцій і семінарів з питань протидії правопорушенням у сфері оподаткування [7, с. 135].

О. П. Бембетовим, І. І. Кучеровим, В. Д. Ларичевим проводився аналіз правових документів з питань міжнародного співробітництва, форм взаємообміну інформацією та надання правової допомоги Україні іншими державами в протидії кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування. Ними був обґрунтований висновок про необхідність удосконалення нормативно-правового регулювання взаємодії слідчих органів України з відповідними зарубіжними правоохоронними органами через Інтерпол, що передбачено міжнародними актами та міждержавними договорами.

Ефективна протидія кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування можлива лише за умови тісної взаємодії слідчих підрозділів фінансових розслідувань з іншими контролюючими органами, в основі діяльності яких лежить спільна мета щодо забезпечення повної та своєчасної сплати громадянами податків та інших платежів. Поставлена мета досягається: систематичним взаємним інформуванням про стан забезпечення вимог податкового законодавства і обставини, що сприяють їх порушенню; формуванням банку даних про порушників податкового законодавства та спільним використанням його в практичній діяльності; розробкою і погодженням планів щодо здійснення спільних організаційно-управлінських і практичних заходів відносно перевірки господарської діяльності платників податків; підбиттям підсумків і аналітичною оцінкою роботи щодо забезпечення податкового законодавства та напрацюванням заходів щодо усунення недоліків; підготовкою та внесенням спільних пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства; спільною перевіркою конкретних фактів порушень податкового законодавства та вирішенням питань щодо притягнення винуватих до відповідальності.

Доцільно також визначити в міжвідомчих актах форми, завдання, умови та порядок взаємодії правоохоронних органів і державних контролюючих установ у процесі розслідування злочинів у сфері оподаткування. У зв'язку з цим Г. П. Цимбал сформульовано пропозиції про необхідність розроблення міжвідомчого положення чи спільного наказу Генеральної прокуратури України, МВС України, СБУ, податкової міліції, наприклад, «Про організацію і координацію взаємодії відомчих служб і підрозділів у ході розслідування тяжких злочинів» [5, с. 26].

Також слід розробити типову навчальну програму з питань взаємодії слідчих підрозділів фінансових розслідувань і державних контролюючих установ у ході розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування для використання її в спеціалізованих навчальних закладах під час підготовки та перепідготовки працівників таких підрозділів та інших правоохоронних органів з метою оптимізації їх співпраці в процесі розслідування даної категорії кримінальних правопорушень.

Також потребує вдосконалення взаємодія слідчих підрозділів фінансових розслідувань і оперативних підрозділів податкової міліції. Для вирішення проблем, пов'язаних з організацією спільних дій даних підрозділів на етапі збирання первинних матеріалів про порушення податкового законодавства варто, на думку В. В. Лисенка, доручити одному чи декільком слідчим виконання функцій надання консультацій оперуповноваженим щодо змісту та окреслення напрямів формування зазначених матеріалів: визначення кримінально-правової кваліфікації діяння; встановлення наявності в матеріалах достатніх даних про склад певного злочину, передбаченого кримінальним законом; розроблення програми збирання первинних матеріалів; аналізу документів бухгалтерського обліку; вибору тактики здійснення окремого заходу чи дії, пов'язаної із збиранням первинних матеріалів; аналізу змісту первинних матеріалів з точки зору їх достатності для прийняття рішення про початок досудового розслідування тощо [1, с. 9].

Розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування повинне мати відповідне інформаційно-довідкове забезпечення. З цією метою в структурі податкової міліції варто створити спеціальний підрозділ, який би здійснював ведення криміналістичних обліків. Такі обліки є передумовою оперативного використання криміналістично значущої інформації в кримінальному провадженні. Потрібно створювати автоматизовані банки криміналістичних даних, що орієнтують на подію кримінального правопорушення, особу злочинця чи організовану групу, зокрема, ті, що враховують усю сукупність криміналістично значущої інформації (за способами підготовки, вчинення та приховування кримінального правопорушення, типовими слідовими картинами) [8, с. 44].

На інформаційне забезпечення слідчих підрозділів фінансових розслідувань негативно впливають: нестабільність законодавства в сфері оподаткування, що ускладнює організацію постійного інформаційного обліку; неузгодженість різних рівнів інформаційних систем; відсутність унормування єдиного порядку інформаційно-довідкового забезпечення всіх правоохоронних органів, що беруть участь в розслідуванні кримінальних правопорушень у сфері оподаткування. Вирішенню наведених проблем сприяло б вжиття наступних заходів: удосконалення нормативно-правової бази щодо використання інформаційних систем; запровадження нових методичних розробок для узгодженої співпраці слідчих підрозділів фінансових розслідувань з іншими правоохоронними та контролюючими органами; створення автоматизованої міжвідомчої довідкової бази, придатної для обміну необхідною інформацією між підрозділами податкової міліції, МВС України, СБУ та державними

контролюючими органами; встановлення узгодженого порядку користування цією довідковою системою вказаними органами.

Таким чином, огляд проблем процесуальних та організаційних основ діяльності слідчого з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень у сфері оподаткування показав наявність численних проблемних питань теоретичного та практичного характеру, що потребують ще свого розгляду, аналізу та вирішення.

Література:

1. Лисенко В. В. Проблеми криміналістичного забезпечення розслідування податкових злочинів : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / В. В. Лисенко. – К., 2006. – 32 с.
2. Шершньова В. О. Планування розслідування податкових злочинів / В. О. Шершньова // Сучасні проблеми економічного та соціального розвитку України : збірник матеріалів X Міжнародної науково-теоретичної конференції (16–17 квітня 2008 р.) / Українська академія бізнесу та підприємництва. – К., 2008. – С. 54–56.
3. Шершньова В. О. Аналіз первинної інформації на початковому етапі розслідування податкових злочинів / Шершньова Вікторія Олександрівна // Криміналістика у протидії злочинності : тези доповідей науково-практичної конференції (Київ, 16 жовтня 2009 року). – К. : Хай-Тек Прес, 2009. – С. 516–523.
4. Шершньова В. О. Організація розслідування податкових злочинів / Шершньова Вікторія Олександрівна // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2011. – № 3 (76). – С. 185–195.
5. Цимбал Г. П. Взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Цимбал Ганна Петрівна. – Ірпінь, 2005. – 223 с.
6. Куліш А. М. Організаційно-правове забезпечення статусу працівників податкової міліції України : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Куліш Анатолій Миколайович. – Х., 2003. – 177 с.
7. Карпов Н.С. Деякі аспекти розслідування податкових злочинів на сучасному етапі розвитку податкового законодавства / Н. С. Карпов, В. О. Шершньова // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2011. – № 4 (77). – С. 133–147.
8. Хань Г. А. Теоретичні засади планування та організації розслідування злочинів : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Хань Геннадій Анатолійович. – Донецьк, 2007. – 221 с.

ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ОСІБ, ЯКІ НАДІЛЕНІ СВІДОЦЬКИМ ІМУНІТЕТОМ

Поляк Уляна Юріївна

співробітник ГУ СБУ у м. Києві та Київській області

Відповідно до ч. 1 ст. 65 КПК України, свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань.

Із правила про те, що як свідок може бути викликана і допитана будь-яка особа, є винятки. У ч. 2 ст. 65 КПК України визначено, які категорії осіб наділені імунітетом свідка, тобто звільняються в силу закону від обов'язку свідчити. У науці кримінального процесу цей імунітет прийнято поділяти на обов'язковий (абсолютний) та факультативний (відносний). При обов'язковому імунітеті взагалі забороняється допит певних осіб як свідків. При факультативному імунітеті у особи є право відмовитися від давання показань, але за власним бажанням вона може їх давати [1, с. 157].

У ч. 2 ст. 65 КПК України зазначено, що не можуть бути допитані як свідки: 1) захисник, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, законний представник потерпілого, цивільного позивача у кримінальному провадженні – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника; 2) адвокати – про відомості, які становлять адвокатську таємницю; 3) нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю; 4) медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю; 5) священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих; 6) журналісти – про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації; 7) професійні судді, народні засідателі та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали; 8) особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні та виконанні угоди про примирення; 9) особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про їх особи; 10)

особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо цих даних.

На наш погляд, у окремих пунктах ч. 2 ст. 65 КПК України необхідно розширити перелік осіб, які не можуть бути допитані як свідки. Так, п. 1 цієї норми слід доповнити положенням, що не підлягає допиту як свідок представник третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт.

Статус цього учасника кримінального провадження визначений Законом України від 18 лютого 2016 р. «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації» [2]. Цим Законом КПК України доповнено ст. 64-2 «Третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт», у ч. 4 якої передбачено, що представником цієї особи може бути: особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником; керівник чи інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю – у випадку, якщо власником майна, щодо якого здійснюється арешт, є юридична особа.

Положення п.п. 1, 2 ч. 2 ст. 65 КПК України забороняють допит як свідка лише адвоката, що є захисником, представником потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, та надає правову допомогу свідку. Однак обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється й на осіб, вказаних у ч. 3 ст. 22 Закону України від 5 липня 2012 р. «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3]. Тому у ч. 2 ст. 65 КПК України слід збільшити перелік осіб, які мають свідочий імунітет. Слід погодитися з науковцями, які вважають доцільним доповнити цю норму положенням, що не можуть бути допитані як свідки: помічник адвоката, стажист, особи, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, особа, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю [4, с. 56; 5, с. 14].

Згідно з п. 3 ч. 2 ст. 65 КПК України, не можуть бути допитані як свідки тільки нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю. Разом з тим Закон України від 2 вересня 1993 р. «Про нотаріат» [6] покладає обов'язок зберігати цю таємницю не тільки на нотаріусів.

Зі змісту ст. 1, ч. ч. 2, 3 ст. 8, ст. ст. 37, 38, 40, 40-1 цього Закону можна дійти висновку, що окрім нотаріуса зберігати нотаріальну таємницю також зобов'язані: уповноважені посадові особи органу

місцевого самоврядування, які у населених пунктах, де немає нотаріусів, вчиняють нотаріальні дії; посадові особи консульських установ, які вчиняють нотаріальні дії; посадові особи дипломатичних представництв, які вчиняють нотаріальні дії у випадках, передбачених законодавством; особи, які посвідчують заповіти і доручення, засвідчують справжність підпису на документах; помічник нотаріуса; особи, яким про вчинені нотаріальні дії стало відомо у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків чи іншої роботи; особи, залучені для вчинення нотаріальних дій як свідки; інші особи, яким стали відомі відомості, що становлять предмет нотаріальної таємниці.

Нами підтримується пропозиція науковців доповнити п. 3 ч. 2 ст. 65 КПК положенням, що не підлягають допиту як свідки інші особи, які вчиняють нотаріальні дії, помічник нотаріуса, особи, вказані у ч. 3 ст. 8 Закону України «Про нотаріат» [7, с. 286; 8, с. 7].

Слушною є висловлена у юридичній літературі пропозиція про доповнення ч. 2 ст. 65 КПК України пунктом, що не може бути допитаний як свідок Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – про обставини, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням його обов'язків [9, с. 22]. Таке регулювання відповідатиме ст. 19 Модельного закону про статус Уповноваженого з прав людини, який був прийнятий 4 грудня 2004 р. на двадцять четвертому Пленарному засіданні Міжнародної асамблеї держав-учасників Співдружності Незалежних Держав [10]. У цій статті передбачено, що Уповноважений з прав людини вправі відмовитися від давання свідоцьких показань у кримінальній справі про обставини, що стали йому відомі у зв'язку з виконанням своїх повноважень.

Література:

1. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х. : Право, 2013. – 824 с.
2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації: Закон України від 18 лютого 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 11. – Ст. 127.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 62. – Ст. 2509.
4. Савицька С. Деякі кримінально-процесуальні гарантії діяльності адвоката / С. Савицька // Закон и жизнь. – 2013. – № 3. – С. 55-58.

5. Погорецький М. М. Кримінальні процесуальні гарантії адвокатської діяльності у досудовому розслідуванні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / М. М. Погорецький. – К., 2015. – 23 с.
6. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 382.
7. Удалова Л. Д. Свідочий імунітет за новим КПК України / Л. Д. Удалова // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 284-288.
8. Остапенко О. Є. Охорона нотаріальної таємниці у кримінальному судочинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О. Є. Остапенко. – К., 2014. – 16 с.
9. Супрунова О. В. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як учасник кримінально-процесуальних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09 – «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О. В. Супрунова. – К., 2013. – 19 с.
10. Модельный закон о статусе Уполномоченного по правам человека: принят 4 декабря 2004 г. на двадцать четвертом Пленарном заседании Международной ассамблеи государств – участников Содружества Независимых Государств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.am/library/modelayin%20orenqner/149.pdf>.

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА СЕКСУАЛЬНОЮ ОРІЄНТАЦІЄЮ ТА ГЕНДЕРНОЮ ІДЕНТИЧНІСТЮ У СВІТЛІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Сапіга Ангеліна Віталіївна

магістрант Львівського національного університету ім. І. Франка

Останні роки Україна невпинно рухається у напрямку євроінтеграції. У зв'язку з цим на державному рівні гостро постало питання становища ЛГБТІК (лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, інтерсексуали, квір) - спільноти, адже однією з умов входження у Європейське співтовариство є відповідність рівня захисту прав людини європейським стандартам. Існують пропозиції на конституційному рівні про включення до переліку названих у статті 24 Конституції України підстав, за якими заборонено дискримінацію, таких ознак як гендерна ідентичність і сексуальна

орієнтація. Такі зміни в подальшому мали б вплинути на положення Кримінального кодексу України, зокрема статтю 161, де також наводиться перелік дискримінаційних ознак у складі злочину про порушення рівноправності громадян. З щорічної доповіді Уповноваженого з прав людини у ВРУ про стан дотримання прав та свобод людини в Україні за 2015 рік, зрозуміло, що в українському суспільстві зберігається високий рівень упередженості до представників ЛГБТ-спільноти, що проявляється в численних випадках дискримінації, на повагу до людської гідності, свободи слова та мирних зібрань, а також у вчиненні злочинів на ґрунті гомофобної та трансфобної нетерпимості. Омбудсмен наголошує, що ефективній боротьбі із проявами дискримінації щодо ЛГБТ перешкоджає відсутність необхідних правових механізмів, зокрема необхідна модернізація кримінального законодавства з метою встановлення більш суворого покарання за злочини, скоєні з мотивів гомофобної або трансфобної нетерпимості [1].

Згідно із статтею 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Однією із гарантій захисту конституційних прав громадян є ст. 161 КК України. Так одною з форм об'єктивної сторони злочину, передбаченого статтею 161 КК України, є пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, інвалідності, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Пряме чи непряме обмеження прав громадян проявляється у будь-яких дискримінаційних діях, що позбавляють громадян можливості повністю використовувати свої конституційні та законні права. Права представників ЛГБТ часто порушуються ґрунтуючись лише на ЛГБТ-статусі. Наприклад, ЛГБТ-особи змушені страждати від порушень права на недоторканність приватного життя, права на освіту, права на сімейне життя, житлово-трудові права, зокрема, коли вони піддаються дискримінації за ознакою своєї сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності [2]. Так, обмеження конституційних прав представника ЛГБТІК – спільноти можливе при наданні переваги перед ним іншим громадянам з т.зв. традиційною орієнтацією при прийомі на роботу, навчання, в той час як потерпіла особа повинна бути прийнятою зважаючи на законні підстави. Або ж такий поширений випадок, коли при звільненні з роботи (наприклад, при скороченні робочих місць) сексуальна орієнтація розглядається як підстава для звільнення особи [3]. Пряме обмеження прав передбачає відкритий характер дій винного щодо дискримінації прав громадянина за вказаними ознаками. Непряме обмеження прав передбачає обмеження прав громадян під надуманими або завуальованими

приводами, які маскують собою дійсну позицію стосовно тих чи інших громадян за переліченими у ч. 1 ст. 161 ознаками. З самої диспозиції статті зрозуміло, що перелік ознак за яким можлива дискримінація у світлі даного складу злочину є невичерпним. Але статистичні дані, зокрема неурядової громадської організації Центр «Наш світ», свідчать про те, що зважаючи на інформацію про 71 інцидент на ґрунті нетерпимості щодо ЛГБТ, у тому числі 32 факти фізичного насильства та 2 факти завдання шкоди майну, у жодному з випадків вчинення кримінального правопорушення щодо ЛГБТ протиправні дії правопорушників поліція не кваліфікувала за статтею 161 Кримінального кодексу України «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками». Наприклад, Приморським відділом поліції у м. Одесі ГУ НП в Одеській області розслідувалося кримінальне провадження з кримінально-правовою кваліфікацією за ч. 4 ст. 296 КК України (хуліганство), попри те, що слідчим було встановлено, що зловмисники діяли з мотивів «неповаги до осіб нетрадиційної сексуальної орієнтації». Це у свою чергу свідчить про невзяття до уваги як правоохоронними органами, так і судами України таких дискримінаційних ознак, адже невичерпний перелік не зобов'язує їх в обов'язковому порядку зважати на таку ознаку, що характеризує потерпілого. Зрештою, цей невичерпний перелік надає певну дискрецію правоохоронним органам чи то суду вибирати чи була наявна дискримінація, чи ні. А зважаючи на загальне негативне ставлення українського суспільства до представників сексуальних меншин, не завжди вирішення даної категорії справ відбувається в полі дотримання верховенства права та захисту прав уразливої категорії громадян. Та й ускладнює саме притягнення до кримінальної відповідальності порушників чужих прав те, що даний злочин має формальний склад, а отже, принаймні в простому складі не передбачає наслідків, достатнє лише вчинення дискримінаційної дії. Переконана, цей факт ще більше породжує байдужість у правоохоронній системі.

Кваліфікований склад даного злочину, передбачений у ч.2 ст.161, встановлює кримінальну відповідальність за вказані вище дії поєднані із насильством, обманом або погрозами, а також вчинені службовою особою. Поняття насильства передбачає всі види спричинення шкоди здоров'ю: завдання ударів, побоїв, легких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, за винятком випадків спричинення тяжких тілесних ушкоджень, які кваліфікуються за сукупністю злочинів [3]. І в даному випадку також має велике значення вказівка в диспозиції статті серед дискримінаційних ознак на ознаку сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності. Адже якщо брати до уваги, наприклад, санкцію за умисне легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад

здоров'я або незначну втрату працездатності, то максимально можливе покарання – обмеження волі на строк до двох років. Максимальна ж санкція ж за таке ж легке тілесне ушкодження, але поєднане з прямим чи непрямым обмеженням прав за певними дискримінаційними ознаками суттєво вища, а саме – позбавлення волі на строк від двох до п'яти років. Тому власне для якіснішої кримінально-правової охорони прав людини та громадянина, зокрема представника ЛГБТІК-спільноти, важливим є чітке передбачення такої ознаки як сексуальна орієнтація чи то гендерна ідентичність у диспозиції ч.1 ст. 161 ККУ.

Щодо особливо кваліфікованого складу даного злочину, то його кваліфікуючими ознаками є або вчинення організованою групою осіб, або ж спричинення такими діями тяжких наслідків. Як відомо, «тяжкі наслідки» - оціночне поняття у кримінальному праві України і у кожному випадку різняться. При порівнянні ж санкцій, до таких у даному складі злочину можна віднести заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, заподіяння великої матеріальної шкоди, а також доведення до самогубства. Останній з можливих наслідків- достатньо вразливе явище у середовищі ЛГБТІК-ком'юніті, враховуючи нищівні статистичні дані: підлітки, які ідентифікують себе як геї в 2–3 рази частіше здійснюють самогубство, аніж їх однолітки (хоча в деяких дослідженнях, ця цифра сягає 6–30 разів), і спроб самогубства серед молоді ЛГБТ в цілому, як повідомляється, в 3–7 разів вища, ніж серед гетеросексуальної молоді [4]. Для цих молодих людей, тиск зі сторони сім'ї або соціального середовища, що змушує їх відповідати гетеросексуальним нормам, робить їх схильними до психічних розладів здоров'я. Рівень самогубств і спроб самогубства серед дорослих ЛГБТ також вищий, ніж у гетеросексуальних представників суспільства. Тому обмеження прав і будь-яка дискримінація є великим фактором ризику для життя і здоров'я таких осіб, а отже, держава повинна скороти ці ризики правильним нормативним механізмом захисту їх прав [2].

Включення до переліку підстав, за якими можлива дискримінація відповідно до статті 161 КК України, таких ознак як « сексуальна орієнтація» та «гендерна ідентичність» сприятиме якісній кримінально-правовій охороні прав та законних інтересів уразливих груп населення.

Література:

1. Щорічна доповідь Уповноваженого з прав людини 2015. – Електронний режим доступу до ресурсу: <http://www.ombudsman.gov.ua/>.
2. Охорона здоров'я і права людини: ресурсний посібник © І.Я. Сенюта, наукове редагування, українське видання. – Електронний режим доступу: <http://www.harvardfxbcenter.org/>.

3. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. — 1196 с.
4. Расел Ст., Джойнер К. «Сексуальна орієнтація підлітків і ризик самогубства: дані національного дослідження». — Американський журнал громадської охорони здоров’я (2001).

Науковий керівник: Гумін Олексій Михайлович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та процесу НУ «Львівська політехніка»

ПРИМИРЕНИЕ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ

Скишдлевска Эльжбета Витольдовна
студентка 3 курса, Белорусский государственный университет
юридический факультет

Законодательство Украины на сегодняшний день не содержит норм, регулирующих процедуру и порядок использования медиации в уголовном процессе этого государства. Обратившись к ст. 468 Уголовно-процессуального кодекса Украины (далее – УПК), можно заметить предусмотренную возможность заключения соглашения о примирении между потерпевшим и подозреваемым (обвиняемым). Договоренности относительно данного соглашения могут проводиться самостоятельно потерпевшим и подозреваемым или обвиняемым, защитником и представителем или с помощью другого лица, согласованного сторонами уголовного производства (ст. 469 УПК). Следовательно, участие в примирительной процедуре третьей стороны (за исключением следователя, прокурора или судьи) не запрещено. Однако УПК до настоящего момента не регулирует отношения между такими субъектами, а также лицами, осуществляющих медиативную функцию во время проведения переговоров и достижения договоренностей, на основе которых осуществляется примирение и формируется само соглашение о примирении.

Помощь в достижении соглашения, его содержания, выяснении реальных возможностей выполнения данного соглашения подозреваемым (обвиняемым), разъяснение правил, правовых особенностей заключения такого соглашения и последствий его невыполнения может осуществлять защитник подозреваемого (обвиняемого). И несмотря на то, что в производстве по уголовному делу на основании соглашения о примирении участие защитника по общему правилу не является обязательным, такое

участие в уголовном процессе не только обеспечило бы защиту прав и законных интересов подозреваемого (обвиняемого) относительно условий соглашения, но и помогло бы суду выяснить законность самого соглашения, добровольность его заключения сторонами и постановить законный, обоснованный и справедливый приговор [1, с. 145].

Необходимо заметить, что УПК запрещает органу, ведущему уголовный процесс – следователю, прокурору, а также судье, – инициировать и вести примирение. Они обязаны лишь проинформировать подозреваемого (обвиняемого) и потерпевшего о возможности примирения и разъяснить порядок проведения данной процедуры (ч. 7 ст. 469 УПК). Не надлежащее ознакомление с данной возможностью, а также не уведомление об инициировании примирения следователем либо прокурором, а также судьей во время осуществления судебного контроля соблюдения прав, свобод и законных интересов указанных лиц на досудебном расследовании, являются основанием полагать, что соглашение не было добровольным либо стороны фактически не примирились. При этом такое соглашение не может быть утверждено судом, а производство по уголовному делу осуществляется по общим правилам. Это также касается и судов при подготовительном производстве во время судебного рассмотрения дела [1, с. 142].

Указанное соглашение может быть заключено по делам об уголовных проступках либо о преступлениях небольшой или средней тяжести (за совершение которых максимальное наказание в виде штрафа не превышает 10000 необлагаемых налогом минимумов доходов граждан, а в виде лишения свободы – пяти лет), а также по делам частного обвинения [2].

В соглашении о примирении стороны должны указать размер вреда и срок его возмещения, перечень действий, которые подозреваемый (обвиняемый) должен осуществлять в пользу потерпевшего, предлагаемое наказание и согласие сторон на его назначение, возможность отбывания этого наказания с испытательным сроком (ч.1 ст. 471 УПК).

Последствием заключения соглашения о примирении является ограничение для сторон возможности обжаловать приговор. Поэтому суд при рассмотрении такого уголовного дела в подготовительном заседании должен проверить понимание обвиняемым сущности и последствий заключения указанного соглашения. Приняв решение об утверждении соглашения о примирении, суд связан его условиями о мере наказания (ч. 1 ст. 475 УПК).

Учитывая наличие механизма примирения в УПК, на наш взгляд, введение и закрепление отдельной процедуры медиации в уголовном процессе возможно является не целесообразным ввиду последующего отсутствия эффективности данных норм. Хотя закрепление норм,

регулюючих отношения между потерпевшим и подозреваемым (обвиняемым), защитником и представителем или другим лицом, согласованным сторонами уголовного производства для проведения процедуры примирения, полагает, будет лишь дополнять данную процедуру, позволяя наиболее эффективно разрешать споры сторон. Также является возможным закрепление норм, позволяющих физическому лицу содействовать в урегулировании спора на профессиональной основе, т.е. медиатору. Так, необходимо закрепить в УПК права и обязанности медиатора, его процессуальное положение, а в отдельном нормативном правовом акте предусмотреть возможность прохождения специального обучения и впоследствии получения свидетельства медиатора.

Литература:

1. Альтернативні способи вирішення спорів у кримінальному провадженні / Волкотруб С.Г., Крушинський С.А., Луцик В.В. та ін.; під ред. У. Гелльманна, В.В. Луцика. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. – 204 с.
2. Уголовно-процессуальный кодекс Украины от 13 апреля 2012 года № 4651-VI (с изменениями и дополнениями) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31197178#pos=129;-237. Дата доступа: 07.05.2017.

ПРЕДСТАВНИК ТРЕТЬОЇ ОСОБИ, ЩОДО МАЙНА ЯКОЇ ВИРІШУЄТЬСЯ ПИТАННЯ ПРО АРЕШТ

Смалюк Тарас Васильович

прокурор відділу представництва інтересів громадянина або держави в суді та при виконанні судових рішень прокуратури Волинської області

Законом України від 18 лютого 2016 р. «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації» КПК України доповнено ст. 64-2 «Третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт» та внесені зміни до глави 17 цього Кодексу [1].

У ч. 4 ст. 170 КПК України вказано, що у випадку, передбаченому п. 2 ч. 2 цієї статті, арешт накладається на майно третьої особи за наявності достатніх підстав вважати, що воно підлягатиме спеціальній конфіскації у

випадках, передбачених КК України. Арешт накладається на майно третьої особи, якщо вона набула його безоплатно або за вищу або нижчу ринкової вартості і знала чи повинна була знати, що таке майно відповідає будь-якій із ознак, зазначених у п. п. 1-4 ч. 1 ст. 96-2 цього Кодексу.

Третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, вправі мати представника. У ч. 4 ст. 64-2 КПК України передбачено, що цим представником може бути: особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником; керівник чи інша особа, уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю – у випадку, якщо власником майна, щодо якого здійснюється арешт, є юридична особа.

Відповідно до ч. 5 ст. 64-2 КПК України, повноваження представника третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, на участь у кримінальному провадженні підтверджуються: 1) документами, передбаченими ст. 50 КПК України, – якщо представником третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, є особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні; 2) копією установчих документів юридичної особи – якщо представником третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, є керівник юридичної особи чи інша уповноважена законом або установчими документами особа; 3) довіреністю – якщо представником третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, є працівник юридичної особи, яка є власником майна, щодо якого здійснюється процедура спеціальної конфіскації.

Згідно з ч. 6 ст. 64-2 КПК України, представник третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, користується процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє. Отже, щоб встановити, які права має цей представник, спочатку потрібно з'ясувати, які права належать третій особі.

У ч. 3 ст. 64-2 КПК України вказано, що третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, має права, передбачені цим Кодексом для підозрюваного, обвинуваченого, в частині, що стосуються арешту майна. Зі змісту цієї норми випливає питання, які саме права підозрюваного, обвинуваченого належать третій особі. Відповідь на нього надана у юридичній літературі.

Відмічається, що відповідно до ст. 42 КПК України під час досудового розслідування третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, має такі права в частині, що стосуються арешту майна: 1) бути чітко і своєчасно повідомлена про свої права, передбачені КПК України, а також отримати їх роз'яснення; 2) мати представника; 3) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази; 4) брати участь у проведенні процесуальної дії – арешту майна; 5) під час

проведення процесуальної дії ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу; 6) застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала); 7) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення; 8) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України; 9) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися; 10) користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

Під час судового розгляду третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, має право в частині, що стосуються арешту майна: 1) брати участь під час судового розгляду у допиті свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту, а також вимагати виклику і допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення; 2) збирати і подавати суду докази; 3) висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження; 4) виступати в судових дебатах; 5) ознайомлюватися з журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надати уповноважені працівники суду, і подавати щодо них свої зауваження; 6) оскаржувати в установленому КПК України порядку судові рішення та ініціювати їх перегляд, знати про подані на них апеляційні та касаційні скарги, заяви про їх перегляд, подавати на них заперечення [2, с. 55-56].

На наш погляд, у наведеному переліку прав третьої особи перераховані не усі права третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Відповідно до п. 5 ч. 3 ст. 42 КПК України, підозрюваний, обвинувачений має право давати показання з приводу підозри, обвинувачення чи в будь-який момент відмовитися їх давати. Отже, і третя особа праві давати показання в частині, що стосується арешту майна. Якщо ця особа бажає їх давати, її допит має відбуватися, як відмічають науковці, за правилами допиту підозрюваного, обвинуваченого [3, с. 225].

У ч. 1 ст. 174 КПК України зазначено, що підозрюваний, який не був присутній при розгляді питання про арешт майна, має право заявити клопотання про скасування арешту майна повністю або частково. Він також може подати таке клопотання, якщо вважає, що у застосуванні цього заходу відпала потреба або арешт накладено необґрунтовано. Оскільки третя особа під час досудового розслідування має права підозрюваного, то ця особа також вправі заявляти клопотання про скасування арешту майна.

Виникає питання, чи може користуватися представник третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, усіма із вищеперерахованих процесуальних прав. Уявляється, що ні. Окремі із прав цієї особи не можуть належати її представнику. Наприклад, це права: давати показання; мати представника; на відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює досудове розслідування, прокурора або суду. З тим, щоб не виникало вказане питання, вважаємо доцільним навести у ч. 3 ст. 64-2 КПК України перелік прав третьої особи, а у ч. 6 даної статті визначити, якими із цих прав може користуватися її представник.

Обов'язки представника третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, передбачені у ч. 7 ст. 64-2 КПК України. Він зобов'язаний: прибувати за викликом до прокурора, суду, а в разі неможливості своєчасного прибуття – завчасно повідомити про це, а також про причини неможливості прибуття; не перешкоджати встановленню обставин кримінального правопорушення; не розголошувати без дозволу прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю у кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю.

У ч. 7 ст. 64-2 КПК України слід збільшити перелік обов'язків представника третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Дану норму доцільно доповнити положенням про обов'язок цього учасника кримінального провадження підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді та суду.

Потребує врегулювання порядок вступу у процес осіб, зазначених у ч. 4 ст. 64-2 КПК України. Цю статтю необхідно доповнити нормою, що про допуск до участі у кримінальному провадженні представника третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, слідчий, прокурор виносить постанову, а слідчий суддя, суд постановляє ухвалу.

Література:

1. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації: Закон України від 18 лютого 2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 11. – Ст. 127
2. Відшкодування потерпілому шкоди, завданої кримінальним правопорушенням: метод. рек. / [Чернявський С.С., Вознюк А.А., Алексєєва-Процюк Д.О., Бурлака та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 122 с.
3. Корчева Т.В. Деякі питання визначення особливостей процесуального статусу особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також її представника в кримінальному провадженні / Т.В. Корчева // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 4. – С. 224-227.

НЕДОЛІКИ СУЧАСНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Троценко Ольга Вікторівна

директор адвокатського бюро "Ольги Троценко"

У сучасних умовах розвитку державного управління в Україні, напевно, ні в кого не викликає сумнівів чи заперечень теза про необхідність суттєвих реформ системи державного управління, однією з найбільших недоліків якої в Україні є високий рівень поширення та сприйняття корупції. Одним із напрямів ефективного впливу на поточний стан протидії корупції в державному управлінні є реформування антикорупційного законодавства як правової основи антикорупційної політики в державі. Очевидно, що активна фаза цього процесу вже розпочалася, і перші позитивні кроки вже зроблено. Разом з тим про конкретні успіхи в протидії корупції в Україні говорити поки що занадто рано, адже основна частина завдання ще попереду. В Україні на антикорупційну тематику існує (прийнято та подано до Верховної ради України) понад 70 нормативних документів, зокрема 12 законів, з яких два не набрали чинності, та 12 постанов Уряду (з них одна втратила чинність). Однак аналіз виконання цих документів свідчить, що всі вони не дозволили досягнути кінцевої мети – подолання корупції.

24 квітня 2015 року набув чинності Закон України «Про запобігання корупції». Цей Закон визначив правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, порядок та зміст застосування превентивних антикорупційних засобів, правила усунення наслідків корупційних правопорушень. Але, навіть після прийняття спеціального Закону та після двох років його дії, важко казати, що ситуація з корупцією якимось чином покращилась.

Однією з причин зростання корупції в Україні є перш за все, те, що відсутнє чітке законодавче регулювання багатьох питань про державну службу, контролю за доходами державних службовців та їх джерелами, а також державним апаратом, його чисельністю і структурою. В Україні державний апарат «роздутий» через намагання компенсувати неефективність чиновників їх чисельністю. Крім того, кожен елемент державного апарату починає претендувати на особливу зону діяльності та впливу.

Згідно з даними міжнародної неурядової організації “Global Integrity” українські закони відносно засобів і механізмів боротьби з корупцією визнаються як сильні і якісні і знаходяться між законами таких лідерів в Європі, як Німеччина, Сербія, Боснія і Герцеговина. Незважаючи на це, за інформацією досліджень незалежних міжнародних організацій, Україна протягом останніх трьох років стабільно займає майже останні місця з-поміж держав світу по боротьбі з корупцією.

Ефективність антикорупційної політики безпосередньо залежить від узгодженості антикорупційного законодавства, що складається з відповідних галузевих законів та певних актів підзаконного характеру. Оскільки зазначений Закон є рамковим у сфері протидії корупції, всі інші вітчизняні закони, що тим чи іншим чином стосуються цієї сфери, повинні відповідати його положенням. Лише за такої умови антикорупційне законодавство утворюватиме єдину гармонійну систему, що забезпечить ефективну протидію цьому вкрай небезпечному для України та її суверенітету явищу. Сьогодні є підстави зазначати те, що зазначена вимога поки що не дотримується.

Прийняття вищими органами державної влади рішень у даній сфері не дає суттєвих позитивних результатів через формальний підхід до виконання поставлених завдань. У результаті цього, проблема корупції у нашій країні залишається гострою.

Є потреба переглянути базові положення Закону України «Про запобігання корупції», які визначають основні принципи і поняття корупції. На мою думку, Закон, як такий, не відповідає потребам сьогодення. Потрібно, в першу чергу, визначити єдині підходи до сутності поняття корупції, її різновидів та удосконалити шляхи її вияву.

Необхідно легалізувати тіньові економічні відносини через введення цивілізованого приватного права, відмежувавши від власників тих, хто отримав цю власність через посаду. Найбільш органічними інституційними умовами унеможливлення корупції стає саме правова держава й правове суспільство, де правові норми стають нормами життєвої необхідності й моралі. Отже, право приватної власності потрібно зробити обов'язковими до виконання.

З метою подолання корупції державою має бути розроблена і реалізована система заходів, яка не лише забезпечила б покарання, але й створила умови, за яких корупційна діяльність була б не вигідною.

Проблема корупції тісно пов'язана з посиленням впливу на прийняття рішень в економічній сфері з боку політико-економічних (так званих «кланових») угруповань. Проте практика лобіювання прийняття рішень у парламенті поширена в усьому світі та є досить звичайною навіть для розвинених країн. Різниця полягає в тому, що в Україні прийняті таким чином закони діють в інтересах окремих кланів, а не на користь суспільства.

Оскільки корупція впливає на всі сфери суспільного життя, тому потребує комплексного її вирішення, що передбачає реалізацію системи заходів, яка ставить на меті не лише покарання цього злочину, але й створення умов для неефективного її існування. Зокрема така система антикорупційних заходів має узгоджувати між собою нормативно-правові акти щодо удосконалення чинного законодавства в Україні. Така потреба виникла в результаті винайдення майже 100 неефективних нормативно-правових актів щодо антикорупційних заходів, результатом яких стала неузгодженість та пряма суперечність положень цих актів.

Корупція, впливаючи на внутрішньоекономічні, соціальні та політичні процеси, а також на зовнішньоекономічні відносини, створює передумови для «соціального вибуху». Це становить реальну проблему для забезпечення як економічної, так і національної безпеки країни.

Правова реформа є дуже важливим поштовхом для зниження рівня корупції, але закон – це лише частина потрібних зусиль.

Слід зазначити, що корупція існує не лише на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування, її прояв вбачається й у таких сферах, як освіта, культура, медицина, тощо. Теза про те, що «риба гниє з голови» безперечно логічна, але варто зазначити, що не тоді, коли мова йде про проблеми корупції та пов'язаних з нею діянь. Варто розробити і запровадити комплексні технології протидії корупції по абсолютно всім сферам: державне управління, місцеве самоврядування, правосуддя, господарська діяльність, освіта, медицина і т.п. Ці технології мають складатися з комплексу адекватних заходів, керованих з єдиного спеціального органу.

Отже, на сьогоднішній день існує складність подолання корупції, яка пов'язана не тільки з безладом в антикорупційній законотворчості, а також і з тим, що у таких протиправних діях зацікавлені не тільки представники органів влади, а й бізнесмени та пересічні громадяни. Необхідність вирішення цих та інших проблем обумовлюють подальші дослідження щодо вироблення ефективної антикорупційної політики.

ДОТРИМАННЯ ЗАКОННОСТІ У ХОДІ РЕФОРМУВАННЯ МИТНИЦЬ

Дорофеева Лілія Максимівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та процесу, ДВНЗ Ужгородський національний університет

За класичним визначенням законотворчість — один із різновидів правотворчої діяльності, розглядається як діяльність уповноважених органів з прийняття, зміни, призупинення дії і скасування законів та підзаконних нормативно-правових актів[1]. В рамках дослідження останніх реформаційних процесів в сфері митної справи, хочемо звернути увагу на ту обставину, що здійснюватись має така діяльність саме «уповноваженими органами».

29 березня 2017 року з'явилась інформація щодо ухвалення урядом проекту чергової реформи ДФС, найневідкладнішим кроком якої мала стати ліквідація митниць в областях. Постанова КМУ «Про реформування деяких територіальних органів Державної фіскальної служби» під привабливими гаслами виконання рекомендацій міжнародних партнерів України пропонувала провести оптимізацію структури, у першу чергу, митних органів. На нашу думку, внесення кардинальних змін в організацію здійснення митної справи, визначену законами, у формі постанови КМУ є досить дискусійним з огляду на концептуальні засади формування державної митної політики.

Конституція України визначає, що засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи визначаються виключно законами України(ст. 92), а єдиним органом законодавчої влади в Україні є Парламент – ВР України (ст. 75). Відтак, виключно до його компетенції належить прийняття законодавчих актів, які мають найвищу юридичну силу і яким повинні відповідати нормативно-правові акти всіх інших державних органів. Компетенцію ВР України складають закріплені Конституцією України предмети відання та повноваження, необхідні для реалізації функцій Парламентом України [2, с. 36].

Чинний на сьогодні Митний кодекс України (ст. 546) визначає митницю як митний орган, який у зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на органи доходів і зборів, а її місце в структурі державних органів - як територіального органу центрального органу виконавчої влади. Принципове значення має положення вказаної норми, яке чітко визначає, що митниця здійснює свою діяльність на

території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (АР Крим; область; міста Київ, Севастополь), а окремі митниці можуть здійснювати свою діяльність на територіях двох чи більше адміністративно-територіальних одиниць або на всій території України. МКУ (ст. 7) однозначно констатує, що засади державної митної справи, у т.ч. правовий статус митних органів і процедури митного контролю та митного оформлення визначаються цим Кодексом та іншими законами України[3].

Крім ВР України правове регулювання діяльності митних органів здійснюється також і урядом нашої держави. Відповідно до ст. 113 Конституції України, КМУ є вищим органом у системі органів виконавчої влади (серед повноважень якого є організація і забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності та митної справи), який здійснює координацію діяльності міністерств, державних комітетів та відомств України, в тому числі і з питань митної справи. В.В.Ченцов підкреслює, що така управлінська діяльність відбувається в межах повноважень уряду [4, с. 124]. Аналогічні норми містяться і в п. 8) ст. 2 та ст. 20 ЗУ "Про Кабінет Міністрів України".

Згідно Регламенту КМУ здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, спрямовує, координує та контролює діяльність зазначених органів. Формою реалізації повноважень КМУ є видання у межах своєї компетенції постанов і розпоряджень на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов ВР. Крім того, з питань що мають важливе суспільне значення, Кабмін інформує громадськість про свою діяльність та залучає громадян до процесу прийняття рішень [5].

Поряд з цим, КМУ наділений правом законодавчої ініціативи (ст. 93 КУ), яке визнається початковою стадією законодавчого процесу. Дослідники європейського досвіду зауважують, що хоча прийняття законів загалом є прерогативою органу законодавчої влади, у конституціях багатьох європейських країн закріплено ряд положень, які звужують обсяг законодавчих повноважень членів відповідних парламентів (палат) та посилюють роль уряду в ініціюванні прийняття законів. урядом програми власної діяльності, схваленої законодавчим органом [6]. Однак, враховуючи, що у вітчизняній системі правового регулювання митних органів центральне місце належить Верховній Раді України, яка здійснює законодавче забезпечення митної справи в Україні [7, с. 85], сьогодні зміна основних положень Митного кодексу не може здійснюватись Кабміном.

Запропонований Мінфіном проект реформування ДФС (у першу чергу – її територіальних органів, що безпосередньо здійснюють митну справу) був представлений на розгляд КМУ без проведення процедури погодження з відповідними комітетами ВР та громадськістю попри те, що

запропонована трансформація суттєво вплине на організацію діяльності митних органів, що може негативно відобразитися на інтересах суб'єктів ЗЕД та громадян.

Несподіванкою реформа стала і для ДФС, про що свідчить рішуче заперечення щодо її впровадження з боку керівництва служби: виконуючий обов'язки Голови служби М.Продан заявив, що реформа по сценарію Мінфіна розбалансує роботу ДФС в цілому і митниці зокрема через порушення внутрішніх процесів відомства [8].

Не знайшла підтримки спроби реформаторів ліквідувати юридичні особи на регіональному рівні й у науковців, які вважають, що серед принципів організації та діяльності державного апарату не останню роль відіграють такі визначені Конституцією України та закріплені відповідними законами (в тому числі й Митним кодексом) принципи територіальності, спеціалізації та інстанційності [9].

Таким чином, порушення суб'єктності, порядку та процедури зміни норм митного законодавства суперечить принципу законності, а відтак є недопустимим. Реформування системи митних органів повинно проводитись виключно через внесення змін в Митний кодекс України.

Література:

- 1 Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / [Зайчук О. В. та ін. ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко]. - Київ : Юрінком Інтер, 2006. - 685 с.
2. Іванов О.В. Компетенція Верховної Ради України як суб'єкта адміністративно-правового регулювання митної справи / Вісник АМСУ: Серія «Право» – 2011. – № 2. – С. 32 – 37.
3. Митний кодекс України від 13.03.2012, ЗУ № 4495-VI.
4. Ченцов В. Організаційно-правові механізми державного управління митною справою // Державне управління та місцеве самоврядування. — 2010. — Вип. 3 (6). — С. 122–129.
5. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України. ПКМ від 18.07.2007 № 950.
6. Ковриженко Д. Правове регулювання законодавчого процесу: досвід країн ЄС та пропозиції для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: parlament.org.ua/Legislative_process_.pd.
7. Комзюк В. Т. Адміністративно-правовий статус митних органів України: дис. ... докт. юрид. наук : - Київ, 2014. – 446 с.
8. Калачова Г. Хроніки однієї реформи: що заважає перезавантажити ДФС/ Економічна правда. 10 квітня 2017. Електронний ресурс: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/04/10/623646>.
9. Мазур А., Приймаченко Д. Операція «Ліквідація», або Митна реформа від «драйвера»/ Главком 18 травня 2017 року/ Електронний ресурс

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СЕКТОРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Потапенко Христина Володимирівна
докторантка, Ягеллонський університет (Краків)

Види корупції різняться своїми характерними ознаками залежно від сфери в якій корупційні загрози виникають. Сектор безпеки та оборони вважається одним з найбільш закритих від суспільства, оскільки багато інформації не підлягає розголошенню. Закритість доступу до інформації стає свого роду захистом для осіб, які вчиняють корупційні дії у цьому секторі. Джон Джітонго, колишній постійний секретар з питань управління та етики в Кенії зазначав, що корупція знаходиться в основі державної неспроможності забезпечити державну безпеку.

Експерти Transparency International довгий час опрацьовували основні ризики виникнення корупції у сфері безпеки та оборони та її основні види. Ризики виникнення корупції поділяються на п'ять категорій: політичні, фінансові, кадрово-адміністративні, операційні та пов'язані з державними закупівлями. До політичних ризиків належить політика у сфері безпеки та оборони, бюджет оборони, організована злочинність, діяльність спецслужб, контроль експорту та зв'язок національних ресурсів та оборони. До фінансових належить управління та розподіл активів, таємні бюджети, підприємства власниками яких є військові та незаконні приватні підприємства. До операційних належать ігнорування корупції в країні, корупція під час здійснення військових місій, укладення договорів, діяльність приватних компанії безпеки та оборони. До кадрово-адміністративних належать діяльність керівних осіб, заробітна плата, цінності та стандарти, розрахунок винагороди, кадрові призначення та заохочення і військовий призов.

Щодо ризиків у сфері державних закупівель то вони поділяються на: технічні вимоги та специфікації, агенти (брокери), пакет фінансування, вплив виконавця, джерело фінансування, змова учасників торгів, зустрічні вимоги, укладення договору та його виконання, співвиконавці договору.

Політичні ризики полягають на впливі зацікавлених осіб чи груп осіб на національну політику безпеки та оборони. Важливим сприятливим чинником розвитку корупції у цій сфері є вже згадувана вище таємність рішень, оскільки багато з них не підлягають публікації та оприлюдненню. У державах, де є значні природні ресурси вони можуть експлуатуватися

саме за допомогою сил безпеки та оборони держави. Організована злочинність є ще одним елементом політичного ризику корупції у сфері безпеки та оборони, оскільки діяльність таких угруповань можливе лише у випадку корумпованої співпраці з органами безпеки. Організована злочинність часто не обмежується кордонами держави, наприклад контрабанда, здійснення якої неможлива без незаконного сприяння органами влади. Спеціальні служби (розвідка та контррозвідка) в огляду на свою діяльність збирають інформації важливу політичну та економічну інформації національного рівня. В даному випадку інформація є засобом корупційного бізнесу, який має вплив безпосередньо на безпеку та оборону держави. Експорт зброї завжди був гострим корупційним чинником, оскільки інформація про таку діяльність часто не підлягає розголошенню. Незаконний продаж зброї має вплив не лише на національну безпеку держави, яка продає зброю, але й на міжнародне гуманітарне право, права людини та сталий державний розвиток.

Фінансові ризики полягають у розтраті частки державного бюджету призначеного на сектор безпеки та оборони. Контроль за розподілом бюджетних коштів, зокрема зовнішніми аудиторами, є неможливим через специфіку діяльності цього сектору, а саме таємність інформації. Так само як і політичні ризики корупції у цьому секторі, фінансові ризики безпосередньо залежать від інформації. Замкнутість сектору та відсутність зовнішнього контролю дають змогу вчиняти корупційні дії з низьким рівнем ризику бути покараним. Фінансові ризики, що безпосередньо стосуються оборонного бюджету включають в себе розподіл активів та таємні бюджети безпеки та оборони. Щодо бюджетно-бізнесових ризиків, то це зайняття підприємницькою діяльністю особами, які займають військові посади. Такі особи можуть здійснювати підприємницьку діяльність не особисто, а за допомогою підставних осіб, але з огляду на займану посаду та доступ до інформації у сфері безпеки та оборони можуть це використовувати для приватного збагачення. Також, незаконний бізнес, коли приватні суб'єкти отримують дохід з державних активів. Поширеним є явище патронату представників сектору безпеки над приватним бізнесом. Такий вид корупції важко виявити через його надприбутковість для обох сторін та часто відсутність державних органів, які готові розслідувати такий вид корупції та доводити справу до логічного завершення, а саме покарання винних осіб.

Кадрово-адміністративні ризики це ризики основою яких є працівник сектору безпеки не залежно від посади та виконуваних обов'язків. З огляду на функції та можливості кадри сектору безпеки можуть використовувати своє становище для приватного збагачення. До вчинення корупційних дій осіб нижчого рангу може спонукати низька заробітна плата та малі хабарі. Малі, так звані повсякденні хабарі часто

вважаються нормою, звичною схемою діяльності представників адміністрації, їх легко приховати і часто громадяни, які звертаються до таких органів самі дають такі хабарі «за звичаєм» без жодних попередніх вимог зі сторони представників органу влади.

Поширеним є вчинення корупційних дій під час військового призову, оскільки особи, які не бажають служити у війську за визначену оплату незаконно звільняються від нього. Негативним аспектом такої корупції є не лише послаблення боєздатності війська, оскільки особи, які звільняються незаконно від призову не проходять військової підготовки, але й побічний чинник, чи призов осіб, які не повинні підлягати йому наприклад з огляду на стан здоров'я. Це виникає через необхідність військової адміністрації заповнити прогалину призову та представити необхідну статистику вищим органам влади. До корупційних ризиків керівних кадрів належить поведінка та діяльність керівних органів, наприклад, під час проведення реформ у секторі безпеки та оборони саме від діяльності керівних органів залежить їх реальне проведення та ефективність.

Щодо розрахунків винагороди та махінацій в цій сфері, а також призначення заохочень та нагород, то є цілий ряд корупційних дій пов'язаних з цим. Це незаконне зниження винагороди для рядових військових шляхом введення незаконних штрафів та покарань, виплата винагороди так званим «солдатам-привидам», непотизм, клієнтелізм, фаворитизм, хабарі за закриття дисциплінарних процесів та призначення нагород не за заслуги. Операційні ризики виникають у випадку проведення військових операцій на території держави. Часто державі в якій відбувається збройний конфлікт іноземні держави надають гуманітарну та військову допомогу, під час отримання та розподілу якої й може проявлятися корупція. Також, важливим ризиком є ігнорування корупції у державі, де проводиться військова операція чи є збройний конфлікт. Укладення договорів між суб'єктами військового та приватного сектору під час здійснення військових операцій також мають високі корупційні ризики через швидкі строки укладення таких договорів, поверхневий контроль, швидкі видатки та можливість списання отриманих матеріалів, оскільки під час військових операцій важко детально проконтролювати, наприклад, кількість використаних набоїв.

До ризиків найвищого рівня корупційних загроз належать державні закупівлі у сфері безпеки та оборони. Корупційні загрози проявляються на етапі створення державної політики у сфері закупівель, встановлення процедур здійснення закупівель та вимог до учасників. Корупція може виникати на етапі оголошення торгів, процесі подання заявок, аналізу поданих заявок та вибору переможця торгів, підписання договору з переможцем та виконання договору. З огляду на наведені факти, вплив

корупції на безпеку та оборону держави важко переоцінити. Боротьба з корупцією у цьому секторі є беззаперечною запорукою національної та міжнародної безпеки.

Література:

1. Building integrity and countering corruption in defense and security. Transparency International, 2011.
2. Building Transparency and Reducing Corruption in Defense / Mark Pyman, Peter.
Foot, Philipp Fluri (Eds.). — Луганськ: «Книжковий світ», 2008. — 80 с .
3. Pyman M. A practitioner's experience of facilitating corruption reform in national defense and security organizations. Berlin, 2015.

Науковий керівник: Prof. dr hab. Wojciech Załuski

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЯК ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Рибак Микола Сергійович

аспірант, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Демократичні перетворення, що почалися із здобуттям незалежності, призвели до запровадження в українській державі нової ідеології в діяльності, насамперед, органів публічної влади, коли влада, реалізуючи призначення демократичної соціальної правової держави, створює умови для реалізації прав і свобод громадян[1, с. 350–351]. У свою чергу інтеграція України в європейський правовий простір висуває на порядок денний необхідність запровадження стандартів діяльності публічної адміністрації на основі досвіду провідних країн Європейського Союзу. Одним із найважливіших напрямів реформування адміністративного законодавства, який би дозволив привести його до міжнародних стандартів і взагалі до якісно нового рівня є, на наш погляд, його адаптація до законодавства Європейського Союзу. Важливість цього процесу очевидна і беззаперечна. Досвід демократичних перетворень, які відбувались у країнах Європи, дозволить Україні реформувати систему адміністративного законодавства відповідно до стандартів реальної демократії та соціально орієнтованої держави. Першим суттєвим кроком на шляху адаптації адміністративного законодавства до законодавства Європейського Союзу було підписання 14 червня 1994 р. Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством та державами-членами. Системного ж характеру

адаптація набула після ухвалення Закону України від 18 березня 2004 р. «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Цього ж року Указом Президента України була ухвалена Концепція адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу, яка визначила шляхи вдосконалення державної служби відповідно до загальних засад її функціонування у державах ЄС[2, с. 171].

Прагнення до руху в напрямку європейських стандартів на українському адміністративному просторі знайшли відбиття в Концепції адміністративної реформи в Україні, яка сформулювала його мету – поетапне створення такої системи державного управління, що забезпечить становлення України як високорозвиненої, правової, цивілізованої європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури та демократії – і визначила заходи її досягнення, які ґрунтуються на вироблених світовою практикою принципових засадах функціонування виконавчої влади[3, с. 10].

Впровадження європейських стандартів адміністративної юстиції і дотримання їх суб'єктами публічної адміністрації, є однією із передумов інтеграції України в європейський правовий простір. Зокрема однією з основних цілей національного реформування адміністративного права виступає його наближення до європейських стандартів діяльності публічної адміністрації[4, с. 11].

Особливо така тенденція більш активно проявляється після підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, перші розділи якої стосуються загальних принципів, політичного діалогу і реформ, зближення зовнішньої політики і безпеки, а також юстиції. Підписані Україною міжнародні угоди, які ратифіковані Верховною Радою України покладають на Україну зобов'язання, пов'язані із євроінтеграційними процесами, а саме привести вітчизняне законодавство та правозастосовну діяльність суб'єктів публічної адміністрації у відповідність до міжнародних та європейських стандартів, що може бути досягнуто через запровадження у сферу їх функціонування адміністративних процедур.

В європейських країнах уніфікації та стандартизації правил та процедур взаємостосунків органів публічної адміністрації з громадянами приділяється надзвичайна увага, що власне, і пояснює наявність чималої кількості нормативних актів, присвячених регулюванню процедурного аспекту функціонування публічної адміністрації[5, с. 14].

У зв'язку з цим і Україна має розвивати «процедурний» сегмент свого адміністративного законодавства України, базуючись на відповідних нормативних рішеннях провідних європейських регіональних організацій – Ради Європи та ЄС, які сьогодні виступають «лідерами» у

процесі систематизації та кодифікації європейських принципів та стандартів у сфері діяльності публічної адміністрації, її взаємовідносин з громадянами[6, с. 82].

До прийняття у 2005 році Кодексу адміністративного судочинства України, у випадках виникнення публічно-правового спору, такий спір здебільшого вирішувався шляхом подання скарги до вищого органу публічної адміністрації чи/або її посадової особи, тобто із застосуванням норм адміністративно-процедурного законодавства. Введення у дію Кодексу адміністративного судочинства України, призвело до того, що у випадках виникнення публічно-правового спору, такий спір здійснюється передусім через звернення до адміністративного суду. Проте потреба захисту прав, свобод та охоронюваних законом інтересів фізичних і юридичних осіб у відносинах з суб'єктом публічної адміністрації повинна виникати тільки у випадку, якщо суб'єкт публічної адміністрації, його посадова особа не забезпечили належну реалізацію цих прав. Потреба врегулювання публічно-правового спору шляхом досудового врегулювання спору не втратила своєї актуальності й на сьогодні.

На порядку денному сьогодення актуального значення набуває прийняття адміністративно-процедурного законодавства, яке може розв'язати проблемні питання вирішення публічно-правового спору без звернення фізичної або юридичної особи до адміністративного суду, шляхом позасудового його вирішення.

Необхідність законодавчого регулювання порядку діяльності органів публічної адміністрації, їх посадових осіб та інших суб'єктів, які законом уповноважені здійснювати владні управлінські функції, у їх відносинах із фізичними та юридичними особами не викликає сумнівів, а тому прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» дозволить: захистити права і охоронювані законом інтереси особи у відносинах із органами публічної адміністрації;полегшити проблему перевантаженості адміністративних судів;забезпечити публічний інтерес.

Література:

1. Світличний О. П. Адміністративні правовідносини у сфері земельних ресурсів України: проблеми теорії та практики правозастосування: монографія/ О. П. Світличний. – Донецьк: Державне видавництво «Донбас», 2011. – 410 с.
2. Компанієць І. М. Адаптація адміністративного законодавства до законодавства Європейського Союзу як запорука захисту прав людини/ І. М. Компанієць // Сучасна адміністративно-правова доктрина захисту прав людини : тези доп. та наук. повідомл. учасн. наук.-практ. конф., м. Харків, 17–18 квіт. 2015 року. – Х.: Право, 2015. – С. 170–173.

3. Колпаков В. К. Європейські стандарти адміністративного права/ В.К. Колпаков // Адміністративне право і процес. 2014. – № 3(9). – С. 6–14.
4. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право/за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К., 2007. – С. 9–32.
5. Тимощук В. П. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України/авт.-упоряд. В. П. Тимощук. – К., 2003. – 496 с.
6. Права громадян у сфері виконавчої влади: адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту/ В. Б. Авер'янов, М. А. Бояринцева, І. А. Кресіна та ін.; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К., 2007. – 588 с.

РОЛЬ СУДУ У ВИРІШЕННІ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ

Довжук Ігор Володимирович

доктор історичних наук, професор, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

Щодо ролі суду у вирішенні колективних трудових спорів, зазначимо, що хоча чинним законодавством України встановлене загальне правило позасудового вирішення колективних трудових спорів, виняток з цього правила становить вирішення колективних трудових спорів у випадку законодавчої заборони страйкування при неможливості врегулювання розбіжностей за допомогою Національної служби посередництва і примирення. Так, у ст. 25 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [1] визначаються дві умови можливого звернення із заявою про вирішення колективного трудового спору (конфлікту) до Верховного Суду Автономної Республіки Крим, обласного, Київського і Севастопольського міського суду: 1) законодавча заборона проведення страйку (ст. 24 вказаного Закону); 2) не врахування сторонами рекомендацій Національної служби посередництва і примирення щодо вирішення колективного трудового спору (конфлікту).

Одразу слід зауважити, що право на звернення до суду закріплюється не за сторонами спору, а за Національною службою посередництва і примирення, що, на наш погляд, не є доцільним. Як вважає О.Є.Сонін, така штучна правова конструкція, з одного боку, є недостатньо обґрунтованою з огляду на потреби суспільних відносин, а з іншого боку, – «істотно ускладнює правозастосування з огляду на вимоги процесуального законодавства. Йдеться про те, що особа, яка звертається до суду з позовною заявою, за Цивільним процесуальним кодексом може бути або особою, чиї права порушуються, не визнаються або оспоруються, а отже, – підлягають захисту, або представником такої особи. Як свідчить зміст Закону, Національна служба посередництва та примирення в даному випадку не належить ні до першої, ні до другої категорії осіб, що мають право на звернення до суду з позовом про захист права. Виникає і друге питання. Відповідно до ст. 119 ЦПК позовна заява має містити зазначення на позивача та відповідача... Національна служба не може бути позначена у позовній заяві як позивач, адже заява подається на захист прав сторони колективного трудового спору, а не власних прав Національної служби; не може ця Служба бути позначена і як представник позивача, адже звертаючись до суду Національна служба реалізує

закріплене за нею право на звернення до суду, а не право представляти чий-небудь інтереси в суді» [2, с. 167-168].

Право на звернення до суду у передбачених в ст. 25 Закону випадках має бути визнано за сторонами колективного трудового спору, котрі в межах позовного провадження набувають статусу позивача та відповідача. Що стосується Національної служби посередництва та примирення, то за нею доцільно було б визнати можливість взяти участь у цивільному процесі в якості третьої особи, що не заявляє самостійних вимог.

Визнання страйку незаконним є другим випадком участі суду у вирішенні розбіжностей працівників і роботодавця. У даному випадку суд бере участь у вирішенні колективного трудового спору, але спору не вирішує, оскільки предметом судового розгляду є не сама розбіжність, а є законність засобу її вирішення, а саме застосування працівниками страйку. Відповідно ст. 23 Закону питання законності проведення страйку ставиться у заяві роботодавцем. Як бачимо, розгляд питання щодо визнання страйку незаконним може ініціювати тільки роботодавець, за заявою якого суд визначає законність застосування працівниками такого крайнього засобу вирішення розбіжностей як страйк.

Щодо розгляду і прийняття рішення за заявою про визнання страйку незаконним, зазначимо, що суду відводиться семиденний строк, включаючи строк підготовки справи до судового розгляду. Цей строк є скороченим у порівнянні зі встановленим Цивільним процесуальним кодексом України строком розгляду заяв [3]. Однак семиденний строк розгляду і прийняття рішення про визнання страйку незаконним (законним) судом, як правило, порушується. Дійсно, розгляд справ про визнання страйку незаконним здійснюється у порядку цивільного судочинства. Однак існування спеціальної норми стосовно строку розгляду заяв про визнання страйку незаконним виключає можливість застосування загальної норми. Вирішити однозначно цю проблему можливо з прийняттям Трудового процесуального кодексу України.

Отже, навіть за відсутності за загальним правилом можливості вдатися до судового захисту в разі виникнення колективного трудового спору, стверджувати про виключення суду із суб'єктів, які сприяють вирішенню такого або вирішують такий, неможливо, оскільки виняток з правила становить вирішення колективних трудових спорів у випадку законодавчої заборони страйкування при неможливості врегулювання розбіжностей за допомогою Національної служби посередництва і примирення, а також вирішення судом питання щодо визнання страйку незаконним, коли спір працівників і роботодавців судом не вирішується, але рішення суду має вирішальне значення для цього.

Література:

1. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів конфліктів» (від 03.03.1998 № 137/98-ВР, зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/137/98-вр>
2. Сонин О.Е. Судовий захист учасників колективних трудових відносин // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадського. Серия «Юридические науки». Том 22 (61). – 2009. - № 1. – С.165-172.
3. Цивільний процесуальний кодекс України (від 18.03.2004 № 1618-IV, зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

**СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО І ЗЕМЕЛЬНОГО
ПРАВА В СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОЧИНІВ
ЩОДО ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК**

Ващенко Алла Василівна

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту №4 Національної академії внутрішніх справ

Стан економіки значною мірою залежить від наявності належно функціонуючого обороту земельних ділянок та іншої нерухомості. Законодавчі передумови для обороту землі введені Конституцією України, яка встановила гарантії права власності громадян і юридичних осіб на землю, закріпила принцип рівного захисту усіх форм власності [1].

Правочини відносяться до тих юридичних фактів, які є вольовими усвідомленими діями людей. Проте правова природа земельних правочинів у сучасній земельно-правовій науці досліджена недостатньо, що обумовлено тривалим існуванням правового режиму виключної власності держави на землю. І на сьогодні інститут земельного правочину перебуває в стадії формування, залишаючи чимало питань щодо застосування правочинів на практиці дискусійними.

На нашу думку, земельно-правові правочини, різновидом яких є двосторонні правочини – договори, мають змішаний правовий режим, оскільки їх укладення та реалізація регулюються нормами цивільного і земельного права України. Характерною ознакою правочину є взаємний інтерес сторін у встановленні, зміні чи припиненні цивільних прав і обов'язків. Цей інтерес може виражатися в бажанні однієї сторони одержати грошову чи іншу компенсацію за передані нею права й обов'язки іншій стороні. Така компенсація може носити й нематеріальний характер, наприклад, якщо мова йде про дарування. Земельні правочини реалізуються відповідно до встановлених процесуальних вимог. Так, земельні правочини укладаються в письмовій формі та засвідчуються рішеннями відповідних державних органів. У зв'язку з цим виділяються загальні та спеціальні правила земельних правочинів.

До земельних договорів не відносяться дії, пов'язані з примусовою зміною або припиненням прав на земельні ділянки (викуп землі для суспільних потреб, реквізиція, конфіскація і націоналізація). Не відносяться до земельних договорів і дії щодо розмежування земель державної і комунальної власності, та дії щодо виділення земельної частки із спільної земельної ділянки. За результатами дослідження можна

сформулювати визначення земельних правочинів як активних правомірних дій фізичних і юридичних осіб, що вчиняються під контролем держави і спрямовані на встановлення, зміну чи припинення їх прав та обов'язків щодо земельних ділянок, включених у цивільний оборот. З розширенням сфери застосування цивільно-правових договорів у регулюванні земельних відносин постала проблема розмежування предметів правового регулювання цих відносин нормами цивільного та земельного права.

При аналізі співвідношення земельного і цивільного законодавства нерідко виникає питання про пріоритет того чи іншого з них у регулюванні земельних відносин. Основні параметри співвідношення цивільного і земельного законодавства можна визначити шляхом аналізу регулюючої спрямованості цивільно- і земельно-правових норм. Так, ряд положень ЦК України про право власності й інші речові права цілком застосовні і до права власності та інших прав на землю. Що стосується регулювання обороту землі, тобто переходу земельної ділянки від однієї особи до іншої, то це є прерогативою головним чином цивільного законодавства [2]. А підстави та порядок припинення права власності й інших речових прав на земельні ділянки повинні визначаються виключно нормами земельного законодавства.

Система правового регулювання цивільно-правових договорів щодо землі в Україні базується як на нормах цивільного, так і на нормах земельного законодавства. При виникненні колізій між загальними і спеціальними нормами застосовуються останні [3, с.11-13]. Іншими словами, норми земельного права повинні мати пріоритет перед нормами цивільного права. Однак, наявні у земельному законодавстві прогалини у регулюванні земельних правочинів повинні, на наш погляд, усуватися за рахунок норм цивільного законодавства, регулюючий інструментарій якого розроблений фундаментальніше, ніж інструментарій земельного права.

При розмежуванні сфери застосування норм цивільного і земельного права у регулюванні земельних правочинів слід виходити з того, що норми земельного права мають адміністративно-правовий характер, оскільки вони не призначалися для регулювання обороту землі; цивільне право, навпроти, спеціально пристосоване для регулювання майнового обороту незалежно від складу об'єктів. Однак, цивілістичний підхід у даному випадку не повинен, на наш погляд, привести до перетворення земельного права в різновид цивільного права, предметом якого є земельні відносини. При цьому слід, на нашу думку, з одного боку, уникати протиріч з цивільним правом, а з іншого боку - не допустити ігнорування в правовому регулюванні специфіки землі як особливого об'єкта суспільних відносин. Вирішення цього двоєдиного завдання залежить від

законодавчої техніки і від результатів наукових розробок фахівців науки земельного і цивільного права. На наш погляд, необхідно було б закріпити в Цивільному кодексі України положення про те, що земельні відносини регулюються нормами Земельного кодексу України з урахуванням норм Цивільного кодексу України, які застосовуються в частині, в якій ці відносини не врегульовані нормами Земельного кодексу України.

Література:

1. Конституція України. – К.: Істина.- 2017
2. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. розробників Цивільного кодексу України. — К. : Істина. — 928 с.
3. Цивільно-правові угоди щодо землі /Авт.-упоряд.: Артеменко В.П., Врублевський О.С. — К. Інст. гром. сусп-ва: ТОВ «ІКЦ Леста», 2005, — 36 с.

Науковий керівник: Полішко Наталія Леонідівна, доцент кафедри цивільного права і процесу НАВС

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Пелих Роман Романович

студент II курсу, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

Екологічне право є відносно молодого, але швидко прогресуючою галуззю правничої науки, яка спрямована на законодавче забезпечення екологічної діяльності держави та захист прав людини на сприятливе довкілля.

Дослідженню загальних питань становлення і розвитку екологічного права України присвячені наукові праці багатьох вчених-правників, зокрема Б.В. Єрофєєва, В.В. Петрова, В.Л. Мунтяна, Ю.С. Шемшученка та інших.

Розглядаючи екологічне право України через призму її історико-правового розвитку, можна виділити наступні етапи [1]:

1. Період Київської Русі та Галицько-Волинського князівства (IX-XI ст.) Цей період можна вважати початком історичного формування нормативно-правової бази на території України. Вперше про охорону лісів згадується у законах Ярослава Мудрого «О церковних судах й земських ділах», у яких мала місце лісоохоронна стаття. У нормах Руської правди (1016 року) певна увага приділялася охороні територій ловів та угідь, на яких проводилися полювання. В XI ст. бобер цінився дорожче двох корів і

навіть життя людини. Були введені правила, якими регулювався промисел диких птахів, гусей, качок, а поряд із заходами охорони мисливських угідь, володінь і окремих цінних видів звірів – встановлювалась охорона земель типу заповідників.

2. Литово-Польська доба (XIV-XVII ст.) У цей період знайшло своє продовження регулювання охорони природи державою. Наприклад, Литовський статут брав під охорону звірів і птахів. За крадіжку або вбивство лебедя чи зруйнування його гнізда передбачалося накладання штрафу. У «Судебнику короля Казимира Ягелловича, даному Литві 1468, лютий 29» зокрема у дев'ятому розділі «Про лови, про пущі, про бортне дерево» було приділено увагу питанням полювання, рибальства, використання вод, плати за користування об'єктами природи.

3. Козацько-гетьманська держава (XVII – XVIII ст.) Охорона природі в Запорізькій Січі проявлялася, насамперед, у збереженні і раціональному використанні природних ресурсів. Характерною ознакою правової охорони природних об'єктів було обмеження кола осіб, які мали право використовувати природні ресурси. Користуватися лісовими ресурсами у Запорізькій Січі для власних потреб мали право лише козаки та піддані Війська Запорозького. Сторонні особи отримували таке право лише з дозволу Коша або кошового отамана. У 1722 році вперше створюється лісове управління і служба контролю за використання лісових ресурсів. А у 1718-1719 роках були видані акти, що забороняли вивіз сміття у річки, протоки. За порушення цих правил як покарання застосовувала смертна каторга.

4. Період Російської держави (кінець XVIII – початок XX ст.) У цей період правові заходи, що регулювали добування промислових звірів були зумовлені причинами екологічного характеру, що було зумовлено збіднінням природних ресурсів. В. Л. Мунтян зазначив, що, якщо при Івані Грозному не відчувалося не достатку в дичині, то вже за часів Олексія Михайловича (1645-1676 рр.) становище змінилося в гірший бік. За царювання Петра I природоохоронні заходи здійснювалися з жорстокою рішучістю, зокрема за порубку лісів в заповідниках карали смертю. У 1703 році були заповідані дубові ліси, у тому числі Леонтіїв Яр у Харківській губернії, а в 1710 році вийшов указ про охорону лісів вздовж берегів річок. Але петровські закони зачіпали інтереси поміщиків, тому указом Катерини II 1782 року поміщикам було дозволено користуватися лісом «як завгодно їх милості». Початком широкого руху за охорону природи в Україні стало засідання Московського товариства дослідників природи 1905 року. Цей рух набрав організованої форми у 1910 році, коли за ініціативи П.Ф. Баука у Верхній Хортиці виникає перше товариство охорони природи на території України під назвою «Охоронці природи».

Цей рух, що швидко поширювався містами України перервала Перша світова війна.

5. Період СРСР (1971-1991 рр.) З цього періоду екологічна функція держави починає набирати масштабів. Три законодавчі акти – Декрет «Про землю», «Декларація прав трудящого і експлуатованого народу» і Декрет «Про націоналізацію» – передбачали припинення приватної власності на землю і природні ресурси. З квітня 1919 року почали вживатися термінові заходи щодо охорони курортів Кримського півострова, Одеси, Бердянська. Значні території віддаються під заповідники. Зі становленням радянської влади починають видаватися союзні закони з питань охорони природи загальнодержавного значення: Гірничі положення СРСР, Загальні начала землекористування та землевпорядження тощо. Після Великої Вітчизняної війни питання екології стають одними з найактуальніших. У цей період приймаються такі важливі нормативні акти як постанова Ради Міністрів УРСР «Про охорону природи на території Української РСР» і спільна постанова ЦК Комуністичної партії України і Ради Міністрів «Про заходи по поліпшенню охорони природи Української РСР», в яких відбувалася тенденція до посилення процесу остаточного становлення природоохоронної функції держави. Вважається, що саме з другої половини ХХ ст. дістало свого законодавчого закріплення наукове обґрунтування проблеми захисту довкілля.

6. Період сучасної Української держави (1991 рік – теперішній час) Правові засади регулювання екологічних правовідносин було закладено ще у Декларації про державний суверенітет від 16.07.1990 року, в якій окремим розділом «Екологічна безпека» визначалося, що Україна дбає про екологічну безпеку громадян, про генофонд народу тощо. Видається низка фундаментальних законів «Про охорону навколишнього середовища» (1991), «Про природо-заповідний фонд» (1992), «Про Червону Книгу України» (2002) тощо.

З прийняттям Конституції України було вперше на конституційному рівні закріплено обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку, право кожного на безпечне довкілля, встановлено для кожного обов'язок не заподіювати шкоду природі.

Отже, підсумовуючи все вищенаведене, можна стверджувати, що розвиток екологічного права в Україні має давню історію та різні погляди щодо класифікації періодів. Але можна сказати одне, що розвиток екологічного права ще не досяг своєї вершини, бо екологічні функції держави продовжують розвиватися і вдосконалюватися.

Література:

1. Бондарь А. Историчні етапи становлення та розвитку екологічного права України / А. Бондарь // История. Охрана природы. Экология. – 13.02.2016. – Режим доступу: <http://kursak.net/istorichni-etapi-stanovlennya-ta-rozvitku-ekologichnogo-prava-ukra%D1%97ni/>.
2. Баб'як О.С. Екологічне право України: Навчальний посібник / О.С. Баб'як, П.Д. Біленчук, Ю.О. Чирва. – К.: Атака, 2000.
3. Кобрін А.Є. Проблеми кодифікації екологічного законодавства та Екологічний кодекс України // Реферат з курсу «Екологічне право України». – К., 2012. – 16 с.
4. Офіційний сайт Верховної Ради України // Законодавство України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/15-93>.

Науковий керівник: Щербина Євген Миколайович, доцент,
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

**ПРАВОВІДНОСИНИ ФІНАНСОВОГО ТА ЦИВІЛЬНОГО
ПРАВА В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

Гордєєва Ольга Іллівна

Харківський автомобільно-дорожній технікум

Як відомо, фінансове право — це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з діяльністю держави по формуванню й виконанню державного бюджету, з грошовим обігом, банківськими операціями, кредитами, позиками, податками. Суб'єктами цих відносин, окрім органів держави, виступають всі юридичні та фізичні особи.

Фінансове право тісно пов'язане з цивільним правом. Адже фінансові відносини є майновими відносинами, оскільки їх безпосереднім об'єктом є централізовані та децентралізовані фонди коштів. Цивільне право також регулює майнові відносини, проте між юридично рівними суб'єктами за допомогою диспозитивного методу правового регулювання. Незважаючи на різний метод і предмет правого регулювання вказаних галузей, є такі сфери фінансової діяльності, які впорядковуються одночасно як нормами фінансового, так і нормами цивільного права (наприклад, кредитні відносини, відносини у сфері страхування, грошового обігу, розрахунків тощо).

Якщо нормою права прямо або опосередковано встановлюються суб'єктивні права і юридичні обов'язки одного суб'єкта (суб'єктів) і кореспондуючі їм суб'єктивні права і юридичні обов'язки іншого суб'єкта (суб'єктів) цих суспільних відносин, значить ця норма права таке відношення регулює.

Наприклад, норми фінансового права здійснюють визначальний вплив на цивільні відносини між комерційними банками та позичальниками. Враховуючи те, що комерційний банк у процесі діяльності використовує грошові фонди, які мають публічне значення (кредитні ресурси), і одночасно знаходиться у фінансово-правових (з Національним банком) та цивільно-правових (з позичальниками) відносинах, правотворчий орган покладає на комерційні банки фінансово-правові обов'язки, які приписують їм діяти певним чином в процесі проведення кредитних операцій. Комерційний банк під час укладення та виконання кредитного договору не може не виконувати свої фінансово-правові обов'язки (обов'язки щодо дотримання економічних нормативів, щодо формування резерву під кредитні ризики, дотримання прямих кредитних обмежень тощо), які значною мірою зумовлюють як

матеріальний, так і юридичний зміст його цивільно-правових відносин із позичальником.

Аналогічним чином норми фінансового права, що встановлюють порядок та умови використання бюджетних коштів впливають на відносини щодо витрачання цих коштів розпорядниками. Наприклад, договір підряду на ремонт приміщення, що укладений бюджетною установою, не втрачає цивільно-правової природи, але сама можливість укладення такого договору залежить від реалізації фінансово-правових відносин щодо затвердження відповідної статті витрат у кошторисі бюджетної установи.

Будь який договір юридичної або фізичної особи з фінансовою установою є правочином, тому при викладанні студентам дисципліни «Фінансове право» на відділенні «Правознавство» акцентується увага на те що, при формулюванні в ч. 1 ст. 203 Цивільного кодексу України загальних вимог, додержання яких є необхідним для чинності правочину, законодавець виходив з того, що згідно з ч. 1 ст. 202 ЦК України правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Тому, юридичний зміст правочину, тобто цивільні права та обов'язки, можуть регулюватися та повинні не суперечити саме цивільному, а не фінансовому або іншому галузевому законодавству.

Саме цивільне право регулює відносини, реалізація яких передбачає досягнення певних господарських результатів. Після одержання таких результатів починає діяти фінансове право, що визначає розміри й порядок сплати відповідних платежів, санкції за ухиляння від сплати податків, зборів тощо. Таким чином, фінансове право підключається до відносин, що регулюються цивільним правом.

ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Шпомер Алла Іванівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного, господарського права та процесу Чернігівського національного технологічного університету

Книш Юлія Олегівна

студентка юридичного факультету Чернігівського національного технологічного університету

Правосуб'єктність є однією з методологічних та основоположних категорій сучасної науки як господарського, так і цивільного права, що визначає правовий статус суб'єкта господарських правовідносин та надає йому господарсько-правову можливість і спроможність бути учасником господарських правовідносин.

Саме тому, аналіз правосуб'єктності страхових компаній, правового регулювання діяльності страховиків та ефективного розвитку фінансової системи і її стабільності є актуальним в сучасних умовах, як у теорії так і на практиці[1, с. 16]. Актуальним на сьогодні є також питання правосуб'єктності страхових компаній[2, с. 89].

Метою статті є аналіз правового регулювання правосуб'єктності страхових компаній в Україні.

В сучасних умовах страхування регламентується, насамперед, як особлива фінансова послуга, яка забезпечує оцінку та страхування ризиків і фінансового відшкодування втрат від їх настання.

Необхідно зазначити, що правове становище страхових компаній регулюється ст. 352-355 Господарського кодексу України (далі – ГК України) та главою 67 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України).

Згідно зі ст. 352 ГК України страхування визначається як вид діяльності спеціально уповноважених державних організацій та суб'єктів господарювання (страховиків), пов'язаний з наданням страхових послуг юридичним особам або громадянам (страхувальникам) щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання визначених законом чи договором страхування подій (страхових випадків), за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів[3]. Як вбачається, з даного визначення, особливу функцію в сфері страхової діяльності відіграють саме страховики.

В Україні страховиками визнаються фінансові установи, утворені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з

додатковою відповідальністю згідно з Законом України «Про господарські товариства» з урахуванням особливостей страхового законодавства, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності. Учасників страховика повинно бути не менше трьох.

Актуальним вбачається питання виникнення правосуб'єктності страхової компанії. Спочатку правосуб'єктність в цілому ототожнювалася з правоздатністю. Проте, вже у другій половині 50-х рр.. ХХ століття виникає теорія, яка визначає, що правосуб'єктність складається з двох елементів: правоздатності та дієздатності. В свою чергу, радянська дослідниця Р. Халфіна виділяє три елементи правосуб'єктності: правоздатність, дієздатність і компетенцію[4, 133]. Щоправда, з останньою думкою складно погодитись, оскільки компетенцію, на нашу думку, необхідно вважати складовою дієздатності.

Взагалі, правосуб'єктність означає здатність суб'єкта господарювання своїми діями набувати суб'єктивних прав та обов'язків, що є змістом господарських правовідносин. Вона має абстрактний характер, та є потенційною здатністю бути учасником господарських правових відносин. При цьому, правосуб'єктність є не природженою, а суспільно-правовою властивістю, а її набуття визнається державою за певною особою. Визнаючи особу правосуб'єктною, держава встановлює критерії визначення її здатності до певного виду діяльності[7, с. 66].

Так, на думку М. Федорова, правосуб'єктність страхувальника виникає з моменту його реєстрації як платника страхових внесків [8, с. 169]. Ми не погоджуємось з такою точкою зору, оскільки вважаємо, що правосуб'єктність виникає з моменту державної реєстрації юридичної особи в порядку передбаченому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»[9] та одержання ліцензії на здійснення страхової діяльності.

Що стосується спеціальної правосуб'єктності, то відповідно до ст. 353 ГК України страховики здійснюють страхову діяльність лише за умови одержання ліцензії на право проведення певного виду страхування. Страховик має право займатися лише тими видами страхування, які визначені в ліцензії. Слід зауважити також, що такі поняття, як «страховик», «страхова компанія», «страхова організація» та похідні від них дозволяється використовувати у назві лише тим юридичним особам, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності. Тому, виходячи з цього, вищевказані терміни необхідно вважати тотожними.

Варто зазначити, що страховою компанією може бути будь-яка юридична особа, яка наділена спеціальною правосуб'єктністю, яка відмінна від загальної правосуб'єктності фізичних та інших юридичних осіб. Таким чином, страховиком може бути особа, яка відповідає ознакам

юридичної особи і згідно з законодавством та установчими документами володіє спеціальною страховою правосуб'єктністю[6].

В свою чергу, спеціальна правосуб'єктність страхових компаній виявляється в тому, що страховик має право здійснювати тільки діяльність, що відповідає меті, а саме ведення страхової діяльності. А тому, з урахуванням досвіду попередніх років діяльності страхових організацій і виявлених зловживань, в Законі України «Про страхування» передбачено, що предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестрахування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням. При цьому, в законі дозволяється виконання зазначених видів діяльності у вигляді надання послуг для інших страховиків на підставі укладених угод про сумісну діяльність[7].

Обов'язки страховика визначені в ст. 988 ЦК України:

- 1) ознайомити страхувальника з умовами та правилами страхування;
- 2) протягом двох робочих днів, як тільки стане відомо про настання страхового випадку, вжити заходів щодо оформлення всіх необхідних документів для своєчасного здійснення страхової виплати страхувальникові;

- 3) у разі настання страхового випадку здійснити страхову виплату у строк, встановлений договором;

- 4) відшкодувати витрати, понесені страхувальником у разі настання страхового випадку з метою запобігання або зменшення збитків, якщо це встановлено договором;

- 5) за заявою страхувальника у разі здійснення ним заходів, що зменшили страховий ризик, або у разі збільшення вартості майна внести відповідні зміни до договору страхування;

- 6) не розголошувати відомостей про страхувальника та його майнове становище, крім випадків, встановлених законом [10].

Що стосується прав страховика, то згідно ст. 991 ЦК України страховик має право відмовитися від здійснення страхової виплати у разі:

- 1) навмисних дій страхувальника або особи, на користь якої укладено договір страхування, якщо вони були спрямовані на настання страхового випадку, крім дій, пов'язаних із виконанням ними громадянського чи службового обов'язку, вчинених у стані необхідної оборони (без перевищення її меж), або щодо захисту майна, життя, здоров'я, честі, гідності та ділової репутації;

- 2) вчинення страхувальником або особою, на користь якої укладено договір страхування, умисного злочину, що призвів до страхового випадку;

- 3) подання страхувальником завідомо неправдивих відомостей про об'єкт страхування або про факт настання страхового випадку;

4) одержання страхувальником повного відшкодування збитків за договором майнового страхування від особи, яка їх завдала;

5) несвоєчасного повідомлення страхувальником без поважних на те причин про настання страхового випадку або створення страховикові перешкод у визначенні обставин, характеру та розміру збитків;

6) наявності інших підстав, встановлених законом.

Договором страхування можуть бути передбачені також інші підстави для відмови здійснити страхову виплату, якщо це не суперечить закону[10].

Таким чином, страхова компанія має загальну і спеціальну правосуб'єктність. Аналіз особливостей загальної і спеціальної правосуб'єктності страхової компанії, зокрема прав і обов'язків страховика, дозволяє зробити висновок, що правосуб'єктність страхової компанії можна визначити як здатність своїми діями набувати суб'єктивних прав та обов'язків, які є змістом господарських правовідносин та здійснювати тільки ту діяльність, що відповідає меті, а саме ведення страхової діяльності.

Література:

1. Кашкарьова О. В. Історико-правовий аналіз страхування як ланки фінансової системи / О. В. Кашкарьова // Право і Безпека. - 2011. - № 5. - С. 16-20.
2. Самілик Л. О. Співвідношення понять "суб'єкт права", "особа", "суб'єкт правовідносин", "учасник відносин" / Л. О. Самілик, Л. П. Корбут // Право і суспільство. - 2016. - № 1. - С. 89-93.
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України від 02.05.2003 – 2003 р., № 18, стаття 144.
4. Халфіна Р.О. Загальне вчення про правовідносини. М.: Юрид. лит., 1974. – 348 с.
5. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 18, ст. 78.
6. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / О. А. Беяневич, НЗ4 О. М. Вінник, В. С. Щербина [та ін.]; за заг. ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. — 3-тє вид., перероб. і допов. — К. : Юрінком Інтер, 2012. — 776 с.
7. До питання про статус страхувальника як суб'єкта правовідносин загальнообов'язкового соціального страхування / С. Сільченко // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 11. — С. 65-68.
8. Федоров М. Ю. Теоретические проблемы правового регулирования социального страхования: Дис. ... д-ра юрид. наук. - СПб., 2003. - 362 с.

9. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003 № 755-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31-32, ст.263
10. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Офіційний вісник України від 28.03.2003. – 2003 р., № 11, стор. 7, стаття 461.

ДЕМОКРАТИЧНА ТА ПРАВОВА СУТЬ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ СТОРІН У СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ

Музичук Катерина Сергіївна

*кандидат юридичних наук, доцент, помічник судді Апеляційного суду
Рівненської області*

Принцип рівності сторін у судовому розгляді відноситься до демократичних, так як сприяє забезпеченню однакових умов сторонам у судовому процесі (особі і державі). Демократичність і правову суть цього принципу встановлювали шляхом вивчення рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ або Суд). Помічено: у різних прецедентах ЄСПЛ цей принцип перебуває у постійному розвитку, взаємозбагачується і уточнюється відповідно до вимог сьогодення.

На думку Суду, цей принцип «вимагає, щоб кожній стороні надавалася можливість представляти справу в таких умовах, які не ставлять цю сторону у суттєво не вигідне становище відносно другої сторони» [1, п.38]. Іншим прецедентом Суд визначає розглядуваний принцип як «один із складників ширшої концепції справедливого судового розгляду – передбачає, що кожна сторона повинна мати розумну можливість представляти свою сторону в умовах, які не ставлять її в суттєво менш сприятливе становище в порівнянні з опонентом» [2, п.26; 3, п.26; 4, п.33; 5, п.28].

Розвиваючи цей же принцип «Суд постійно підкреслює, що принцип рівності сторін є одним із елементів зазначеної концепції справедливого судового розгляду і вимагає того, щоб кожній зі сторін процесу була надана розумна можливість викласти свою позицію при таких умовах, які не ставили б цю сторону в суттєво не вигідне становище по відношенню до протилежної сторони» [6, п.72]. У цьому прецеденті Суд переходить від вислову «передбачає» до вислову «вимагає», що підсилює обов'язковість процесуальної міри.

Практика Суду, яка відображає принцип рівності сторін у судовому розгляді, нами узагальнена блок-схемою, зображеною на рис. 1.

Рис. 1. Практика Суду, яка відображає принцип рівності сторін у судовому розгляді

Отже, як і будь-який із принципів ЄСПЛ, розглядуваний принцип рівності сторін у судовому розгляді є динамічний. Його динамізм викликаний тим, що умови сьогодення не повинні впливати на відхилення судочинства від демократичного курсу. Сказане ілюструє динамічність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [7] (основного документу, який стоїть на варті демократії). Не врахування Конвенції і принципів ЄСПЛ призводить до того, що вітчизняні суди, спираючись на усталене (незмінне) писане право породжують відхід від демократії: суди не завжди в змозі захистити права людини.

Література:

1. Рішення ЄСПЛ від 23 жовтня 1996 р. у справі «Анкерл проти Швейцарії» [Ankerl v. Switzerland] (заява № 17748/91).
2. Рішення ЄСПЛ від 15 травня 2008 р. у справі «Надточій проти України» [Nadtochiy v. Ukraine] (заява № 7460/03).
3. Рішення ЄСПЛ від 12 жовтня 1992 р. у справі «Т. проти Італії» [T. v. Italy] (серія А, № 245-С).
4. Рішення ЄСПЛ від 28 серпня 1991 р. у справі «Ф.С.Б. проти Італії» [F.C.B. v. Italy] (серія А, № 245-С).
5. Рішення ЄСПЛ від 8 червня 2006 р. у справі «Кайя проти Австрії» [Kaaya v. Austria] (заява № 54698/00).
6. Рішення Великої палати ЄСПЛ від 7 червня 2001 р. у справі «Кресс проти Франції» [Kress v. France] [GC] (заява № 39594/98).
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів №№ 11 та 14 з Протоколами №№ 1, 4, 6, 7, 12 та 13. – Страсбург: Секретаріат Європейського суду з прав людини. – 2010. – 24 с – (Український переклад).

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ВИБІРКОВОЇ ПЕРЕВІРКИ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Чишко Катерина Олександрівна

*кандидат юридичних наук, Харківський національний університет
внутрішніх справ*

Закоморний Ярослав Олегович

*курсант 3-го курсу факультету № 2, Харківський національний
університет внутрішніх справ*

В Україні проводиться масштабна реформа Міністерства внутрішніх справ, одними з основних цілей якої є: збільшення рівня довіри населення до поліції; кардинальна зміна її організаційної роботи; зниження рівня злочинності. Разом з тим у законодавстві, що регулює діяльність поліції не достатньо повно окреслені права правоохоронців, через що під час роботи поліції виникають певні курйозні ситуації. Наприклад, поліцейський запідозривши, що водій знаходиться в стані алкогольного сп'яніння, згідно діючого законодавства, не має права зупинити його (водія) доки він не порушить правила дорожнього руху, хоча п.п. а п. 2.9. Правил дорожнього руху водієві забороняється керувати транспортним засобом (далі - ТЗ) у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння[1]. Між іншим «нетверезий водій» може стати причиною дорожньо-транспортної пригоди (далі - ДТП), у тому числі з летальними наслідками. Зазначеної ситуації можна було б уникнути маючи в національному законодавстві таку підставу зупинки ТС як, наприклад поширену в країнах Європейського Союзу, вибірку перевірку.

В зарубіжних країнах вибірка перевірка являється достатньо поширеним явищем, яке застосовується не лише за для виявлення водіїв, які керують ТЗ у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Наприклад, фінляндські поліцейські використовують вибірку перевірку автомобілів для забезпечення безпеки аеропортів, у разі надходження повідомлення про будь-яку загрозу масштабного характеру за участю додаткових патрулів поліції. Поліція може перевірити кожен автомобіль або через один і так далі - це залежить від ступеню загрози[1].

Також вибірка перевірка є невід'ємним заходом французької поліції, яка теж здійснює її задля забезпечення безпеки населення. Це дозволяє звести імовірний ризик виникнення небезпеки до мінімуму та забезпечити публічну безпеку в аеропортах, на залізницях, основних автомагістралях тощо[2].

Окрім, вибіркової перевірки поліція в інших країнах дуже часто проводить рейди, під час яких зупиняє всі машини на окремій ділянці дороги і перевіряє водіїв на наявність алкоголю в крові чи тиску і глибину протектора шин. Проведення подібних «поліцейських перевірок» є законною підставою для зупинення ТЗ - вони передбачені нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність поліції Фінляндії, Франції, Нідерландів тощо. Така зарубіжна практика вже врятувала сотні життів людей.

У той же час чинним законодавством України не передбачено застосування поліцією такого превентивного поліцейського заходу як вибіркова перевірка. Натомість, у ст. 35 Закону України «Про національну поліцію»[4] надано вичерпний перелік підстав зупинки ТЗ працівниками поліції, який на нашу думку, нажаль, не зовсім відповідає сьогоденним реаліям, ускладнюючи роботу поліції. Оскільки обмежує її повноваження та унеможлиблює попередження вчинення деяких правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху.

Таким чином, на нашу думку необхідно внести зміни до Закону України «Про Національну поліцію», а саме розширити підстави зупинки ТС поліцейськими, додавши ще один - вибірково перевірку з метою забезпечення безпеки дорожнього руху, зменшення випадків ДТП за участю водіїв, які знаходяться в алкогольному або наркотичному сп'янінні. З цією метою, вважаємо необхідними викласти ч. 1 ст. 36 Закону України «Про Національну поліцію» у наступній редакції: «Поліцейський може зупиняти транспортні засоби з метою проведення вибіркової перевірки або у разі...».

Література:

1. Про Правила дорожнього руху: постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 № 1306. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF>.
2. Інтернет-видання «ГОРДОН». Загроза теракту в аеропорту Амстердама: поліція проводить вибірково перевірку автомобілів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gordonua.com/news/worldnews/ugroza-terakta-v-aeroportu-amsterdama-policiya-provodit-vyborochnuyu-proverku-avtomobiley-143092.html>.
3. «Аргумент». У Парижі перед конференцією по клімату затримані сотні протестувальників. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://argumentua.com/novosti/v-parizhe-pered-konferentsiei-po-klimatu-zaderzhany-sotni-protestuyushchikh-foto>.
4. Фінська дорожня поліція. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.vse.fi/dorozhnaja-policija/>.
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 // Відомості Верховної Ради. 2015 – № 40-41. – ст.379.

ЗМІСТ

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

<i>Yurii Sheliashenko</i> PERSONAL AUTONOMY IN LEGAL DOCTRINES OF AYN RAND AND KARL MARX.....	3
<i>Бойчук Андрій Юрійович</i> ЗАГАЛЬНОПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРИРОДИ В УРСР.....	4
<i>Верьовкін Віктор Васильович</i> ПОРУШЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ З ПЕРШИХ РОКІВ ПОЛЬСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	9
<i>Волков Михайло Михайлович</i> РЕФОРМА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ РЕФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ.....	11
<i>Грабовий Владислав Владиславович</i> ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ В КК УСРР 1927 Р.....	15
<i>Долгорученко Катерина Олегівна</i> ВПЛИВ НАЦИСТСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ НА ПРАВОСВІДОМІСТЬ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ.....	19
<i>Долгорученко Катерина Олегівна, Яцик Дар'я Віталіївна</i> НАЦИСТСЬКА ПРОПАГАНДА ЯК ФАКТОР КРИЗИ ПРАВОСВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ (1941-1944 РР.).....	24
<i>Ніколаєнко Владислав Юрійович</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ СУЧАСНИХ РЕФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЗАКОНОДАВСТВА.....	26

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Міжнародне право**

<i>Дорофеева Виктория Игоревна</i> КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО И ЧЕЛОВЕК В УСЛОВИЯХ РЕФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ.....	29
<i>Карачевцев Я.М.</i> ПРОТИРІЧЧЯ НОРМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ У ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНІЙ СФЕРІ ТА КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ НА ЖИТЛО І ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ.....	30
<i>Колесникова Вита Константиновна</i> О ПРОБЛЕМНЫХ ВОПРОСАХ ПРИНЦИПА НЕВМЕШАТЕЛЬСТВА В МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ.....	36
<i>Коломійчук Ірина Леонідівна</i> МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПИТАННЯ ЙОГО ДУАЛІСТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	39

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право.
Міжнародне приватне право**

<i>Вожакін Олег Валерійович</i> МІСЦЕ ДОГОВОРУ ПІДРЯДУ НА ПРОЕКТНІ РОБОТИ В СИСТЕМІ ДОГОВОРІВ УКРАЇНИ.....	43
<i>Джавадов Хикмет Аловсат оглы</i> ЭФФЕКТИВНОСТЬ КАК ПРИЗНАК ПРАВОСУДИЯ.....	46
<i>Клюєва Олена Анатоліївна</i> ПРАВО НА ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	49
<i>Ковальчук Ярослав Вадимович</i> ОСОБИ, ЯКИМ ГАРАНТОВАНО ПРАВО НА ПІДПРИЗНАЧЕННЯ ВІДКАЗООДЕРЖУВАЧА.....	51
<i>Процьків Наталія Миколаївна</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗІРВАННЯ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ.....	53

<i>Скибенко Яна Григорьевна</i> ПРОБЛЕМЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ТРЕТЕЙСКОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА ПО РОССИЙСКОМУ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ	55
--	----

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право**

<i>Ажмякова Тетяна Геннадіївна</i> КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БОРОТЬБИ ІЗ ВТЯГНЕННЯМ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	57
---	----

<i>Гуртовенко Олег Леонтійович</i> КОЛІЗІЇ VS. БАЛАНСИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.....	59
---	----

<i>Гутиряк Катерина Василівна</i> КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА САМОПРАВСТВА.....	64
--	----

<i>Жуков А.А.</i> ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ОСНОВ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО З РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ.....	67
--	----

<i>Поляк Уляна Юріївна</i> ЩОДО РОЗШИРЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ОСІБ, ЯКІ НАДІЛЕНІ СВІДОЦЬКИМ ІМУНІТЕТОМ.....	74
---	----

<i>Саніга Ангеліна Віталіївна</i> ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА СЕКСУАЛЬНОЮ ОРІЄНТАЦІЄЮ ТА ГЕНДЕРНОЮ ІДЕНТИЧНІСТЮ У СВІТЛІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	77
--	----

<i>Скишдлевска Ельжбета Витольдовна</i> ПРИМИРЕНИЕ В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ УКРАИНЫ.....	81
--	----

<i>Смалюк Тарас Васильович</i> ПРЕДСТАВНИК ТРЕТЬОЇ ОСОБИ, ЩОДО МАЙНА ЯКОЇ ВИРІШУЄТЬСЯ ПИТАННЯ ПРО АРЕШТ.....	83
--	----

<i>Троценко Ольга Вікторівна</i> НЕДОЛІКИ СУЧАСНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ.....	87
---	----

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Муніципальне право**

<i>Дорофєєва Лілія Максимівна</i> ДОТРИМАННЯ ЗАКОННОСТІ У ХОДІ РЕФОРМУВАННЯ МИТНИЦЬ.....	91
<i>Потапенко Христина Володимирівна</i> КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СЕКТОРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ.....	94
<i>Рибак Микола Сергійович</i> ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЯК ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.....	97

Трудове право та право соціального забезпечення

<i>Довжук Ігор Володимирович</i> РОЛЬ СУДУ У ВИРІШЕННІ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В УКРАЇНІ.....	101
---	-----

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

<i>Ващенко Алла Василівна</i> СПІВВІДНОШЕННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО І ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА В СФЕРІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВочИНІВ ЩОДО ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК.....	104
<i>Пелих Роман Романович</i> ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	106

Фінансове право. Банківське право

<i>Гордєєва Ольга Іллівна</i> ПРАВОВІДНОСИНИ ФІНАНСОВОГО ТА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	110
---	-----

Господарське право. Господарське процесуальне право

<i>Шпомер Алла Іванівна, Книш Юлія Олегівна</i> ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ.....	112
--	-----

Судові та правоохоронні органи. Адвокатура

<i>Музичук Катерина Сергіївна</i> ДЕМОКРАТИЧНА ТА ПРАВОВА СУТЬ ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ СТОРІН У СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ.....	117
--	-----

<i>Чишко Катерина Олександрівна, Закоморний Ярослав Олегович</i> МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ВИБІРКОВОЇ ПЕРЕВІРКИ ТРАСПОРТНИХ ЗАСОБІВ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ.....	119
---	-----

Підписано до друку 21.06.2017
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net